

Dîroka hizra kurd

2

Abdusamet Yîgît

Weşanên

.
. .
. .
. .

Dîroka hizra kurd
2
@Abdusamet yigit
Çap 1
2014-Almanya-Berlin

.
ISBN 967-4-941986-35-2

pêşgotin;

Dîroka hizra kurd wê, dema ku mirov kîjan demên wê hilde li dest wê, çerçoveyek berfireh wê derkeve hemberî me. Li gorî me weke beşa pêşî di wê de jî me bijart ku em li mijaran û bi pêvajoyên pêşketinê ên bi wê re pêde herin. Ev wê, di awayekê de wê, li ser çî temenê wê êdî ew dikarê were fahmkirin û ser ziman wê bi wê re wê, baştirin wê bide dîyarkirin.

Li vir wê jî em bêjin ku wê, di wê çerçoveyê de dîroka kurd a hizir di sserdemên navîn de wê, pêvajoyek wê ya din wê bi gelek alî û rengên wê yên pêşketinê ên ku em di çerçoveya pêşketina civakî û felsefeyî de wan hilde li dest wê werina dîtin. Me di wê temenê de wê, pêvajoyên hizirkirinê û encamên wê di wê demê de wê, bêgûman wê hê gelek aliyên wê yên din jî wê hebin ku em divê ku wan jî werênina wer ziman. Di wê rengê de wê, dema ku pêvajoya dîroka hizra kurd a hemde di dema nivîsandina wê de wê, ev jî wê weke aliyna wê yên bi berdewamî ku ew werina ser ziman wê werina dîtin. Wê bîn hanîn li ser ziman.

Di pêvajoyên wê herîkîna wê ya di dîrokê de wê, bi civakî û hizirkirinê de wê gelek hizirvan weke filosof û hwd wê, di wê demê de wê derkevin. Wan jî di awayekê de ji aliyê xwe ve hanîna ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, pêvajoyên hizirkirinê bi asta dema xwe re wê hanîna ser ziman.

Di sserdemên navîn de wê, di serî de wê, aliyê civakî wê bi wê re wê derkeve li pêş. Li ser xate dîroka hizra kurd re wê, çawa wê weke temenekê were fahmkirin û çawa bi wê re wê mirov dikarê wê di dewama demên kevnera de wê fahmbikê wê hinek esas girt û wê bi wê re hanî li ser ziman.

Lê wekî din jî her filosof û tîgîn bi serê xwe di wê çerçoveyê de dikarê were kifşkirin û bê nivîsandin jî. Wê ev jî wê weke awayekê wê yê din ê ku mirov dikarê wê bi wê li ser wê bisekinê bê. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê dîroka hizra kurd di vê demê de wê bêgûman wê ji her demê zêdetirî wê giring bê ku ew zêdetirî bi gelek aliyên wê re were ser ziman bê Armanca min bi wê xabatê ku ew a ku ev weke destpêkekê were dîtin û di dewama wê de wê xabatên zêdetirî ên li ser dîroka hizra bi berdewamî ji gelek aliyên din ên weke civakî, felsefeyî, zanistî û hwd ve werina kirin bin. Ev wê, di serî de wê, ne tenê

wê bo kurd wê, bi wê re wê bo herême jî wê, temenekê pêşketinê ê dîrokî û giring wê bixwe re wê biafirênê. Di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê bi wê re wê, werênê ser ziman.

Bi dîroka hizra kurd re wê were dîtin ku wê gelek aliyên hizrî ên ji demên kevnera bê û ankû ên ku ew bi pergalî heta roja me dijîn jî wê, zêde bi awayekê rêkûpêk wê ne hatina ser ziman wê werê dîtin. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê, weke aliyekê din ê giring ji aliyê dîroka civakê a felsefeyê ve jî wê, di wê temenê de wê, çerçoveyek giştî a fahmker wê bixwe re wê weke ku wê biafirênê.

Di dewama wê de wê, weke aliyekê giring ê aliyê civakê wê çawa wê ji demên kevnera û pê de wê bi giringiyekê wê zaneyên kurd ên herême weke Mezdek wê di dewama Zerdeşt û Manî de wê li ser wê bisekinê û hizrên wî yê civakî û civaknasî ku wî hanîna ser ziman ew çawa werina fahmkirin ji aliyekê ve weke navend girt û wê bidest hanîna li ser ziman kir. Ber ku wê mezdek wê çerçoveyek tekûz a bi zanîna civakê re wê bi sazûmanî û pergalî wê werênê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê, encamên hizrên wî piştî wî di demên serdema navîn de jî wê werina dîtin. Wê hem li ser rengên hizirkirina bawerîyan û hem jî ên civakî ku ew pêşdikevin wê werina dîtin.

Di wê temenê de wê, kifşkirina wê di awayekê de wê, weke aliyekê giring ê fahmkirin a wê demê jî wê bi xwe re wê biafirênê. Di wê rengê de wê, çerçoveyên bawerîyî û civakî wê têkiliya wan bi hevdû re divê ku ew çawa bê û çawa werina fahmkirin wê weke aliyekê din ê giring wê xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, felsefeya civakî a mezdek wê bandûr û encamên wê bi demê re wê, çawa wê bibin ew jî min xwest ku wan hinekî li ser wan bisekinim.

Pêvajoyên pêşketina civakî wê dema ku wê werina heta demên serdema ronansansê û pê de wê, encamê dîyar wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Di wê temenê de wê, weke aliyekê giring wê mirov dikarê wê bi wê re wê, werênê sser ziman ku wê, ji demên ronansansê û pê de wê, felsefe û civak wê bi sserê xwe wê, di awayekê hemdem de wê bidest pêşketinê wê bikin û wê hevdû jî wê di temenekê zanyarî de wê bidest pêşxistinê bikin. Fektore baweriyê wê, di wê temenê de wê weke aliyekê menewî wê, di wê temenê de wê bimênê.

Piştî ronansansê wê ji xwe wê dem wê weke demên civak û civakbûnên ku ew pêşkevin wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê, dikarê wê di awayekê

de wê, werênê ser ziman. Mijare civakê û felsefeyê û ankû zanînê wê, di demên hemdem de wê zêdetirî wê di nava hevdûr re wê derbas bibê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman û wê fahmbikê.

Li herêmê wê, pirsgirêkek mazin jî wê, pirsgirêka civakî û jîyane civakî û pêşketina wê û çawa fahmkirin û nêzîkbûna li wê bê. Di wê temenê de wê di demên hemdem de wê, bi zêdeyî wê weke aliyekê pirsgirêkî ku wê temenê di çerçoveya bawerîya ramiyarî re wê nêzîkatî wê li wê were kirin wê biafirênê. Ber vê yekê wê, di wê temenê de wê, bi temenê re wê ew wê weke aliyekê wê yê giring ê fahmkirinê wê dikarê wê hilde li dest û wê werênê ser ziman.

Di awayekê din de jî wê, di wê rengê de wê, civak û zanîn wê têkiliya wan di demên hemdem de wê pêşkeve û wê civak û zanîn wê bi gotinî wê bi hevdû ve girêdanîyek wan jî wê bi zanînî were çêkirin. Gotina 'civakê bizane', 'civakên dema zanîstê', û hwd re wê, pêşkeve. Di awayekê din de jî wê têgna 'zanîna civakê' wê di wê temenê de wê, hebûna civakê wê ji xwe re wê bikê weke mijar û wê di wê temenê de wê bi wê re wê, bihizirê û wê bêtê ser ziman. Wê navaroka wê, rengê jîyane wê, xoslet, xûy, civaknasî, aliyên derûnî û hwd wê weke van bi gelek aliyên din re wê, civak wê bi zanînî wê were hildan li dest û wê were fahmkirin,

Di wê temenê de wê, di demên hemdem de wê civakên bi bawerî û ankû civakên olî û hwd wê, cihê xwe li cihên dema zanînê, civakên dema zanist û hwd wê bide hiştin. Di wê temenê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku em wê fahmbikin ku wê civak wê weke aliyekê giring ê bi zanîna xwe re wê pêşkeve. Pêvajoyên wê yên zanînê, kevneşopî, orf û adetên wê û hwd wê, weke aliyên ku ew bi wê were fahmkirin. Çand û hwd wê weke aliyekê wê yê giirng ku wê di wê temneê de wê temenekê pêşketin û fahmkirinê ê bi azmûnî wê bi civakê re wê biafirênê bê. Wê bi wê re wê, civakê û zanînê wê bi hevdû re wê, bide pêşxistin. Çand wê, weke gotineka çerçovya wê pîrr zêde berfireh bê. Wê, hemû aliyên civakî û zanînî û jîyanî ên pêkhatina jî wê karibê hilde li nava xwe.

Di serdemên navîn de wê, di wê temenê de wê pêvajoyek jîyanî a civakî û felsefeyî wê temenê wê bê avêtin û wê bê pêşxistin. Êdî wê demek nû a fahmkirinê wê pêşkeve. Ev dem wê weke demên bi zanîn û felsefeyê ku pêşdievin û bi wê re li sser civakê re jî wê encamên xwe wê bide dîyarkirin bê. ..

Abdusamet Yigit

Dîroka hizra kurd 2.

Di aslê xwe de wê, dîroka hizra kurd wê, dema ku mirov wê, ji demên kevnera ve wê, dihilde li dest wê, di awayekê ahengekî de wê, di dewama hevdû de wê dibînê ku wê xwediyê xatek pêûşketinê bê. Emê wê li wer awayên hizirkirinê û têgîn û têgihiştinên ku ew hatina pêşxistin re wê dibînin. Di dewama wê de wê, dikarin wê werênina ser ziman ku wê, di demên kevnera de wê temenê hizirkirina bi felsefeyê û ankû aqilê bi mantiqî wê were avêtin. Wê di wê temenê de wê razberî wê di hizir de wê pêşkeve. Wê di dewama wê de wê pêvajoyên hizirkirinê wê bi wê re wê xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin.

Bi kortasî li vir ku em bahsa demên kevnera bikin wê, em dikarin wê werênina ser ziman ku wê, di demên kevnera de wê, bi teybetî wê li kurdistanê wê demên mîttanî û hinekî berî wan demên hûrîyan wê di wê temenê de wê, weke demna giring ên ku mirov dikarê wê werênê ser ziman bê. Di dema mîttanîyan de wê, Mîtra wê demek nû wê bi hizirkirinên xwe re wê bide destpêkirin û wê bîrê ser ziman. Di dewama wê de wê ew jî wê bi çerçoveyek hizirî a mantiqî û aqilê xwezayê ku wê di dema wî de wê weke temen û çavkaniyek hizirkirinê jî wê li herêmê wê pêşkeve wê were dîtin. Mîtra wê di wê temenê de wê, di pêşketina dema kevnera de wê, di aslê xwe de wê bi hizir û felsefeya xwe re wê demek destpêkî bê.

Piştî wî re wê di dewama we de wê, Zerdeşt wê were û zerdeşt wê di wê temenê de wê pêvajoyek hizirkirinê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman. Zerdeşt hizirkirinên ku ew dihênê ser ziman wê, weke ku wê çawa wê Mîtra wê felsefe û xwezayê wê bi hevdû re wê hilde li dest û wê li ser temenekê xwezayî wê bihizirê wê Zerdeşt jî wê li ser temenê îdea û felsefeyê wê bi hevdû re wê, di awayekê de wê bihizirê û wê hizrên xwe

wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê xwedyê reng û rewşek hizirkirinê a ku mirov dikarê wê werênê ser ziman bê.

Di warê hizirkirina zerdeşt de wê, di wê temenê de wê zêdetirî wê îdea û felsefe wê bi hevdû re wê li pêş bin. Wê felsefekirna li ser îdeayan re wê bi hizrên wî re wê weke ku wê zêdetirî wê li pêş bê. Di wê temenê de wê di awayekê de wê şewayê hizirkirina wî li pêş bê.

Lê di wê wê temenê de wê Zerdeşt wê temenekê hizirkirinê ku wê pêşbixê wê bi wê hizirkirina re wê demek nû wê bidest destpêkirin. Wê di hizrên xwe de wê, çerçoveyek civakî jî wê li ser wê temenê wê werênê ser ziman. Aliyê zêhnî ê felsefeya Zerdeşt wê zêdetirî wê weke ku wê li pêş bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke ku mirov wê bi wî re wê dibînê ew wê, şewayekê hizirkirinê wêpêşbixê. Di nava dualisma başî û nebaşîyê de wê, ji aliyê fenomenên hizirkirinê ve wê, ew wê, di wê temenê de wê bi wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Wê têkiliya têgînan wê bi hişmendî wê bi hevdû re wê dênê û wê, di wê temenê de wê di ahengek levkirî de wê, bi sazûmanî wê bi wê hizrên xwe wê bènê ser ziman.

Di dewama wê de wê, dikarê wê weke aliyekê din wê werênê ser ziman wê Zerdeşt wê, pêvajoya hizirkirinê a demên kevnera wê bi hizirên xwe re wê zêdetirî wê weke ku ew bi têgînên weke “angra-mainyu’ û ‘spente-mainyu’ û hwd re wê bihizirê wê, li ser esasê gîyan û laş û ankû gîyan û aqil û hwd wê bi awayekê ontolojikî wê bide hizirkirin û wê werênê ser ziman. Dualisma hizirkirinê wê bi zanîn û tiştê, gîyan û aqil, laş û gîyan û hwd re wê, bikê. Di wê temenê de wê, di wê dualismê de wê, piştê wê dualisma aqil a zanîn û bûjenê û hwd wê, di dewama wê de wê, di awayekê de wê, weke ku wê di demên piştê wê, xwe bi têgînên weke ‘metalyalism’ û ‘idealism’ û hwd re wê, bi dualiteya wan re wê bide dîyarkirin.

Hizirkirina Zerdeşt wê, di wê temenê de wê xosletên wê zêdetirî wê, di warê zêhnî de wê, di wê temenê de wê bi wê re wê, bihizirê û wê li pêş bê. Di wê rengê de wê, ew wê, xwedyê awayekê hizirkirinê bê. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê di mijare hizirkirina Zerdeşt de wê, di wê temenê de wê temenê felsefekirinê aqilmeşandinê û hwd wê, li ser têgezên weke yên mantiq û hwd re wê pêşkeve. Wê, dema ku wê gîyan û ankû fahmkirina wê were ser ziman wê li ser temenekê hizirkirinê wê çawa wê, bi başî û ankû bi zanînê wê were ser ziman wê li wê bihizirê. Di dewama wê de wê, di awayekê de

wê bi wê re wê, weke ku em dibînin wê bihizirê û wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Hizirkirinên Zerdeşt wê, di wê temenê de wê, çerçoveyek hişmendî û zêhnî de wê, zêdetirî wê bi îdeayên wî re wê were dîtî û wê were fahmkirin. Di wê çerçoveyê de wê mijare hizirkirinên zerdeşt wê, di aslê xwe de wê, pirr zêde wê bi teybet bê. Di hizirkirina Zerdeşt de wê, mijarên ku wê di wê temenê de wê derkevina li pêş ên zanîne bin. Mijarên ku wê piştê wê temenê hizirkirin û aqil meşandinê wê li ser wan re wê bibê û wê pêşkeve bê. Di dewama wê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê, dikarê wê, dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê di wê temenê de wê, derkeve li pêş. Ontolojiya Zerdeşt ku mirov wê bi hişmendîya wê re wê fahmdikê wê di wê temenê de wê, têgîna gîyanî a serdemên kevnera jî ku wê were ser ziman wê, di fahmkirina xwe de wê kêmbimênê.

Di wê temenê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê piştî wî Manî wê, di aslê xwe de wê, di dewama wî de wê, pêşketinek hizirkî wê li ser wan hizrên wî re ku wê di wê temenê de wê, bi çerçoveyek zanîne wê pêşbixê. Hizirkirinên Manî wê li ser temenê zanîne û fahmkirinê û di wan de kûrbûnê bê. Wê bi têgînên weke gihiştina li rastteqîniyê û hwd re wê, mirov karibê rengê hizirkirina Manî werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê Manî wê, di wê rengê de wê, rengê fahmkirina Zerdeşt wê di xate wî de wê, di awayekê de wê hinekî din wê pêşdetir wê bibê.

Di aslê xwe de wê, Manî wê, dema ku mirov hizrên wî hilde li dest wî bi hizrên wî re weke çerçoveyek bi sazûmanî a demî wê werênê ser ziman. Pêvajoya peresandinê a hizirî wê, ji aliyekê ve wê were û bibê. Ji aliyê din ve jî wê li gorî demê wê, pêvajoyek pêşxistinê a felsefeyî û saûzmanî wê li ser wê temenê wê bide çêkin.

Di hizrên Manî de wê, di wê temenê de wê, kûrbûn, felsefe û têgînên felsefeyê ên weke rewîstê û hwd wê zêdetirî wê li pêş bin. Di wê rengê de wê, Manî wê, giringiyê wê bide menewîyetê. Di dewama wê de wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Lê piştî wî re wê, Mezdek wê di awayekê de wê, zêdetirî wê li ser wê temenê û di dewama wî de wê, di awayekê de wê, bihizirê û wê zêdetirî wê, hizrên wî di gelek awayên din ên civakî de wê, di çerçoveyek şerberî a bi zanîna civakî re wê bide pêşxistin. Di wê rengê de wê, aliyê hizirkirina Manî ê civakî wê bi zanîna civakî a mezdek re wê, di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, hizrên mezdek em çendî ku dikarin weke rengê pêşketina

wê demê û di dewama hizrên manî de wan werênê ser ziman jî lê em divê ku di awayekê din de bi aliyê civakî û xosletên demê re di wê temenê de weke aliyna din ên kûrbûnê dikarê werênê ser ziman.

Mezdek zanîna wî ya civakî wê, di wê rengê de wê, mirov di wê de dibînê ku ew bi wê re hin bi hin wê kûr bibê. Wê di wê çerçoveyê de wê, di nava civakê de wê, rengên hizirkirinê, rola zayendan, rengê pêşketina wan û hwd wê, weke aliyna ku wê bi wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de dikarê civakê weke çerçoveyek hizirkirinî wê li wê bihizirê. Mezdek naxwezê ku ew têgînên ku wê temenê tûndûtûjîyê û zordayîne li ferdên civakê wê bide kirin ew pêşbixê. Vajî wê, çawa wê pêşîya wan bigirê wê li ser wê temenê wê bihizirê û wê bête ser ziman.

Di wê temenê de wê, di çerçoveya hebûna civakê û pêşketina wê de wê, bi awayekê di temenê parastina maf û azadiyê û pêşxistina azadiya xwe hanîna li ser ziman û li hevdû pêşxistina rêz û hûmetê ku wê çawa wê pêşbixê wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, hizirkirina civakî û zanîna civakî a mezdek wê di wê temenê de wê di aslê xwe de wê giring bê ku mirov li vir wê hinekî li ser wê kûrbibê û wê ji hinek aliyan ve wê kifşbikê û wê werênê ser ziman. Ber ku wê dem jî wê weke demek ku wê, bi qarakterê wê ve ku wê bi ber dem û serdemên navîn ve wê herê, wê, çerçoveya civakî û ankû aliyên netewî û hwd wê, di wê temenê de wê, dest pêşketina xwe wê bikin. Di wê rengê de wê, mezdek wê di wê temenê de wê çawa wê xwediyê awayekê hizirkirinê û nerînek civakî bê wê, di serî de wê, kifşbikê û wê werênê ser ziman.

Nerîna civakî a Mezdek wê di wê rengê de wê, di gelek aliyan de wê di warê pêşveçûnên demê de wê karibê me derxê li têgihîştinê jî. Di wê temenê de wê, ew wê weke aliyekê din jî wê, mezdek wê bi hizrên xwe re wê weke ku wê balê biikişênê li ser nêzîkatîya gerdûnî û ya teybet ku wê çawa wê bi hevdû re wê di nava têkiliyekê fahmkirinê bin. Di wê rengê de wê, minaq wê, têgînek weke ya 'ummetî' wê islam wê piştî ku wê were û wê pêşbixê wê li ser wê temenê wê xwe bide pêşxistin wê ji wê aliyê ve wê weke ku wê di jîyanê de wê bêbingeh wê bê dîtin. Ya ku wê, di wê rengê de wê, di rewşa hizirkirina mezdek de wê dibînin ku wê hinekî wê di wê çerçoveyek hizirkî a bi wê rengê a gerdûnî de wê di dema xwe de wê li pêşîya ya dema xwe wê bihizirê. Ew di wê rengê de dihizirê ku wê weke ku wê çawa wê kesek wê bi keseyetîya xwe wê xwediyê çerçoveya xwe ya teybet bê wê, bi civakê re jî wê xwediyê çerçoveyek civakî a giştî ku ew bi wê were fahmkirin jî bê. Di têkiliya

nava civakê û têgîna giştî a weke ya ûmmetîyê de wê, di wê temenê de ew di wê çerçoveyê de bi temenekê civakî wê têgînek weke ya ummetî li wê dihizirê û wê dikê ku wê werênê ser ziman.

Di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê, Ji Mîtra, Zerdeşt, Manî û heta Mezdek û ankû wê dema Mezdek wê ew temen û çerçoveya hizirkirinê wê bi sazûmanî wê hebê. Wê li ser wê temenê re wê, bo Mezdek wê ew temen wê ne temenekê ne nenas bê. Wê temenê ku ew di fahmkirina wê de wê kûrbibê bê.

Di aslê xwe de wê, piştî ku wê îslam wê werê û wê ev rengên hizirkirinê wê di nava wê de wê werina ser ziman wê, ew çerçoveya qalibê gerdûnî ku ew bi gotina 'ummetî' re dihênina ser ziman wê, ji wê rengê pêşketina ku wê mezdek wê li ser wê temenê wê pêşkeve wê bê hildan. Lê di wê temenê de wê, weke bawerîyek din û ankû regekê din ê bawerîyî wê Mezdekî wê, di pozisyonek dijber de wê, di awayekê de wê ji aliyê wê ola nû ve wê bê pênasekirin û wê bê çûyin li ser wê. Wê piştî wê re wê, di wê temenê de wê, ew wê, were kirin.

Piştî wê pêvajoyê gelek komên civakê bo ku ew xwe ji tûnabûnê rizgarbikin ku ew ol digûharênin jî lê wê ew ji wan re wê, zêde nebê alikarî.

Di aslê xwe de wê ji aliyekê din ve jî wê, pêvajoya ol gûharandiniyê wê li herêmê wê islam wê li ser wê re wê pêşkeve. Di wê temenê de wê, weke çerçoveyek hizrî a bi çalak a di wê temenê de wê pêşkeve. Di wê rengê de wê, ber ku wê li gorî gelek nirxên ji wê xatê ku ew dihên bişavtin wê pêşkeve wê êdî wê zor nebê ku wê, di nava wê de wê were jîyîn. Lê tiştêkê din wê hebê. Mijare rengê jîyanê û aliyê ramyarî ku wê bi zêdeyî wê di bin kontrola wê de wê di dema nû de wê, were girtin wê ew wê, ne tenê wê pêşîya xwe di nava wê olê bixwe de jî bi serbestî hanîna ser ziman wê bigirê wê di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, pêvajoyên pêşketinê ên civakî ku ew heta wê demê bi mîtrayî, zerdeştî, Mîtrayî û hinekî bi mezdekî pêşketina wê ew jî wê di wê temenê de wê mafê jîyanê wê ji xwe re wê nebînin. Wê ew hemû wê bên xistin bin cendereya ramyarî de û wê, di wê de wê bên xwestin ku ew bi reng, awa û hizirkirin û bawerîkirina wan re ew werina vegûharîn.

Di aslê xwe de wê mezdekî wê, di wê demê de wê di demek kin de wê pîr zêde wê belav bibê. Wê di demek kin de wê ne tenê li kurdistan di nava civatên wê de wê di nava civatên arab de jî wê, belav bibê. Li gorî Kûrê **Kuteybe** wê berî îslamê wê di nava civatên nîvgirava arab de jî wê

pirr zêde wê Mezdekî belev bibê û wê, pirr zêde wê, xwediyê girseyên zêde mazin ku wê bi wê bawer bikin bê.

Çendî ku wê heta dema Mezdek wê bi wê rengê wê pêşketinek wê bibê jî lê wê, mirov dikarê wê jî wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, di çerçoveya wê xatê de wê, heta wê demê de jî wê ji wan re wê, navên yên Manîyan wê weke zerdeştî jî wê werina bi navkirin û wê weke manîyî jî. Bi heman rengê wê bo mezdekiyan jî wê wusa bê. Lê ji aliyekê din ve jî wê, di wê çerçoveyê de wê, manîyîtî jî mezdekîtî jî wê weke têgînna bawerîyî ên mezhebî jî wê di dewama xate zerdeştîyê a yazdanî de ku wê bên dîtin bin.

Zerdeştî wê zaneyên wê pirr zêde wê, li pêş û pêşketi bin. Di wê demê de wê, gelek ji wan wê, ji ber ku ew pêşîya qirkirinên mazin bigirin wê, bawerîya xwe bi ya islamê wê bi gûharênin û wê, di nava wê de wê, hizrên xwe wê bi zaneyî wê “weke filosofên wê olê” jî wê bênin ser ziman. di wê rengê de wê dema ku em li ser kok û bawerîya wan pêşî bihizirin wê, gelek zaneyên ku wê weke zaneyên islamî jî wê werina ser ziman wê, di wê temenê de wê, xwediyê koka xwe ya berê bin. Di wê rengê de wê, di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê din ê giring wê xwe bide nîşandin.

Li kurdistanê wê, di nava xalkên ku wê bi kurdan re dijîn de jî wê, di wê rengê de wê, ew wê bi rewşî wê bibê. Di aslê xwe de wê, piştî hatina islamê jî wê, di awayekê de wê civake kurd wê, di awayekê de wê, hê weke civakek mazin hê ku ew li ser şopa êzdayî dimeşin wê hebin. Di wê rengê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide nîşandin.

Lê em wê jî wê, di dewama wê de wê, dikarin wê werênina ser ziman û wê bêjin ku wê, di wê demê de wê, civaketîya ku wê weke civaketiya êzdayî ku wê kes, zane û filosofên olî ên weke mezdek wê ji wan re wê pêşvanîyê wê bikin û wê bixwezin ku ew ji ware temenekê fahmkirinê di wê temenê de bidina çêkirin wê li herêmê wê pirr zêde bin. Di wê rengê de wê, çendî ku ew wê, ew di demên destpêkê de wê, li aligirên yazdanî wê hertimî wê pêşniyarbikê ku ew tûndûtûjîyê li dijî yên ola îslamê ku ew nû derketiya nekin lê wê yên islamê wê tûndûtûjîyê bêsînor wê li dijî wan û aligirên wan wê biikin. Bi wê re jî wê nesekin in û wê, propagandayên reş wê li dijî wan wê bidina kirin.

Di aslê xwe wê piştî ku wê, ola islamê wê derkeve wê li herêmê giştî wê, di wê temenê de wê demek nû wê destpêbikê. Di wê rengê de wê, di serî de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê dikarê wê werênê ser

ziman ku wê ola îslamê wê, li herêmê wê li ser esasê şûr wê, xwe pêşbixê. Di wê temenê de wê, wê ne bi gotin, felsefe û rêyên hişmendiyê wê xwe pêşbixê. Di wê rengê de wê, ev wê weke aliyekê wê ku mirov wê di serî de wê, werênê ser ziman. Ber ku wê rewş wê ev bê wê piştre wê di serdema me jî di nav de wê, bê temenê tengezeriyên civakî, şariştanî û hwd jî.

Li herêmê hatina ola îslamî û bandûra wê ya li herêmê bi encamên wê re

Emê li jêr hê li ser rewşa civaketîya mezdek di dewama wê de cih bi cih bisekin in. Lê li vir wê dikarin wê werênima ser ziman ku em pêşî hinekî destpêkê de balê bikişênina li ser ola nû û şêwayê pêşketina wê destpêkê. ..

Di awayekê din de jî wê, di destpêkê de wê, mirov dibînê ku wê, têgînên baweriyê ên yazdanî û ankû zerdeştî wê, di awayekê de wê qalibên wan wê werina girtin û wê li ser wê re wê, were pêşxistin. Di wê temenê de wê, temenekê şiroveyî ê li ser baweriyê re wê, were pêşxistin.

Di aslê xwe de wê, şertûmercên ku wê ola îslamê wê di nava wê de wê derkeve wê, di wê demê wê, li ser temenê ronasansa Manî re wê, Mezdek wê li ser temenê felsefeya xwe ya civakî wê, di nava wê hewldenê de bê ku ew temenekê pêşketinê ê bi giştî li herêmê wê bide çêkirin bê.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, weke ku mirov wê dibînê ku wê, di wê çerçoveyê de wê, piştî ku wê derkeve wê hatina wê ya li kurdistanê wê bi şûr bê. Di wê temenê de wê, dikarin wê werênima ser ziman ku wê, li kurdistanê di wê demê de wê, pergalek û sazûmanek civakî û baweriyî jî wê di zikhevdû de wê hebê ku ew pêvajoyên pêşketinê xwe bide domandin bê. Di wê temenê de wê, Mezdek wê temenî wî yê felsefeyî, civakî û baweriyî jî wê, di wê xat, dîrok û mejuya ku ew li herêmê hebûya bû. Li ser wê re ew wê, dijî. Di wê temenê de wê, dihênê ser ziman.

Di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, pirr zêde wê, di awayekê de wê, dema ku wê ew wê, werênê ser ziman wê, bi wê re wê di awayekê de wê bê hanîn li ser ziman. Zerdeştîyên wê demê wê, di wê temenê de wê, xwe tabî rengê pêşketina nû a demê bikin. Ber ku ew li dijî tûndûtûjîyê bin û wê, tenê xwe li ser temenê bawerîya xwe wê bixwezin ku ew bijîn.

Di wê navberê de wê, gelek ji wan wê dema ku wê ola xwe wê bi gûharênin û wê ola nû derketî wê hîlbijêrên wê ew wê êdî wê weke

temenekê hizirkirinê wê bi xwe û hizrên xwe re wê, di wê de wê biafirênin. Kesên weke zaneyên islamî ên kurd û ji kurdistanê ên destpêkê weke weysel qaranî. Bavê maymun, bavê dinwerî, Îmamê gazalî û hwd wê, di wê temenê de weke gelek yên din dikarin werênina ser ziman. Di wê temenê de wê li ser wê temenê ku ew hizra xwe dihênina ser ziman wê zerdeştîtiya wan bê. Lê wê, bi navê ola nû wê hizrên xwe di awayekê bişavtinî de wê bidina derbaskirin û wê bênina ser ziman. Ev wê bi demê re wê, pirr zêde wê, pêşkeve.

Di demek kin de wê, di wê çerçoveyek de wê, temenekê hizirkirinê ku wê weke ku wê di wê ola nû de wê weke dema 'asrî-seadetê' werê bi navkirin wê piştî wê pêşbixin. Lê ev wê, zêde wê nedomê. Ber ku wê, temenê olê wê ser awayê şûr bê wê, giringiyê bide 'fetihkirinê'. Gotina *fetihkirinê* wê gotina olî a wê têgînê ku wê were pêşxistin bê.

Di wê temenê de wê, ola islamê wê di demek kin de wê weke olek kurdistanî jî wê pêşkeve û wê gelek zaneyên mazin wê bi wê rengê wê derkevin. Lê di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê jî serî wê, elîte serdest a kurd wê, ew wê, vegûherînê bi bawerî bide çêkirin wê bi hesanî wê bi alikariya bawermendan wê bibê. Di wê temenê de wê, ev jî wê weke aliyekê wê yê din bê ku mirov wê dikarê wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê, demek nû wê êdî wê li kurdistanê jî wê bi wê re wê, destpêbikê. Wê çendî ku wê, di demek kin de wê, gelek herêm wê wê vegûharîna bawerî wê bijîn jî lê wê di aslê xwe de wê, di awayekê din de wê jî gelek aliyan ve wê temenê tengezeriyên zêhnî û civakî wê bi demê re wê li kurdistanê wê bi xwe re wê bênê li holê. Ev rewş wê, bi xwe re wê, bi encamên xwe yên ku wê di nava civake kurd de wê derxê li holê wê, pirr cûda bê. Sedemek jî wê ew bê ku wê, baweriyên wê yên berê wê hebin. Wê di wê temenê de wê ew baweriyên wê jî wê bijîn. Wê xwe bi parêzên. Di wê temenê de wê, piştî hatina ola nû re wê gelek fraksiyon, û mezhebên nû ên ji olên kurdan ên kevn û yên nû wê biafirin. Di wê rengê de wê, ew wê bibê. Ji serî wê dema ku ew wê were herê kirin. Wê bi levkirinên di berdêla ku wê dest li wan newê dayîn wê, piştgiriyê wê bidina hevdû. Di wê temenê de wê minaq kurdên êzdayî wê, di wê temenê de wê, di berdêla dest li wan nedayîne wê, ew wê, piştgiriyê wê bidin. Ev li hemû herêmên kurdistanê wê di awayekê de wê bi derfet bê û wê derkeve li pêş.

Di awayekê din de jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewş di wê rengê de wê xwe di awayekê de wê bide domandin. Lê di wê

navberê de jî wê di wê rengê de wê, gelek herêmên kurdistanê wê weke xwe di rengê bawerîya xwe de wê bimênin. Ev wê, ne tenê təkiliya civakê wê li ser rengê bawerîya wan re wê hin bi hin wê ji hevdu wê bibirrê. Wê bi wê re wê ji aliyekê din ve jî wê, bê sedema tengezerîyên din ê civakê.

Piştî Mezdekîyan wê demek dirêj wê li dijî sasanîyan wê li berxwe bidin wê di nava hewldana parastina bawerî û felsefeya xwe ya jîyanî de bin wê, piştî ku wê islam wê werê wê ew wê, bi wê rengê wê herê bi ser wan de. Pêvajoya xalifeyê abasî Mutasim ku wê herê bi ser babekîyan û wê komkujiyên hovane ku wê deng di nava civakê de wê vedin wê, piştî wê bidina sedema ku wê, hemû piştgirîya xwe ew ji wan vekişênin. Wê di wê navberê de wê, di dewama wan de wê weke kurdên babekî wê kurdên êzdayî jî wê, di heman demê de wê, di bin serkêşîya kesên weke mîr caferê cesnî de wê, ew wê, berxwedanî wê bikin.

Ku bi xwe jî wê weke zerdeştîyek û ankû mezdekiyek bê bav Îsâ Harûnê Verrak wê bixwe jî wê, di derbarê wê, tîqadên mezdekiyan de wê, binivîsênê û wê gahiyan wê, di derbarê wan de wê, di demên piştî wê, werênê ser ziman.

Di mijare islamê de wê, di wê rengê de wê, bi cûdahiyek ku wê pêşîya hemû pêşketinên civakî wê bigirê wê, derkeve li pêş. Di wê temenê de wê, têngîna desthilatdariyê wê, derkeve ser hemû rewşên pêşketinê wê, di wê temenê de wê, têngînên hegomonik wê, di wê rengê zêdetirî wê, xwe bi wê re wê bidina dîyarkirin. Ji xwe dîroka wê ya piştî a bi şerên desthilatdarî ên li qasran di nava xwe de wê, vê rastiyê wê ji gelek aliyan ve wê piştrast bikê. Aliyekê din jî ê rast ne fahmkirinê wê li ser gotina 'ummetiyê' ku wê pêşbixê û wê werênê ser ziman bê. Di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, di nava têngînek û çerçoveyek civakî de ku wê çawa wê temenê wê bi herêkirina hebûna civakan û bi wê re wê, ew hanîba ser ziman lê wê, di bin navê wê de wê vajî wê hemû nîşanakên civakî jî wê, di awayekê wê werina jêbirin. Ev wê, di serî de wê, mijarên civakî ên weke bi tengezerîyên civakan wê di her demê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê bide nîşandin. Hizrên mezdekî wê, di wê temenê de wê, dema ku mirov wê werênê ser ziman wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê bi pêşketina xwe re wê zêdetirî wê li pêş bin.

Mezdek wê, di wê temenê de wê, ji temen ve wê civaketiyê wê bi xwezayîyekê wê bi parêzê û wê werênê ser ziman. di çerçoveya giştî de jî wê, di awayekê de wê, bi têngînî wê, ew wê, bîrê ser ziman. Di wê rengê de wê, ev wê, piştî ku wê bi wê rengê wê, pêşketin wê rûbidin wê di nava

mezdekiyên piştre bixwe de jî wê, hizrên mezdek wê di awayekê de wê tenê di çerçoveya parastina baweriyên xwe û rengê de wê, di dîmenek mezhebî de wê, xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman wê aliyekê pirsgirêka civakî ku wê di wê demên serdemên navîn de wê bi tengezerî wê rûbidin jî wê di wê rengê de wê ev têgîn wê di awayekê de wê di temenê wê de wê hebin. Di wê rengê de wê, ev wê, di awayekê de wê xwe bidina dîyarkirin.

Pêvajoyên piştre wê weke ku em dibînin wê li kurdistanê wê di wê temenê de wê, ola islamê wê di demek kin de wê pêşkeve û wê, serwer bibê. Wê ew jî wê di awayekê de wê, bi desthilatdarî û xortbûna wê ya li herêmê ve wê girêdayî bê. Di wê rengê de wê, di serî de wê li kurdistanê wê, pêvajoyên rêveberî wê, di wê temenê de wê êdî wê, bi serweriyekê wê xwe di awayekê de wê bidina dîyarkirin. Li kurdistanê ku em bahsa têgîna hizrî bikin em divê ku em di awayekê bahsa têgînên tarîqatî ku wê pêşkevin jî bikin. Minaq wê li aliyê rojhilat û başûrê kurdistanê û bi wê re wê li hemû deverên di n wê bandûra xwe bidina dîyarkirin wê tarîqatên weke yên yên 'gêlanîyan' ku wê pêşkevin wê hemû şêxên wê kurd bin wê, di wê temenê de wê, dikarê werênê ser ziman. Di ev kevneşopîya şêxitiyê wê di wê rengê de wê, di olên berê ên kurdan de jî wê di awayekê de wê hebê. Wê di wê temenê de wê, di nava ola islamê de jî wê, weke navendna wê yên pêşketinê, hizirkirin û perwerdekirinê wê pêşkevin. Wê, di wê rengê de wê, xwe bidina dîyarkirin.

Li kurdistanê wê, heta demêmn dewleta şadadîyan û piştre ya Eyûbîyan wê pêvajoyên ku wê derbas bibin wê di wê temenê de wê, kurd wê serkêşîya cihane islamî jî wê demekê wê bikina destê xwe de. Ew temen û sîyane wan bi meju û mejiyê wan re wê hebê. Di wê çerçoveyê de wê piştre wê, zaneyên wan ên olî ku wê di wê olê de wê bibin wê dem bi dem wê derkevin û wê li ser temenê wê bawerî û civakê wê bihizirin. Minaq **Aliyê êsîr** wê ew her sê birayên wî yên din wê weke filosofna islamê wê derkevin û wê, aliyê êsîr bi xwe wê 'ensiklopediya islamê' wê binivîsênê. Ev jî bixwe wê kurd bê. Kesên weke bavê şadad û hwd jî wê derkevin. Çend kesên weke canabê kurdî, meymunê kurdî, ziryab, baba rêzî hemedênî, bavê dinwerî, bavê kuteybe, baassamê kurd, birehimê mewşîlî, ishaqê mewşîlî, şêx xalilê kurdî û hwd wê çend zaneyên destpêkê bin ku wê di wê temenê de wê, xwe bidina dîyarkirin bin. Weke van di aslê xwe de em dikarin hê gelek navên din jî ku ew ji wê kokê dihên kifşbikin û werênina ser ziman.

Di wê temenê de wê ev wê, temenê wan ên hizirkirinê wê hebê. Di dewama wê de wê, weke aliyekê giring wê ew wê bi wê re wê, hizrên li sser zanîn, felsefe û hişmendîya demê wê bi awayên cûr bi cûr wê bënina ser ziman. Wêjeya nivîskî a wê demê û pê de wê, di wê rengê de wê, xwe zêdetirî wê bi wê rengê wê bide nişandin. Wê, minaq kesên weke bavê henifê dinwerî wê weke kesna ku wê li ser botanikê wê bisekin in. **Emê li jêr** li ser wî û hizrên wî bisekin in.

Lê civake kurd rengê hizira wê çendî ku wê bi wê re wê, şêwayekê serwerî wê pêşkeve bi têgîna islamî jî lê wê, bi wê re wê aliyên din jî wê hebin. Minaq wê, pêşveçûnên komên civakî û baweriyî ên weke yeresanî, feylî, êzdayî, elewîti û hwd wê, çend ji wan beşên civakî ku wê pêşkevin bin. Wekî din wê, li gorî mezhebî wê di nava civakê de wê bi wê re wê, di awayekê din de jî wê pêşkeve. Îslam wê bê olek kurdistanî bi demê re. Wê hizra wê li kurdistanê wê bicih bibê û wê, rengê pêşketina xwe wê bi kevneşopîyên wê re wê bide afirandin. Lê rengê pêşketina ola îslamê a li kurdistanê wê, di aslê xwe de wê, hertimî wê di awayekê de wê, ji ya li herêmên din pêşdikeve wê cûdahiya wê ew bê ku wê, li ser temenê wê şûnpêya wê ya berê wê pêşkeve bê. Minaq têgînên weke bi 'evînên rûhanî' ku wê evîna nava mirovan wê werênina ser ziman weke şahmaran, rûstemê zal, 'leyla û mecnûn. Mem û zîn, zembîlfiroş û hwd çend ji wan rengên ku em dikarin bi nav biikin û werênina ser ziman bin. Çendî ku wê, filosofna kurd ên ola islamî wê wan binivîsênin jî wê, di wê de wê, navaroka wê gelek referansên wê yên demên berê wê di xwe de wê bi hawênin. Minaq vegotina *mem û zînê* wê, di xwe de wê, têgîna 'pîrozîya jinê' ku wê di nava zerdeştîyê û ankû êzdayîyê de wê hebê, di demên berê de wê, werênê ser ziman. Têgîna 'ava kewserê' wê, beremberê wê di zerdeştîyê de wê 'ava kansawê' bê. Weke wê di wê têgînê de em dikarin gelek rengên din ên bi bi wê rengê bi pêjnî di nava wê de wê kifşbikin û wê werênina ser ziman.

Ji aliyekê din ve jî wê, dema ku em wê werênina ser ziman wê, di nava civake kurd de wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, li ser xate êzdayî wê beşên civakê ku wê ne weke berê jî bin wê hebin. Wê hebûna xwe wê bidina domandin. Em î ro dizanin ku wê heta sedsale 10' min a piştî zayina îsa wê, hema bêja nêvî gelheya kurdistanî wê, kurdistanî wê, êzdayî bin. Di wê temenê de wê, beşên din jî wê hebin. Lê rêveberîya ramyarî wê, di wê temenê de wê, weke ku wê li kurdistanê jî wê dest bigûharênê. Di aslê xwe de wê, qatbûn di nava hizra kurd de wê li ser desthilatdarîyê re wê bi pêşketina abasiyan re wê li herêmê wê pêşkeve.

Di wê temenê de wê, çendî ku wê malbatên kurd ên navdar weke yê xaroreşî û birayê wê bahlûl wê temenê wê biavêjin jî lê wê, di wê temenê de wê, bi şer û pevçûnên wan ên bi kurdên êzdayî re wê, di awayekê de wê, dîmenekê din ê cûda wê bi xwe re wê biafirênê. Di wê rengê de wê, ev jî wê, bi wê re wê were dîtin ku wê li herêmê wê di aslê xwe de wê, çendî ku wê bawerî wê bi gûharê jî wê desthilatdarî wê dîsa wê çavkaniya wê kurdistanî bin. Ev wê, piştî abasiyan re wê bi şadadî, merwanî, eyûbî û hwd re wê were dîtin.

Xata êzdayî wê teybetmendîya wê ew bê ku wê ji destpêkê ve wê, bi hemû çavkaniyên wê û pêvajoyên wê yê pêşketinê re wê kurdi û kurdistanî bê. Wê, di wê temenê de wê, xwediyê awayekê pêşketinê bê. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê ew xosletê kurdan ê afirandina bihizrî a li gorî xwe wê, di pêvajoya islamê de jî wê bi wê re wê xwe bide nîşandin. Di wê rengê de wê, şîroveyên islamî ku wê ji wê aliyê ve wê werina kirin wê cûdatir bin.

Di awayekê din de jî wê dikarin wê werênina ser ziman ku wê, li herêmê wê pêvajoyên nû ên hizirkirinê wê çendî ku wê xwe di awayekê de wê bidina nîşandin jî lê wê di awayekê din de jî wê, di aslê xwe de wê civaketî wê, di awayekê de wê, weke aliyekê din ê giring ku wê hertimî wê rengê pêşketinê wê bi xwe re wê bida dîyarkirin ba. Di wê temenê de wê, ev jî wê weke aliyekê wê yê giring ê ku mirov wê fahmbikê bê.

Di dewama wê de wê dikarin wê werênima ser ziman ku wê, civake êzdayî wê, di wê demê de wê, di demên serweriya ola islamî de jî wê li kurdistanê wê, pêşketinên nû wê bibin. Lê ola islamê wê ji ber di destpêkê de û piştê jî wê li dijî civatên ne misilman wê şerên wan wê di wê temenê de wê, hertimî wê bê temenê dubendî û ji hevdu dûrbenekê jî. Ev jî wê weke aliyekê din ê ku mirov dikarî wê di serî de wê werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, berî ku em werina ser rengê hizirkirina wê demê a ku wê li kurdistanê weke hizra kurd wê pêşkeve em dikarin pêşî hinekî bi kortasî rewşa civakî a cihêrengî ya wê demê ku wê pêşkeve û wê hin bi hin wê rengê xwe wê bide dîyarkirin wê jî li ser wê bisekinê. Di wê temenê de wê, pêvajoyên islamî ên bi wê re wê di nava wê de wê aliyên ku wê werina ser ziman wê hebin. Emê wan jî di wan beşan de bi berdewamî werênina ser ziman.

Bawerîyên serdemên navîn ên li kurdistanê ku wê jinûve wê li ser temenê xwe pêşkevin

Piştî rewşa babekî û berî wan a mezdekiyan û heta hûrremîyan ku wê bi xwûnê wê werina tafisandin wê demek dirêj weke çend sedsalan wê derbas bibê ku wê heta ku wê werina ser xwe. Wê pêwîstîya bûhûrandina çend nîşan wê bi wan wê hebê. Ev jî wê bibê. Li dora sedsale 9' min û pê de wê, hin bi hin wê zêde wê, di awayekê din de wê, derketinên nû wê bibin li kurdistanê di çerçoveya wan bawerîyan de. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, dema ku mirov wê hinekî din wê li ser wê bisekinê û wê werênê ser ziman jî wê di wê çerçoveyê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin. Êzdayî wê di wê demê de wê, di bin serkêşî û pêşenîyan keş, zane û peyamnêrên weke Şêx Adî de wê derkevin li pêş û ji aliyê din ve wê bi komên civakî ên weke yaresanîyan wê bi heman rengê wê bi zane, filosof û peyamnêrên weke sultan Sahaq wê, ew wê xwe di awayekê din de wê bide dîyarkirin.

Di wê demê de wê, demek nû wê hin bi hin wê xwe li ser wê temenê wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Pergale hizirkirinê a kurdistanî wê, di wê temenê de wê bi pêvajoyên wê yên civakî ên wê demê û çavkaniyên wê yên dîrokî û hwd re wê, di wê temenê de wê xwe ji nû ve wê weke ku wê avabikê. Di sedsale 9' min de wê, di wê demê de wê, demek nû bê. Di aslê xwe de wê, di wê demê de wê di çerçoveya civakî de wê çendî ku wê yekitiya ramyarî wê were çêkirin û wê bi wê re wê li herêmê wê were û derkeve li pêş jî lê wê, di awayekê din de wê, weke ku mirov wê bibînê wê di nava civakê de wê bi hizrên nû û rengên nû ên baweriyên nû wê xwe di awayekê din de wê bide nîşandin. Wê, di wê demê de wê, civatên nû wê li ser koka xwe ya demên bûhûrî wê hin bi hin wê xwe bidina dîyarkirin.

Di wê rewşê de wê rewşa yaresanîyan wê, di wê temenê de wê weke ku wê ji navende wan ji kirmaşanê heta herêmên xorasanê û li dora wê di qadek berfireh de wê bijîn. Wê, di wê çerçoveyek de wê, civakek mazin wê ava bibê. Di wê rengê de wê şikeştinên di demên mezdek, hûrrem, bakek û hwd de wê bandûra wan wê hin bi hin wê ji ser xwe wê bidina avêtin. Di dewama wê de wê, li herêmê wê pergalek hizirkirinê wê, di wê temenê de wê bi wan re wê biafirê.

Li aliyê din wê êzdayî wê weke xat û têgînek din a bawerî wê xwe bide dîyarkirin û wê di wê demê de wê jinûve wê di awayekê din de wê xwe jinûve wê weke ku wê bînê ser ziman. Nirxên wê yên demên berê wê, jinûve wê bîn kifşkirin. Wê li ser wan re wê, bê jîyankirin. Wê di warê felsefeyê de wê xwe jinûve wê demezrenê.

Wekî din wê piştî derketina islamê û ankû mezhebê şîa wê, di wê temenê de wê, kurdên ku wê bawerîya gûharandina wê, hin bi hin wê bi ber tarîqatîtiya weke ya piştre wê rengê xwe wê bide nîşandin a şah îsmail û hwd ve wê herê. Di wê rengê de wê, rengên hizirkirinê wê, di wê temenê de wê, bi elewîti wê bi wan re wê derkeve li holê. Elewîti ku wê li herêmên kurdistanê û anatolia wê belevbibê wê çavkaniya wan ew bin. Wê, piştre wê, li ser wê temenê de wê, pêvajoyên xwe yên hizirkirinê wê pêşbixin.

Di wê çerçoveyê de wê, di aslê xwe de wê, weke ku em bi elewitiyê re dibînin û yaresaniyê re dibînin û êzdayîyê re dibînin wê, di wê temenê de wê, di temenên cûda û reng û awayên cûda de wê, gihiştinekê li hevdû wê bi xwe re wê weke ku wê bidina çêkirin. Lê di wê temenê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê têtîgînên weke yên bawerîya demên berê ên xate yazdanî wê, di nava wan de wê, bicih bê û wê li ser wê temenê wê, werênê ser ziman. Gotina elewitiyê bi rengê 'meşîna li rastteqînîyê' wê, di aslê xwe de wê, gotina Manî û ku wê berî wî di hinek awayan de wê, Zerdeşt wê şîroveyên wê bikê bê. Di awayekê din de jî wê, gotinên weke yên qawlên êzdayî wê, di çerçoveya gathayên zerdeştîyê de dikarê wê werênê ser ziman. Di rewşa yaresaniyê de wê, tîqadên mezdekiyê wê xwe bi wan re wê, di awayekê de wê bidina domandin. Di wê temenê de wê di awayekê de wê, mirov dikarê wan werênê ser ziman.

Di awayekê din de jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê, di wê temenê de wê li ser temenên wê rengê wê pêşkevin. Wê hizrên nû bi rengên baweriyên nû wê, di wê rengê de wê xwe jinûve wê demezrênin û wê pêşkevin. Wekî din wê, di awayekê din de wê, komên civatên din jî ên weke asûrî û hwd wê, li herêmê wê bijîn û ew jî wê weke beşek ji wî jîyane herêmê bin.

Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare pêşketinên nû di wê rengê de wê, ew temenê hizirkirinê ê ji demên berê ve ku wê heta wê demê xwe bi awayekê wê bide domandin wê weke afrînerîyek wê jî bê. di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê, aliyekê din wê mirov dikarê wê balê biikişênê li ser wê. Wê ew jî wê têtîgîna civakî a mezdek bê. Têtîgîna civakî a Mezdek wê di awayekê de wê, piştî wî çendî ku wê ew pêvajoyên zor û bi tûndûtûjî wê bijîn jî wê xwe ji temen ve wê di awayekê de wê bide domandin û jîyankirin.

Hizrên zanîna civakî ên Mezdek di zane min de bo ku mirov di vê demê de rastiya pêşketina herêmê baş fahmbikê wê pîrr zêde wê giring bê ku

mirov balê bikişênê li ser wê û wê fahmbikê bê. Ber ku wê weke aliyekê giring wê xwe li ser wê temenê wê bi pêşketina xwe re wê bide dîyarkirin.

Civaketiyên herêmê di wê demê de wê bi zêdeyî wê pêvajoyek pirr zêde zor wê derbas bikin. Di wê temenê de ew kurd jî wê di wê temenê de wê, ew wê, bi wan re wê bibê. Lê çanda civakî wê ji demên kevnera û heta wê demê ku wê li kurdistanê wê pêşkeve wê, bi kevneşopiyên wê yên xort re wê temenekê fahmkirinê û jîyankirina li gorî wê biafirênê. Di wê temenê de wê jî mirov dikarê wê weke aliyekê wê yê din jî wê werênê ser ziman ku wê civaketiyên herêmê wê, di wê demê de wê, li ser esasê parastina jîyane xwe ya civakî wê li berxwe bidin. Di wê temenê de wê ev jî wê, weke aliyekê din ê ku mirov wê balê bikişênê li ser wê bê.

Oldarên islamî wê têngîna ummetiyê ku wê şîrovebikin wê di awayekê de wê kemesiyek dîrokî wê bikin û wê ew wê heta demên dawî jî wê bidomênin. Wê, li ser esasê dijberîya civaketiyê wê têngîna ummetitiyê wê şîrovebikin. Wê di wê temenê de wê, salixkirinên civakî wê di wê têngîna ummetî re wê ne reng û ne jî awa û ne jî hizrên wê ji temen ve wê hebin. Çendî ku wê, di pirtûka wan a pîroz de wê bi dîrekt û ankû indirekt wê ew hinek gotin wê werina wateya pêşxistin û herêkirina wê hebûna civaketiyê jî lê wê di awayekê din de wê ew wê, hertimî wê weke aliyekê ku wê, weke aliyê ku wê ji wê 'hasûd dibê' û ankû 'aliyê ku ew ummetitiyê tûna dikê' û hwd wê li wê bê nerîn û wê ji holê wê were rakirin. Di wê çerçoveyê de wê dema ku wê rewş wê bê wê demê wê di nava civakê, jîyanê, têkiliya nava kesan a di wê temenê de wê bêbawerî, nedîyarî û gûman ji hevdû kirin û hwd wê, weke aliyna wê ji temen ve wê xwe bidina dîyarkirin bin.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, di serî de wê, mirov dikarê wê weke aliyekê din jî wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê dijberîyên li baweriyên din ku wê biibn wê di wê awayê de wê zêdetirî wê bèn kirin. Wê ji wan re wê wê derfetha bêhnstandinê wê newê hiştin. Ev jî wê weke aliyekê din ê ku mirov dikarê wê di serî de wê werênê ser ziman bê.

Di mijare fahmkirina pêşketina civakên kurdistanî de jî wê, di wê rengê de wê weke aliyna ku wê pirsgirêkê wê bi hevdû re wê bijîn bin. Wê dema ku wê rewş ev bê wê demê wê ji heman civakê li ser esasê bawerîya xwe wî dijberîyê li hevdû ku wê bidina nîşandin wê bi wê re wê bê temenê tûnakirina hebûna hevdû jî. Di wê rengê de wê qasta li canê hevdû hevdû kirin û di wê temenê de wê gotinên 'meşrûdayîna nîşandinê

a kuştina hevdû' ku wê bên hanîn li ser ziman wê weke aliyekê din ê ku wê vê aliyê tengezeriyê wê bi xwe re wê salixbikê bê.

Di awayekê pêşketinê ê tenê li ser esasê desthilatdariyê û li gorî wê jîyankirî wê di awayekê de wê, ola islamê wê xwe bide jîyankirî. Wê wêjeya xwe ya jîyanê, felsefeya xwe civakî wê di wê temenê de wê li ser esasê dijberîya li temenîn civakî û hwd wê werênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, pêvajoyên zêhnî ên hêrîşkirina li hizrên Mezdek ku mirov wê aliyê dibînê wê bi hesantir wê bibînê. Mezdek wê di wê temenê de wê ji rengê ku wê oldarên islamî wê bihizirin wê hinekî ji wan kûrtir wê bihizirê. Wî têkiliyek civakî û ummetî wê di awayekê de wê, di teybetî û giştîtiya wê de wê çawa bê wê teorî û felsefeya wê pêşbixê. Wê di wê temenê de wê, di aslê de wê, di wê temenê de wê Mezdek wê dibînê ku wê dem wê weke dema civakan bê û wê di wê temenê de wê pêwîstiya wan wê çawa wê bibê wê dibînê. Li ser wê temenê wê, ew di nava çerçoveyek du dîmenî de ew wê rengê pêşketinê dihizirê. Aliyek wê weke ku wê bi giştî ku wê ne dîrî wê têgîna ummetiyê bê wê li wê bihizirê. Aliyê din jî wê bi têgîna civakî ku wê di wê çerçoveyê de wê, hebin û wê bi hevdû re wê xwediyê temen û têkiliyên hevdû fahmkirinê û di asta zorîn de ku wê xwediyê nirxna zêhnî ên hevbeş jî bin wê li wê bihizirê. Di wê rengê de ew wê dihênê ser ziman. Li ser wê temenê ew di awayekê de wê dikê ku ew bihizirê û wê werênê ser ziman.

Zanîna civakê a mezdek wê di wê temenê de wê li ser temenekê giştî ku wê çawa wê bi wê ji nava têkiliyên mirovan wê zor û tûndûtûjî wê were derxistin wê bi wê re wê xwediyê awayekê hizirkirinê bê.

Li kurdistanê wê, di nava civakê de wê, têgîna zanîna civakî a Mezdek wê di awayekê de wê, xwe hertimî wê ji temen ve wê, di awayekê de wê, bide jîyankirin. Wê ber vê yekê wê, di awayekê de wê, ji hevdû cûdakirina karên dînyayî û yên ne dînyayî, ên civakî û olî û hwd wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê bên ji hevdû cûdakirin. Di wê rengê de wê, pîrozkirinê weke bi cejnên newrozê û hwd re wê ji wê demê û heta roja me ku wê weke nirxna wê xate êzdayî bin wê li ser wê temenê wê, heta roja me wê werina pîrozkirin. Wê weke têgîna civakî bin. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê weke aliyekê wê yê giring wê di dewama wê de wê dikarê wê, werênê ser ziman.

Di warê têgîna civakî û ya olî de wê ji hevdû cûdakirinê wê di awayekê de wê, temenekê wê yê bi fahmkirinê mirov di nava zanîna civakê a Mezdek de wê kifşdikê. Di wê rengê de wê, di serî de wê, di awayekê de wê, mirov wê dibînê. Ew pêşketinek mirovî û mirovatî bi çerçoveya xwe

ya olî û civakî di nava hevdû de wê çawa wê di ahengekê de wê bide çêkirin weke ku ew li wê dihizirê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, bide nîşandin.

Di nava civakên kurdistanên de wê, minaq wê ku wê li ser temenê cûdahiya bawerîyan wê ew pêşveçûnên biibin wê ya ku wê li ser temneê civakî wan dîsa wê di awayekê de wê li hevdû bigirê wê, di awayekê de wê ew aliyê wê yê civakî bê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, Mezdek wê dema ku ew dihizirê wê weke çavkanî wê tiştekekê wê ji xwe re wê bikê temen. Ew jî wê ew bê ku wê weke ku ew dihizirê û dibînê wê di demên berî wî de jî de wê baweriyên ji hevdû cûda wê hebin. Lê wê bi hevdû re û li rex hevdû wê di çerçoveyek civakî de wê çawa wê bijîn ku ew hevdû bipejirênin wê li ser wê temenê wê bihizirê. Di wê rengê de wê, minaqe mîtrayîyan, piştire zerdeştîyan, piştire êzdayîyan, piştire Manîyîyan û hwd wê, weke wan gelek komên din wê hebin û ev wê, di awayekê de wê, weke bi çerçoveyek civakî wê çawa wê bijîn wê hinekî li wê dihizirê. Mezdek di dema xwe de wê zêdetirî wê weke pêwîstiyekê wê bibînê û wê li wê bihizirê.

Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke ku em wê dibînin wê di nava jîyane civakê de wê, di wê temenê de wê, bi awayekê wê, sê dîmenî wê rengê hizirkirina mezdek wê di wê temenê de wê bi civakî wê were dîtin. Yek wê ji temen ve wê bi komên civatî ên bi bawerî û hwd ku ew ji hevdû cûda na ku ew çawa wê weke ku ew dixwezin wê bijîn wê li wê bihizirê. Ji aliyê din ve jî wê çawa wê ew di nava çerçoveyek civakî de wê, bi giştî wê karibin weke hevdû û bê ku ew dijberîyekê li hevdû pêşbixin ew wê bi hevdû re wê bijîn wê li wê bihizirê. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê bi wê re wê li wê bihizirê. Aliyê din ê giştî weke bi gerdûnî û ankû wê di çerçoveya civakî de wê bi têngîna ummetîtîyê ku wê were ser ziman wê di wê çerçoveyê de wê, li ser wê temenê ku wê were jîyankirin wê li wê bihizirê. Ew wê, weke têngînek razber ku wê bi pêşveçûnên civakî û yên civakî ku wê ji binî ve wê bi yên komên civatî ên bi bawerî û ankû civakî û hwd re wê were dagirtin ew li wê dinerî. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê dihênê li ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê çerçoveya zanîna mezdek wê ji temen ve wê xwediyê temenekê xweşbînî ku mirov bi wê hevdû pêşwazî û himbêz bikê bê. Wê di wê temenê de wê ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di serî de wê di awayekê de wê werênê ser ziman bê. Di dewama wê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê, di

dewama wê de wê dikarê wê weke aliyekê wê yê giring wê, di serî de wê werênê ser ziman. Ev têngîna xweşbînîyê wê di awayekê de wê di dema Manî de wê mirov dibînê ku ew di temen û navaroka bawerîyan de wê dikê ku ew wê bicih bikê. Di nava baweriyê û ankû bawerîyan de wê bicih bikê û wê werênê ser ziman. Di wê awaye de ew bi wê re wê di awayekê de wê bihizirê û wê ew wê bi têngîn û felsefe bikê di nava hizirkirina xwe de. Manî weke bavê xweşbînîya nava baawerîyan em wî bi nav bikin em wê demê di dewama wî de mezdek jî weke bavê xweşbînîya nava civak, kes û herêman dikarê wî werênê ser ziman. Di wê temenê de wî weke aliyekê giring ê fahmkirinê salixbikê û werênê ser ziman.

Xweşbînîya civakî wê di wê temenê de wê dîmen û çerçoveyek wê ya giştî wê bi Mezdek re wê di awayekê de wê xwe bide nîşandin. Ew li ser wê temenê dihizirê û wê bi wê re wê, li ser temneê pêşketina keseyetîyê re wê li wê bihizirê. Ew wê jî dibînê û têdigihê ku ewê civakek wê bi ferdên wê re wê xwediyê pêşketinê bin û wê ew jî wê, di nava wan de wê temen û çerçoveya hevdû fahmkirinê wê ji wan re wê pêwîst bê. Di wê temenê de wê ew wê bi wê re wê li wê bihizirê. Wê zerdeştê wê demêa piştî demên kevnera ku wê li herêma wê pêşkeve wê temenê wê yê hizrî wê bi felsefeya xwe re wê mezdek wê bide çêkirin û avêtin.

Di wê temenê de ez dema ku ez li kurdistanê û navaroka civake wê dihizirin wê bi gelek rengên bawerîya nava wê re wê, di wê temenê de wê çawa wê, tevî hemû zor û pêvajoyên tûndûtûjîyê wê dîmenekê wê bi hevdû re wê bidina nîşandin wê di wê temenê de wê, dikarin wê bi temenekê wê fahmbikin. Di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê zanîna civakî a mezdek wê di wê temenê de wê, di çerçoveya pêvajoyên pêşketina civakê û pêvajoyên wê yên pêşketinê û hwd de wê, hilde li dest. Mezdek wê di nava wê zanîna civakê de wê, aliyên wê yên ku ew dihilde li dest wê, hê di dema xwe de wê weke ku me li deverekê li deverekê li jor hanî ser ziman wê rewşa **rola zayendan** a di nava civakê û awa û rengê têkiliya wan a bi hevdû re ku wê çawa wê li ser wê re wê hizrên xwe wê bi wê re wê werênê ser ziman. Wê di wê rengê de wê, di wê rengê de wê di wê de wê bikê ku ew kûr bibê. Di wê çerçoveyê de ew kûr jî dibê.

Di awayekê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê din jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê encamên zanîna civakê a mezdek wê piştî wê bi çend sedsalan ku wê derbas bibin wê bi pêşketina yaresanîyê, êzdayîyê û

hwd re wê di awayekê de wê di çerçoveyek civakî de wê çawa wê xwe bide dîyarkirin wê bide dîyarkirin.

Di wê çerçoveyê de wê, dikarim di dewama wê de wê werênima ser ziman bo ku em rewşa rastî a nava civakê û baweriyên û nirxên hevbeş ên wan ku ew li ser wê temneê dijîn û bi wê re dixwezên ku ew wê têtikiliyek bi rûmet bi hevdû re wê dênin û hertimî wê li ser wê rûmetiyê wê pêşbixin wê, di awayekê de wê weke bi temenekê rêgezî ê wê çerçoveya civakî re wê, xwediyê çavkaniyekê bê.

Mezdek wê têtikiliya nava bawerî û civakê de jî wê di wê temenê de wê çerçoveyek hizirkirinê wê dênê û wê li ser têtiginên weke rewîstê û hwd ku wê bi hevdû re wê bi wê bê jîyankirin û wê çawa wê bê jîyankirin wê bi wê re ku wê temenekê wê pêwîst bê wê temenê ew bi wê re dihênê ser ziman. Di dewama wê de wê, di awayekê de wê dikarin werênina ser ziman ku wê bo bawerî rast were jîyankirin wê li gorî wî bi nirxên baweriyê ku ew weke bi wan dijî wê bibê wê werênê ser ziman. Wekî din jî wê ew bawerî bê wê temenê wê nikaribê wê di temenekê rast de ku wê bijî wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê weke ku em ji rengê fahmkîirna wî fahmdikin wê hevdû alî ku wê bi hevdû ve wê di awayekê de wê li ser pêşketina xwe re wê bi hevdû ve wê girêdayî bin ew li wê dihizirê.

Di çerçoveyeka bi têtikiliya nava civak û baweriyê re de wê, balê bikişênê li ser nirxên weke yê rewîstî û hwd. Di wê temenê de wê têtiginên weke yê başiyê û nebaşiyê wê, bi kirinên mirov ên li dijî hevdû re wê bi awayekê wê wate bistênin û ew li wê dihizirê. Di wê temenê de wê di temenekê dûalist de wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Têtikiliya nava civak û baweriyê ku wê Mezdek li wê dihizirê wê di wê temenê de wê, di temenê wê de wê balê bikişênê li ser xweşbînîya nava bawerîyan a Manî, û têtiginên başî û nebaşiyê ku wê bi kirinên mirov re wê berê mirov bidina dîyarkirin ên zerdeşt. D wê temenê de ew dixwezê wê bide nîşandin û werênê ser ziman ku wê, kirinên mirov wê ji mirov re wê weke temenekê fahmkirinê wê biafirênin û wê di wê temenê de wê ew temenê fahmkirinê mirov wê karibê wê biryara wê bide ku wê bi kîjan aliyê ve wê bibê bê. Di wê rengê de wê, li gorî Mezdek weke ku em ji hizrên wî yê ku wê bi navê wî dihên ser ziman fahmdikê ew di awayekê weke ya zerdeşt de wê li ser wê temenê dihizirê û wê bi wê dihênê ser ziman ku wê, kirinek ku ew bi başî bû wê di dewama wê de wê, kirinên baş wê bi xwe re wê teşwîk bikê. Vajî wê kirinek nebaş wê di dewama wê de wê bi awayekê bi xelekî bi hevdû ve girêdayî wê dewama

wê bi xwe re wê werênê û wê heta nûqtetek xirab wê mirov wê bi xwe re wê karibê bibê bê.

Di wê çerçoveyê de wê mijare civakê wê bi têkiliya nava hevdû a baş re wê, şîrovebikê. Têkiliya nava hevdû a baş wê weke nûqtetek din a ku wê di wê dewama wê de wê bi hizrên mezdek re wê li wê bihizirê bê. Di wê rewşê de wê, bi hevdû başî û nebaşî tevgerîn wê çavkaniya wê çi bê wê di wê çerçoveyê de wê mezdek wê zêde serî li ser wê nûqteyê wê biwatanê. Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, hewlbide ku ew wê nûqteyê wê kifşbikê û wê baş fahmbikê. Di wê nûqteyê de wê têtîn, hizir, hêst û ramanên ku ew dikarin bibina temenê dûbendî, dijberî û kiryarên tohildanî di nava mirov de wê, di wê temenê de wê, li wan bihizirê. Wê ew van aliyan wê weke aliyekê ku ew ahenge civakê, pêşketinê û pêşketina kes û civakê ku ew xira dikê ew li wê dinerê bê. Ber vê yekê wê bi giringîyek mazin wê li wê nûqteyê wê biponijê û wê bihizirê.

Di wê temenê de wê jî wê mirov dikarin wê werênina ser ziman ku wê hizrên Mezdek wê, di wê çerçoveyê de wê bidina nîşandin ku wê Mezdek wê bi xwe re wê, felsefeyek giştî a civakî wê di wê temenê de wê pêşbixê. Wê bi wê felsefeyê wê çerçoveya hizirkirinê wê li wê bihizirê. Bi wê re Mezdek li wê dihizirê ku wê civak wê çawa wê pêşbikeve wê jî wê re wê rast bê. Têgînek civakî a xwezayî wê di wê temenê de wê mezdek li ser wê bihizirê. Ew mudahaleyên li nava wê rast nebînê û ew dixwezê ku ew wê di ahenge de ew pêşketina xwe bi başiyên xwe rêya wê bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê bihizirê.

Hizirkirinên mezdek ên civakî û ankû ku wê di çerçoveya zanîna civakê de wê werina dîtin wê, di wê rengê de wê tiştekê din jî wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Ew jî wê ew bê ku mezdek di wê temenê de wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê civak wê derkeve li pêş.

Mezdek di wê temenê de ew li wê jî bi mejiyê xwe serwaxta ku wê têtînen gelemperî ên weke ummetiyê ku ew çendî bèn derxistin li pêşîya wê jî wê, nikaribin cihê wê tişî bikin. Ber vê yekê ev bi wê re wê li têkiliya nava herdû aliyan wê bihizirê. Wê di wê temenê de wê, di çerçoveyek giştî de wê, bi wê re wê li wê bihizirê.

Civaketîya ku mezdek dihizirê wê dervî çerçoveya afrînerîya bi desthilatdarî a ku wê weke ku wê di roja me de wê bi têtîn û çerçoveyên netewî û hwd wê werina ser ziman wê dikarê wê hilde li dest. Lê di hinek awayan de wê mirov dibînê ku wê mezdek wê li ser wê temenê re wê bihizirê û wê, çerçoveyek bi hişmendî wê biafirênê.

Di encama gihiştina bi têtîna hişmendîya Mezdek re ya ku em di dawîyê de weke ku em digihjinê de wê, têtînek civakî ku wê temenê li ser rengekê pêşketinê a baş û keseyetîyek b hişmedî û ferdîtîya xwe ku ew pêşketîya ku ew dibê bê. Wê, di wê rengê de wê ferdîtî û ankû rengê keseyetîya ku mezdek bi rengê zanîna xwe ya civakê re awayekê wê weke ku ew dide dîyarkirin wê di wê temenê de wê bi hişmendî û berpîrsîyarî bê. Di wê temenê de wê mirov ji têtîna wî ya ku ew di nava wê çerçoveya civakê de li rola zayendan dihizirê wê ji wê dikarê derxê û wê fahmbikê. Di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê, di dewama wê de dikarê werênê ser ziman ku wê, civak wê, di wê pêvajoya pêşketina xwe de wê, çawa wê pêşkeve wê, ew rengên hizirkirinên wê li gorî mezdek wê bidina dîyarkirin. Li gorî mezdek wê kirin wê kirinên din wê li dûv xwe wê werênê ser ziman. Di wê temenê de ew di awayekê de weke ku ew balê dikişênê li ser têtînek kirinî a bi têtîna pêwîstînyê (determinism) re ku wê mirov dikarê wê werênê ser ziman.

Hizirkirinên Mezdek wê di wê temenê de wê, bi aliyê civakî re wê, di wê rengê de wê, xwe bidina dîyarkirin. Lê aliyekê din ku wê bi awayekê dîyarî wê xwe bide dîyarkirin û ku em dikarin bi gotina serbestîtiya civaknasî a di têtîliyên nava mirovan de ku wê xwe bide dîyarkirin wê bi wê re wê werênê ser ziman bê. Ev alî jî wê weke aliyekê wê yê din bê. Mezdek ne di wê hewa û rengê hizirkirinê de ya ku ew sînorekê li pêşîya kirinê bide kişandin. Lê aliyên ku ew tenê bi wa dihizirê wê aliyên bi têtîni ku ew weke rêgezna jî bi wan dihizirê wê 'têtîna başî', 'rastîti' û ankû 'rastteqînî', 'weke ya ji dilê mirov were', 'weke ya ku mirov wê fahmdikê dibînê', 'weke ya ku mirov dijî' û hwd bê. Li gorî Mezdek wê rewşa ku mirov wê pêşî wê hizrekê red bikê wê pêşî fahmbikê. Li ser wê temenê wê, ew wê bihizirê ku wê tiştekekê ku ew dervî me heya û me ew fahm nekiriya wê hertimî wê hebê.

Di wê rengê de wê pêşniyarîya ji fahmkirinê re vekirîbûnê wê hertimî wê di awayekê de wê bi kirin û hizrên xwe re wê bêtê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di serî de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê.

Di wê temenê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, çerçoveya civakî ku mezdek li wê dihizirê wê, xwediyê temenekê hevdu fahmkirinê bê. Wê di wê temenê de ji dijberî û têtînen weke tolhildanê û hwd dûr bê. Wê ji kiryarên bi tûndûtûji ên li hemberî hevdu ku mirov bikê wê dûr bê.

Mezdek wê civaketîya wî di gerdûna xwe de wê, weke aliyekê jîyanî bê. Wê li gorî wî li gorî xosletên jîyankirinê û hebûna me ya zindîyî ku mirov bijî ku ew bersivê bide wan pêwîstîniyên me yên jîyanî. Li ser wê temenê wê, temenê têgîna berpirsîyarîyê jî wê li ser wê esasê wê demezrênê ku wê di civakê de wê, gelek kes wê bi hevdû re wê bijîn û kesê li hemberî xwe weke xwe mirov û zindî herêbikê û weke ku ew ji xwe re dixwezê ji wan re jî bixwezê wê li wê bihizirê. Gotina bi rengê 'ya ku tu ji xwe re nevê ji kesekê din ê dervî xwe re jî neva' wê di wê temenê de wê di aslê xwe d ewê têgînek fahmkirinê wê di warê de wê bi rêgezî wê karibê bide me. Ev wê weke aliyekê wê yê din ê giring bê ku mirov wê di serî de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman bê.

Di dewama wê de wê jî mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, weke ku em dibînin wê temenê hizirkirina mezdek a civakî wê ji aliyekê ve wê bi giringîyayî wê li ser esasê hevdû fahmkirinê û pejirendinê wê ava bê. Wê di wê temenê de wê têgîna bawerîyan jî wê di nava wê de wê weke têgîna hizrî ên bawerî ku ew werina fahmkirin wê hilde li dest. Wê zanîna hevdû û fahmkirina hevdû wê temenê bi hevdû re jîyankirinê jî wê, di wê temenê de wê li wê binerê û wê di wê çerçoveyê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê hizrên xwe wê werênê ser ziman.

Mezdek wê di wê temenê de wê, hizrên wî yên civakî weke ku me li jor li deverê hanî ser ziman wê nîşanaka demek nû a civakî bê. Wê di wê temenê de wê, weke dema jîyane civakî bi hişmendî ku wê were dîtin wê di wê temenê de wê li wê bihizirê û wê bîne ser ziman. Di nava jîyane civakê de wê, çî wê rast bê wê êdî wê di wê temenê de wê, mirov wê kifşbikê û wê werênê ser ziman.

Aliyekê din ku mezdek weke ku ew li wê dihizirê wê, çerçoveya baweriyê bi sînorê re wê weke sînorê civakê wê herê nekê bê. Ev wê weke aliyekê din wê werênê ser ziman. Li gorî wî baweriyek wê çendî ku wê karibê xwediyê çerçoveya gelek civakan bê wê bi heman rengê wê civakê di nava xwe de wê, karibê bibê xwediyê gelek rengên hizirkirinê û bawerîyan di nava xwe de. Wê di wê temneê de wê ev wê weke çerçoveyek teybet wê bibîne û wê, di wê temenê de wê giringiyê bide rengê fahmkirinê ê rast di wê çerçoveya wê de. Di wê rengê de wê, ew wê, di nava civakê de wê, hebûna gelek bawerîyan wê bi rengê ku ew dihizirê wê, weke dewlemendiyekê civakê û gerdûnîya wî ya xwezayî jî wê bibîne. Di wê rengê de wê, di wê temenê de wê, têgîna serwerîyê ku ew bi desthilatdarî bê û ankû şewayên din bê wê, di wê rengê de wê,

mezdek wê ji hinek aliyan ve wê weke li pêşîya wê pêşketina civakî û rengê wê weke awayekê astengî jî wê bibînê wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê jî wê di awayekê din de wê dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê, têkiliya nava civakê û serwerîya rêveberî a bi desthilatdarî ew weke ku em bi hesanî wê kifşdikin wê di awayekê weke ji jêr bi ber jor de dayina kifşkirinê wê xwe di awayekê de wê bi wê re wê bide dîyarkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê ku ew di rengê hizirkirina wî de wê xwe bi awayekê wê bide dîyarkirin jî bê. Ku mirov li hizrên mezdek dinerê û li rengê hizirkirina wî dinerê wê dibînê ku weke ku ew li wê bereye berfireh a Mîtra ku ew bi wê dihizirê û wê weke 'piştî ji holêrabûna hemû xirabi û nebaşîyan û wê deriyê bihûşt û dînyê wê li hevdû vekê wê, gûrr û meh wê bi hevdê re wê biçêrê wê, di temenekê weke li gorî wê de wê di awayekê de wê weke ku wê bihizirê.

Di çerçoveya hizirkirina Mezdek de wê, di demê de wê çerçoveyek giştî a civakî wê bi wê re wê biafirê. Di aslê xwe de wê, li xwe vegeerîn û xwe bibîrkinê wê ji aliyekê ve jî wê di wê temenê de ji aliyekê ve wê girêbide û wê dikarê wê werênê ser ziman. Di wê rewşê de wê, di nava civakê de wê, herêm bi herêm wê dema ku wê di çerçoveya rengên bawerîya xwe de wê xwe bi rêxisstin bikin wê, hinekî jî wê ev hişmendî wê di awayekê de wê, di temenê de wê cih bigirê. Lê li ser wê temenê wê jî em dikarin wê bêjin ku wê hertimî wê di nava civakê xwe ji tûndûtûjiya li hemberî hevdû dîr girtin jî wê bi wê re wê, pêşkeve.

Di wê rengê de wê, tenê ya ya wê li wê rêgezê wê li kurdistanê wê îteatê wê nekê wê dîsa wê islam û bawermendên wê bin. Ew jî wê, di temenê wê de wê, ji aliyekê ve wê hêsta serdestî û desthilatdarîyê wê bi wan re wê bi serwerî wê li pêş bê.

Di wê rengê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare civakê û wê, di nava wê de wê, bi gelek bawerî li rex hevdû jîyankirn wê, di aslê xwe de wê kevneşopîyek wê ya bi azmûnî jî wê hebê. Wê dema ku em dîroka demên kevnera û hinekî din berî demên kevnera ên herêmên kurdistanê binerê wê di serî de wê ev wê bi wê re wê, di awayekê de wê, were dîtin.

Di awayekê ev kevneşopî wê, di nava Hizra Manî de wê bi têngîna 'xweşbînîya nava bawerîyan' wê were ser ziman. Wê bi wê re wê, ew wê bi wê rengê wê were ser ziman. di mijare xweşbînîyê de wê, di wê temenê de wê, di nava civakê de wê, li ser esaskê hevdû dîtin û neketina hêsta dijberîyê a li hemberî hevdû de wê bi wê re wê di awayekê de wê were ser ziman.

Mezdek wê dema ku ew di nava çerçoveya civakî de wê, bi gelek bawerîyan wê balê bikişênê li ser wê têgîna xweşbînîyê wê di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê ev têgîn wê di serê wî de wê hebê. Ew wê li ser wê re wê di awayekê de wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Lê Mezdek wê di wê temenê de wê tiştêkê dinjî wê bikê. Ew jî wê ew bê ku ew wê rêgeza xweşbînîyê bi têgîn û çerçoveya civakê re wê dikê ku ew wê bigihênê çerçoveyek fahmkirinê. Di hinek waran de wê referansên olî wê bi wê bikarbênê. Di hinek awayan de jî wê yên jîyanî wê bi têkiliyên nava mirovan û ankû koman wê balê bikişênê li ser wê. di wê temenê de ew wê dihênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, dikarin wê werênina ser ziman ku wê di wê rengê de wê, di awayekê din de wê dikarin wê werênina ser ziman ku wê weke aliyekê wê yê din jî wê, di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê, mijare xweşbînîyê wê, di wê temenê de wê, dema ku ew mezdek wê di wê de wê dihênê ser ziman wê, demek giring ku wê di wê de wê pirr zêde wê rewş û pêvajoyên tûndûtûjîyê wê bi berdeyamî wê di wê de hebin bin. Ew di wê demê de wê dikê ku wê werênê ser ziman.

Rêgeza mezdek a xweşbînîyê wê li gorî xwe wê rast dibînê ku wê, di wê temenê de wê bi hevdû re wê, ti rewşê wê nekê sedema tûndûtûjîyê di nava jîyanê de. Ber vê yekê weke ku me li jor li deverêkê wê hanî li ser ziman wê li ser sedemên ku wê bina temenê tûndûtûjîyê wê di wê demê de wê pirr zêde wê, serî wê biwastênê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê, di wê rengê de mezdekî wê giraniyê wê bidina di awayekê asayî û ankû xwezayî de jîyankirinê. Di wê rengê de wê, zêde wê newê dîtîna ku wê bi awayên leşkerî û hwd wê, di awayan de wê xwe bi rêxistin bikin. Hin bertekên weke bi raperîner ku wê weke di dema keyê sasanî kawê de ku wê werina kirin mirov nikarê wan jî di wê temenê de bi awayekê werênê ser ziman. Ber ku ew jî wê ne rewşna weke bi rêxistinî ku ew hatina plankirin bin. Wê tenê wê ber ku wê bi zêdeyî wê tûndûtûjî ji wê rêveberîyê wê li ser serê jîyane wan wê biafirê. Êdî ew jî dixwezîna bi wan rewşên bertekê ên raperînî wê ji ser serê xwe bidina dîrkirin. Li gorî mezdek wê hemû rewşên tûndûtûjîyê wê di encama têgîn û rewşên rêveberî ên tîranî, dîktatorî û hwd de wê bibin. Di wê temenê de wê, rêveberî wê ji aliyekê ve wê, renekê wê yê ku wê demna nerm û demna hişk bê wê bê dîtîna. Di wê rengê de wê, rêveberî wê, weke rewşa hebûna destpêka tîranîyê û dîktatorîyê wê bê dîtîna.

Ev rewş nayê wê wateyê ku mezdekî di awayekê nihilistî de dihizirin. Vajî wê ew bawerîyê di ahengekê gerdûnî dikin û di wê temenê de di

ahengekê xwezayî de li ser rûyê ardê di jîyanê de ku ew bijîn ew bi wê bi bawer dikin.

Lê li vir wê di wê temenê de wê, li gorî mezdek wê rewşên dijberî wê di awayekê de wê, di temenê wan de wê, kiryarên rêveberî wê hebin. Ber vê yekê bê ku wê hema bi raperînekê wê bixwezin keyê sasanî kawê ji ser taxt bikin. Di wê dema ku ew wê dikin de jî wê di aslê xwe de wê mezdek wê ne xwe û ne jî kesekê ku ew li şûnê li ser taxt rûnihê wan ji pêş de kifşkirina.

Di wê çerçoveyê de wê, di awayekê din de jî wê dikarin wê werênina ser ziman ku wê rewşa mezdek û hizrên wê yên civaknasî û civakî wê, di wê temenê de wê, di çerçoveyek civakî a pêşketî de wê bi awayekê xwezayî wê karibin werina fahmkirin. Di wê rengê de wê di alsê xwe de wê weke ku me li jor li deverekê hanî ser ziman wê mezdek wê bi hizrên xwe yên di wê warê de wê li pêşîya dema xwe wê bihizirê. Wê hizrên wî di wê temenê de wê, di awayekê de wê, çerçoveyek pêşketinê a li ser asta ya dema wî re wê bi xwe re wê bînina ser ziman. Ez jî wê yekê bi hizrên wî re wê di awayekê de kifş dikim.

Di mijare tûndûtûjîyê de ku wê mezdek wê li dijî wê bê lê wê weke aliyekê din wê çawa wê çerçoveyek xwe parastinê wê ew wê çêbikin wê di wê warê de wê ew wê tenê li ser zanînê û hişmendîyê re wê weke ku wê bixwezê bergirên xwe wê bigirê. Di wê rengê de wê, di wê awayê de wê bo wê nûqteyê wê ya ku wê bi hizrên wî re wê were dîtin wê ew bê ku wê bi zêdeyî wê, aqil wê li ser sedemên ku wê bina sedema tûndûtûjîyê, tolhildanê û hwd. Di wê rengê de wê heta ku wê rewşên mal û milk wê di wê rengê de wê di awayekê de wê, bi gotinên weke 'ji jîyane mirov ne çêtirin' wê bînina ser ziman. Ji vê gotinê wê ya ku mirov wê fahmbikê wê ew bin ku ew dixwezê ku wan ji temen û çavkaniya tûndûtûjîyê ku ew dikarin bibin derxê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, di wê rengê de wê, li ser wê bihizirê.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê rewşa mal û milk wê di wê rengê de wê, weke pêvajoyek afirandinê wê ew wê lê binerê û wê bînê ser ziman. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê bi wê bihizirê. Di dewama wê de wê dikarin wê weke aliyekê wê yê giring wê werênina ser ziman ku wê mezdek wê di wê rengê de wê, jîyanek hevpar wê di wê rengê de wê bi wê re wê bihizirê. Di dema ku wê zadên xwe wê ji ardê rakin herina alî hevdû, dema ku wê, alikari pêwîst bê xwe ji wê ne vekişênin û hwd wê weke aliyna ku wê mezdek wê bi wê bihizirê bê. Di wê temenê de wê têkiliyê wê ne tenê wê bi axiftin û danûstandinê a bi

hevdû re wê li wê bihizirê. Wê weki din wê ji aliyên din ên weke destdana hevdû de jî wê ew wê di wê temenê de wê di awayekê dê wê bi wê bihizirê.

Di awayekê din de jî wê dikarim wê weke aliyekê din di dewama wê de wê werênina ser ziman ku wê mezdek wê di wê temenê de wê, mijare danûstandinê wê bi gotina 'zimanê şêrîn' re wê, werênê ser ziman. Ev jî wê were wateya ku mirov di gotina xwe baş bê li hemberî hevdû hevdû ne sekinê bi gotinên xwe yên li hevdû. Ji hevdû re baş bê. Ev wê weke aliyna ku mirov çendî ku wê kir wê li gorî wê beremberê wê hêst û hîsîyeta baş wê bi mirovê hemberê xwe re wê bide çêkirin û wê ew wê bê temenê têkiliyên baş ên bi hevdû re.

Wekî din wê di wê rengê de wê, li ser temenê wê di awayekê de wê mezdek wê pîrr bizane wê bihizirê. Di warê kifşkirina di derbarê xwe, wîna xwe û hebûna xwe de wê, gotina biryarê a pêşî wê mirov bixwe wê di derbarê xwe wê bide. Ev wê di çerçoveya gotina zayendan a li hevdû de jî wê werê ser ziman. di wê rengê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, minaq wê, jin wê li ser wîna xwe xwedî biryar bê. di male xwe de wê xwediyê gotinê bê. Wê ew weke "hevparê wê jîyanê" û "weke kesê ku wê jîyanê nêvî bi nêvî wê parve dikê" wê ew were dîtî û ew bi wê rengê were pêşwazî kirin. Di wê rengê de ew wê dibînê û wê dixwezê di çerçoveyek wekhevi de wê, bi hişmendî wê hilde li dest. Di wê temenê de wê, nêzî mijarê dibê.

Mezdek mijare jinê wê di wê demê de dibînê ku ew hin bi hin rewşên xirab ên weke bindestkirinê bi demê re li ser serê wê diaxifirin. Di wê temenê de wê, ew wê weke ku wê ji rengê xwe yê xweşik weke ku wê ji jîyanê hin bi hin wê derkeve. Wê newê dîtî. Ew êdî weke ku ew di nava rewşek heyîn û neyînê de weke ku ew diçê û dihêt. Mezdek wê di wê temenê de wê dibînê. Di wê çerçoveyê de wê, di serî de wê dixwezê wê bide gûharandin. Ev hizrên di derbarê jinê de wê piştre wê, weke ku wê mezdek wê piştrast bikin. Wê bi ola islamê re wê, kirina jinê bin peçeyê de û wê vêşartina wê jî wê, di wê rengê de wê, weke encama wan têgînên ku wê mezdek wê li dijî wan wê bi helwest bê.

Nêzîkatîya mezdek a li mijare jinê wê, di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê, di awayekê de wê pîrr zêde wê pêşketî bê. Wê, li gorî dema xwe wê pîrr zêde wê li pêş bê. Di wê rengê de ew di serê xwe de wê, bi têgînek pîrr zêde li pêş wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di wê temenê de wê, dikarin wê weke aliyekê wê yê din wê werênina ser ziman ku wê di wê temenê de wê, mezdek wê referansên wî yên bo jinê jî ew jî wê weke aliyekê din ên ku ew pişta xwe dide wan û bi wan dikê ku wê bi rûmet bikê û wê werênê ser ziman wê, hebin. Ew jî wê, temenê wê di nava çand û bawerîya civakê a berê de ku wê weke ku wê, di nava olên demên kevnera ên mîtra, zerdeşt û Manî û hwd de wê were dîtîn wê jin wê weke nirxek pîroz a yazdanî jî wê were dîtîn. Di wê temenê de wê di nava hemû xatên bawerîya yazdanî de wê wusa bê. Wê dema ku wê rewş wê bi gûharê û wê weke vajî jinê wê biafirê wê di wê temenê de wê bi wê kevneşopîya jinê a pîroz re wê ew wê li wê bihizirê. Di nava civake kurd de wê ew kevneşopîya pîroz wê heta roja me wê bi gotina 'kevneşopîya hemawîyê' wê were ser ziman. Di demên berê de jî wê dema ku wê du mêr û ankû aşîr wê dema ku wê li hemberî hevdû wê bisekinîyan û wê kare şer bi hevdû re bikiran wê, bi wê re wê, dema ku wê jinekê çûba li nava wan hemawîya xwe avêtiba li ardê wê hingî wan herdû aliyan ew ji wan re rûmet bû ku ew wê hemawîyê ji aerdê rakin û dawîyê wê li kare şerê bi hevdû re bikin û bi hevdû re bi aşîtiyane êdî di aramiyê de bijîn. Di destana mem û zînê de jî wê ahmedê xanî wê dema ku ew wê dinivîsênê wê di awayekê de wê, balê bikişênê li ser wê kevneşopîya civakê.

Di awayekê de wê çendî ku wê bawerî bi gûharin jî lê ev kevneşopî wê weke kevneşopîyên civakî bin û wê ew wê ne gûharin. Wê vajî wê di nava wan bawerîyan de jî wê li kurdistanê wê bèn ser ziman. Ev wê weke kevneşopîyek hizirkirina civakî a ku wê di her demê de wê, biheta kirin ba.

Mezdek wê çerçoveya wê kevneşopî û çanda pîrozkirinê de wê nêzî jinê bibê. Di wê temenê de ew wê dihênê ser ziman. Dixwezê wê bigihênê li rewşe baş. Di wê çerçoveyê de wê, çerçoveya civakî ku ew li wê dihizirê û ew dibînê ku ew pêşdikeve ew dibînê ku wê ew wê zêdetirî wê, pêwîst bê ku ew derkeve li pêş. Civak û jin wê, di wê rengê de wê di mejiyê mezdek wê weke du aliyên ku ew bi hevdû re werina ser ziman wê werina dîtîn. Wê bi wê re wê, li wê bihizirê. Li ser temenkê malbatî û hwd re wê bi wê re wê, bihizirê.

Lê li ser temenê malbatî wê di wê de wê li wê bihizirê û wê bènê ser ziman ku wê, çawa wê pêwîstîya malbatîtiyekê wê hebê. Wê di wê rengê de wê, ev jî wê weke aliyekê din ê ku wê li wê were hizirkirin bê. Di dewama wê de wê malbatîti wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê bide dîyarkirin. Malbat wê li gorî mezdek wê

navendek rêz û hûrmetê bê. Wê 'rûmeta malbatê' wê bi kirpênê û wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di wê temenê de wê, ne tenê wê bi kesên ku ew weke dêûbav û zaroyan ku ew dijîn re wê li wê bihizirê wê, bi nixên ku ew li ser wê dihê ser ziman re jî wê li wê bihizirê.

Hizirkirina malbatî wê, di wê temenê de wê, derkeve li pêş. Li gorî mezdek ku jin weke aliyekê hevparê jîyanê bê û mêr weke aliyekê hevparê jîyanê bê wê demê wê ew herdû bi hevdû re wê di malbatê de wê xwediye wê berpîrsîyarî û mesûlîyetê bin. Di wê temenê de wê, bi wê re wê, di awayekê de wê bihizirê. Warê hizirkirina malbatî de wê, di wê temenê de wê ji xwe wê kevneşopîyek wê heta wê demê wê hebê. Di nava wê kevneşopîyê de wê, ji hinek aliyan ve jî wê bikê berlêpîrsînê de ku wê çawa wê pêşîya wekheviyê û ankû weke ku ew dihênê ser ziman wê 'hevparîya jîyanî' wê negirê.

Mezdek dema ku ew malbatê şîrove dikê ew ji jinê destpêdikê û wê bidest hanîna ser ziman dikê. Di wê temenê de wê di temenê wê de wê dihênê ser ziman. Di wê rengê de wê, bi xwezayî wê kifşkarî û biryardayînên malbatî jî wê, jin wê di wê de wê weke çalak bê wê ew li ser wê bisekinê.

Lê biqasî ku em di hizra mezdek de dibînin wê civatîtîyê wê di temenê wê de wê malbatîtîyê wê werênê ser ziman wê di wê rengê de wê xwediye renekê hizirkirinê bê.

Bi wê çerçoveya xwe ya hizirkirinê re wê mezdek wê civatîtîya ku ew dihênê ser ziman wê di awayekê de wê bi wê re wê çerçoveyek giştî a civakî wê li gorî wê rewşa ku wê êdî wê kurdistanî wê di wê demê de jî wê bi gotina 'kevneşopîya xwe' wê bîna ser ziman wê ew wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, dihênê ser ziman.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, ew rengê civakî ku ew li wê dihizirê wê, piştê wê, di awayekê de wê, bi nixî wê, bi wê were hizirkirin. Di awayekê de wê civatîtî wê pêşkeve. Lê di awayekê din de jî wê, di wê rengê de wê li hemberî baweriyê wê çiqasî wê civatîtî wê were esasgirtin û ankû wê giringtir wê were dîtin wê di wê de wê, weke ku wê di demên piştê de wê, ne dîyarî jî wê xwe bidina dîyarkirin. Lê di baweriyên kurdistanî ên weke yaresanî, êzdayî, û hwd de wê, têgînên weke bi gotina 'kevneşopîyên me yên civatî' ku wê werê ser ziman wê di wê çerçoveyê de wê, hem nixên wan ên bawerî wê hebin û hem jî yên civakî.

Gotinên weke 'kevneşopîyên me yên civatî' û ankû 'baweriyên me yên civatî' û hwd wê weke aliyekê van gotinan ên din jî wê hebê. Ew jî wê li

ser temenê civakî wê were fahmkirin bê. Di wê temenê de wê təkiliya bawerî û civakê wê bi hevdû re danîna wê û li ser temenê hevdû fahmkirin, esasgirtin û parastina hevdû de wê di awayekê de wê, bi wê re wê xwe bide dîyarkirin. Civakî wê weke xosletekê jîyane mirov heta ku ew jîyan hebê wê hertimî wê hebê û wê her demê wê li gorî reng û asta û pîla pêşketina wê xwe bide dîyarkirin bê.

Di wê çerçoveyê de wê wateya gotinên weke 'kevneşopîyên me yên civatî' û ankû 'bawerîyên me yên civatî' û hwd wê, di awayekê civakî de wê, li ser hebûna civakê û di awayekê de hişmendî de dîtina civakê bi nirxên wê û di nava jîyane wê de bi jîyankirina wê re ku wê ew hebê û wê were ser ziman wê li ser wê temenê wê were ser ziman bê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, weke wateya duyem a van gotinan wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê xwe bidina dîyarkirin. Bi gotinaka din jî wê di wateya baweriyên civakê de wê, di serî de wê, di awayekê de wê dikarê wê hilde li dest û wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de wê, piştî pêvajoya pêşketina mezdek û hûrrem wê piştî wê demên yaresanî, êzdayî, elewîti û hwd ku wê pêşkevin wê, di wê temenê de wê di wê çerçoveya civakî de wê bi pêşketina wan re wê xwediyê awayekê wê rengê ê fahmkirina civakî bin. Di wê temenê de wê xwe werênina ser ziman. Wê di awayekê din de jî wê bi wê re wê, xwediyê awayekê fahmkirinê bin. Di wê rengê de wê təkiliyek civakî û baweriyê wê di wê temenê de wê li ser pêvajoyên jîyankirina bi jîyane civakî re wê di wê rengê de wê xwe bidina dîyarkirin. Piştî derketina islamê li herêmê û pê de wê li dora sedsale 9' min û pê de wê, êzdayî wê, di bin serkêşîya şêx Adî û yaresanî din bi serkêşîya Sultan Sahaq de wê, xwe di awayekê de wê di wê rengê de wê li ser wê çerçoveya civakê ku wê hin bi hin wê pêşkeve wê, derkevin li holê û wê, xwe bi rêxistin bikin. Ji têtînek bawerî zêdetirî wê wateya derketina van têtînen bawerî wê, di wê temenê û demê de wê ew bê ku ew weke renekê bawerîya dema civakîyê ku ew di nava wê de xwe bi rêxistin bikin û li ser wê esasê xwe bi gotin û felsefe bikin û werênina ser ziman bê. Ev jî wê weke aliyekê wan ê giring ê din bê ku mirov wê di serî de wê, di wê rengê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman bê. Di wê demê de wê tenê bi têtîna derketina wan bawerîyan tenê bi armanca parastina wan bawerîyan re wê weke fahmkirineka kêwê wê li holê wê bimênê. Di serî de wê li ser wê temenê civakî wê weke pêwîstî û pêdîvîyek civakî a demê jî wê xwe di wê rengê de wê di wê awayê de wê bide dîyarkirin. Wê di serî de wê di wê rengê de wê dikarê wê fahmbikê. Ji xwe em dema ku rengê hizirkirin,

pêvajoyê pêşketinê, şêwayên gotinên wê binerîn wê ev wê were fahmkirin.

Mezdek wê dema ku ew dihizirê li ser olê wî ola ku ew ku ew bi desthilatdarî hatî serwer û serdest kirin wî weke temenekê tengezerî didît. Wekî din wî ola desthilatdarî wê bi temenê ramyarî wê, weke temenê bêwînkirinê di awayekê de didît. Ber vê yekê wî dixwest ku ew wê di awayekê de wê, bi çerçoveyek civakî wî bi temen bikê û wê bi wê re temenê wê yê civakî wê bi wê re wê biafirênê û wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de Mezdek tiştêkê girîng di temenê de kir. Wî ew kir ku wê, bi temenekê civakî wê çawa wê were ser ziman wî bi felsefe kir. Ya ku wî weke artarnatifa ola ramyarî li pêşketina wê bide çêkirin jî wê di aslê xwe de wê ev bê. Ber vê yekê wê têngîna civakî a Mezdek wê di awayekê de wê bê armançgirtin ku ew were ji holê rakirin. Di temenê bi gotinên weke 'mezdek mal, milk û jinê weke malê hevpar dibînê' wê di wê temenê de wê, weke temenê hêrîşkirinê ên li ser têngînên rewîstî û tundrewîya olî re wê, were hanîn li ser ziman. Di wê rengê de wê, dema ku wê bi ramyarî wê ol wê aliyê xwe wê bide dîyarkirin û wê gotinên xwe wê bêjê wê sînorê yê bi fahmkirinê û nêzîkbûnê jî wê bide dîyarkirin. Ber vê yekê wî di wê temenê de ew sînor bo ku ew ne afirê wî di temenê wê de ew ne xwest ku ew bi temenekê ramyarî were hanîn li ser ziman.

Di demên piştre ên serdemên navîn de wê mirov dibînê ku wê du nêzîkatîyên olî wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê girîng wê, di wê rengê de wê, xwe bide dîyarkirin. Yek wê ola ramyarî ku wê di wê temenê de wê bi serwerîya desthilatdarî wê pêşkeve bê. Ya din jî wê bi temenê civakî û hevdû fahmkirinê ku wê bi çerçoveya xweşbînîya civakî de wê werênê ser ziman wê ola civakî bê. Di wê rengê de wê, di wê temenê de wê têngînên weke başî, dîrûstbûn û hwd wê weke rêgezên wê temenê wê yê ola civakî ku wê mezdek wê di wê temenê de wê werênê ser ziman bê.

Di wê çerçoveyê de wê, di dewama wê de mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê di demên piştre wê, filosof û zaneyên civakî wê, derkevina li pêş û ku wê li ser wê temenê wê di awayekê de wê olê şîrove bikin. Di wê rengê de wê cûdahiyên olî ku wê derkevin wê di awayekê wê hin bi hin wê bina temenê hizirkirinê ên cûda jî. Di wê rengê de wê, minaq wê di wê çerçoveyê de rengên hizirkirinê wê bi teybetî wê li ser yaresanîyê, êzdayî û elewiyê û hwd re wê pêşkevin.

Di mijare tégîna xwezayî a mezdek wê di wê çerçoveya ku mirov wê kifşdikê de wê, pirr zêde wê, temenekê pêşketinê ê civakî wê bi xwe re wê biafirênê. Wê refaransên civakî ên bi pêvajoyên wê yên pêşketina wê re wê biafirênin. Di aslê xwe de wê, çerçoveya hizirkirina mezdek wê di awayê ku ew pêşdixê de wê, di gelek awayan de wê pêwîstîya fahmkirina wê hebê. Zane û filosofên weke yên mihemed Ikbâl ê pakistanî wê, dema ku wê bahsa mezdek û felsefeya wî bikin wê bi gotina 'banga li şoreşekê' wê werênê ser ziman. Wê di çerçoveya hizirkirinê wî de wê di demên hemdem de wê weke beremberê tégîna 'komînismê' jî wê ji aliyê kesên weke wê bê hanîn li ser ziman. Heta ku wê, Ikbâl wê marks û hizra wî bi xwe jî wê weke 'reankarnasyonek hemdem a li ser wê gîyanê ku ew dihê ser ziman' wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman.

Çerçoveya hizra mezdek a civakî wê di wê rengê de wê, bi xwezayîya wî re wê, di awayekê de wê, di wê rengê de wê ji gelek kesên ku wê li ser wî bihizirin re wê bê peyxam. Di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Lê mezdek ku ew li ser temen û çavkaniya wî dihê ser ziman wê weke ku ez dibînim wê di awayekê zêdetirî de wê, çerçoveyek hizirkirinê a bi mejuya wê re wê, temenê wê di awayekê de wê bîninê ser ziman. Di wê çerçoveyê de wê çerçoveya hizirkirina wî di wê rengê de wê, werênê ser ziman. Li gorî ku ez dibînim wê pêvajoya civaketiyên zerdeştî ku wê pêvajoyek pêşketinê wê li ser Manî re wê bijîn wê bi mezdek re wê pêvajoyek nû wê bi hemdemiya re xwe wê di wê temenê de wê bijîn. Di wê rengê de wê ev jî wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman. Kifşkirina hizrên mezdek li ser temen û çavkaniyên wê re li herêmê wê di zane min de wê weke temenekê dîrokî ê pêşketinê li herêmê bi civakî jî wê karibê biafirênê. Mezdek wê weke hizrekê herêmî ku ew di dema xwe bûya malê hema bêja hemû civakên herêmê jî wê di wê rengê de wê karibê çerçoveyek hemdem weke ku wê bê ser ziman bi temenê maf û azadî, wekhevî, demokrasi û hwd de wê bi xwe re wê werênê ser ziman.

Em dema ku di serdemên navîn de wê dinerin wê li ser wê temenê wê encamên wê di gelek awayan de wê xwe bidina dîyarkirin. Wê serdema navîn ku wê weke demek pêşketina civakan wê bide çêkirin wê ji aliyekê ve em nikarin ji wê rengê hizirkirin pêşketina mezdek û rengên hizirkirinê li ser wî û çerçoveya wî ya yazdanî re ku wê bibin dûr werênina ser ziman.

Di dewama wê de wê di awayekê de wê, çerçoveya civakî wê pêşkeve û wê di wê çerçoveyê de wê mijarên olî, bawerî û hwd wê, li ser wê temenê

wê çawa wê bèn hildan li dest wê ji aliyekê ve wê temneê nîqaşê wê ji binî ve wê di wê temenê de wê biafirênê. Di wê rengê de wê, mijarên nêzîkatîya civakî wê çawa wê pêşkevin û wê aliyên bi têtîgînên weke rewîstî û hwd wê çawa wê di wê temenê de wê werina fahmkirin wê, di aslê xwe de wê weke aliyekê ku wê di dewama wê de wê werina hildan li dest û fahmkirin bin.

Mezdek wê di wê rengê de wê, di hizra xwe de wê, giringîyê wê bide civak û civaknasiya wê û pêşketina wê. Di wê temenê de wê bi wê re wê, têtîgînên weke bawerî û hwd wê, di xizmeta pêşketina civakê û aliyên wê yên weke keseyetiyê û hwd de wê bê hildan li dest. Di wê temenê de wê ew dihizirê ku wê çawa wê li şûna ku wê têtîgînên weke yên bawerî û olî û hwd wê, çawa wê li şûna bi çerçoveyek serdestî wê bi wê rengê wê werina hildan li dest û wê li ser serê civakê wê pêşkevin wê çawa wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, di rengê nava wê de wê li gorî sazûmana wê weke têtîgîna hizirkirinê wê bibin wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di wê çerçoveyê de wê mijare olî wê dema ku wê weke olên dema aqil wê pêşkevin wê di wê temenê û li ser wê çavkaniyê re wê ew wê ji aliyekê ve wê bi zanîna aqilekê civakê re wê bèn hildan li dest.

Di wê çerçoveyê de wê, di dewama wê de wê, mezdek wê jî wê bibîne ku wê mirov wê bi keseyetî wê hin bi hin wê bi demê re wê pêşkeve û wê derkeve li pêş. Wê li ser wê re wê bi aqil û mejiyê xwe re wê çawa wê rasttirin wê xwe bi wê re wê bi bedil bikê û wê bigihênê li çerçoveyek hizirkirinê.

Di wê rengê de wê, mirov wê êdî wê derkeve li pêş. Wê bi aqil, zêhn, hişmendî û zanîna xwe re wê derkeve li pêş. Di wê temenê de wê, dema hatina filosofan jî wê di wê temenê de wê mijarên civakî û aqilî ku wê çawa wê baştirin wê bi wê re wê werina ser ziman û wê di wê rengê de wê temenekê jîyanê ê baştirin wê biafirênin wê bi wê re wê, di awayekê de wê derkeve li pêş.

Mirov di nava jîyanek çawa dijî û çawa divê ku ew bijî wê, di wê temenê de wê êdî wê li bersivên wê bê lêgerîn. Pirsên weke çawa jîyankirin û hwd wê êdî wê bi wê re wê weke mijarên aqil ku wê çawa di rêyek aqilî de wê baştirin wê bê jîyankirin wê bi wê were hizirkirin. Pêvajoyên civakî wê di wê temenê de wê, li ser temenekê bi hişmendî wê xwe di awayekê de wê êdî wê bidina dîyarkirin. Li ser wê temenê wê êdî wê ne tenê wê têtîgînên bawerî û hwd wê, di dewama wê de wê çerçoveyên felsefeyî jî wê çawa wê, perspektifek jîyanî wê dênina li

pêşîya mirov wê bi wê re wê êdî wê were lêpîrsîn. Di wê rengê de wê, civaketî wê bi wê re wê, temenê wê biafirênê.

Pîrsên di derbarê jîyanê de ku wê werina ser ziman wê, di wê çerçoveya têgîna çawa jîyankirinê de wê, êdî wê bina xwedî têgîn û çerçoveyek lêpîrsînê. Di aslê xwe de wê, çawa jîyankirin wê bibê wê, di wê temenê de wê, weke ku wê mezdek wê balê bikişênê ser rengê jîyanê û çerçoveya wê ya bi fahmkirinê. Mijare jîyankirinê û pêşketina civakê wê di wê temenê de wê, bi hevdû re wê derkevina li pêş. Mezdek weke ku çawa Zerdeşt wê demek felsefeyê a kevnera wê bide destpêkirin wî jî di awayekê de wê piştî dema kevnera wê çerçoveya civaketîya serdemên navîn wê, bi têgîna wê ya temenî re wê werênê ser ziman. Wê di wê rengê de wê êdî wê li ser wê re wê, pêşxistin û pêşketin wê bibê. Lê di aslê xwe de mezdek civaketîya ku wî pêşxist wê, di awayekê de wê, ola ramyarî re wê were hemberî hevdû.

Têgîna civakî a ku wê mezdek wê li wê bihizirê bi nirx, ol û rewîsta wê re wê, dervî çerçoveyek ramyarî a olî bê. Di wê çerçoveyê de ew bi wê nahizirê. Di dewama wê de wê, bi wê re wê mezdek wê, vajî wê, ol ku ew bû weke têgînek ramyarî û ankû di wê çerçoveyekê de ket pozisyonekê de wê çawa wê encamê wê bi xwe re wê bide çêkirin ew li ser encamên wê yên xirab jî disekinê.

Bi wê re ew di wê rengê de wê, weke ku ew wê rengê ola ramyarî li pêşîya pêşketina xwe ya civakî a xwezayî jî weke asteng dibînê wê xwediyê dîmenekê fahmkirinê bê. di wê warê de wê hinek têgîn wê di nava xalkê de wê werina ser ziman. Em hinekî li ser kiryarên wî re di wê çerçoveyê de bi aqilê xwe weke encam digihijênê. Ji aliyekê din ve jî wê, di wê rengê de wê bi wê re wê, bi wê weke ku wê bihizirê.

Mezdek wê, di wê rengê de ew aliyekê wî yê din ku me bi Manî re bi felsefeyî wê kifşkir wê bi wî re wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, li ser çerçoveya civakî re wê, bi têgînên weke orf û adet, kevneşopî û çand û hwd re wê, ji hevdû cûda wê di awayekê de wê bînenê ser ziman. Wekî din jî wê, ol û rewîstê wê di awayekê de wê, weke ku wê di têgînekê de wê ji hevdû wê cûda wê bînenê ser ziman. Di nava olê de wê, ya ku wê, weke rewîst wê were fahmkirin wê çî bê wê ber vê yekê wê di awayekê de wê, li ser wê bisekinê. Di wê rengê de em rengên hizirkirinên wî fahmdikin ku ew kevneşopîyên civakê wê weke çerçoveya rêgezî a jîyane wê li wê bihizirê. Wekî din wê olê wê weke çerçoveyek ku ew objektiv ew hebê wê li wê bînerê. Di wê temenê de wê li gorî wî, dema ku mirov xwediyê têgînek baweriyî a olî bê wê newê wateya ku em

xwediyê rewîstek baş û ankû nebaş bê Ew wê, di wê rengê de wê ji hevdû cûda wê li wê hizirê.

Di rengê hizirkirina Mezdek de wê, di wê rengê de wê, kirinên baş wê weke têtînek şubjeyî ku ew bi wê dihizirê wê di wê temenê de wê bi hizirkirina wî re wê xwe bide dîyarkirin. Ew li ser wê re bi wê dihizirê. Hizrên xwe dihênê ser ziman. Lê di wê temenê de wê, dema ku wê mijar wê were ser ol û rewîstê ew di wê temenê de wê, di awayekê de wê, cûda wê bihizirê.

Li gorî wî, ol wê çerçoveyekê wê bi rêgezî û sazûmanî wê bi xwe re wê xêzbiikê. Di dewama wê de wê, weke aliyekê din wê, di rengê de wê, ol wê weke çerçoveyek zêhnî wê bi wê re wê bikê. Lê di nava wê de wê, rewîst wê weke têtînek ku ew bi serê xwe were fahmkirin wê li wê binerê.

Di mijare civakê de wê, di wê rengê de wê civakê wê weke çerçoveyek giştî a ku wê çerçoveya jîyanê wê bi wê re wê li wê bihizirê bê. Mezdek di çerçoveya zanîna civakî de wê, di wê rengê de wê dema ku ew wê, hizirdikê wê bi wê re wê, bi hişmendîyekê wê hilde li dest. Wê di wê rengê de wê, li gorî wî çendî ku wê çerçoveya civakî wê bi şubjeyekê wê hebê lê wê ji aliyekê din ve jî wê bi çerçoveyek objeyî jî ew sînoriya wê ya têtînanî were fahmkirin. Nirxên ku wê civakê wê biafirênin li gorî wî hena.

Di dewama wê de wê, di warê hevdû afirandina bawerî û civaketiyê de wê, di wê rengê de wê, bi têtîliyê du dîmenî a di zikhevdû de wê bi wê re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Ev jî wê weke aliyekê hizra wî ya civakî wê werênê ser ziman. Li gorî mezdek wê civak wê pêşî wê hebin. Di wê rengê de wê, di wê temenê de wê, piştê wê, bawerî û nirxên wê yên bi wê jîyankirinê wê pêşkevin. Di wê temenê de wê, pêdîvîyên ku wê ji civakê wê ji wan biafirê wê li ser wan jî wê bisekinê. Mijarên weke têtîldanî û hwd wê, di awayekê de wê, weke mijarna ku wê di çerçoveya civatî de ku ew wê li wê bihizirê bê.

Ji aliyekê din ve jî wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê civakê mezdek wê, xosletên wê yên ku em li ser temenekê civakî ê xwezayî wan fahmdikin wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, vajî rengên civaketiyên berê ên weke li ser rêgezên ramyarî û hwd re wê werina girêdan wê ji wan wê cûdatir bê. Di wê temenê de wê, li gorî wî kesek wê di nava bawerîya xwe de wê ne bindest û berdestê wê yê ku ew bi wê tenê bijî bê. Vajî wê, weke çerçoveyek têtînanî ku ew bi wê dihizirê

wê, di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman.

Di aslê xwe de wê, weke ku em dibînin ku wê mezdek wê dema ku ew bi çerçoveya xwe ya civakî ew dihizirê wê weke ku wê di serê wî de wê gelek têtînê civatî ên berê ku wê di serê wî de wê hebin wê were dîtin. Di wê temenê de wê, di serê xwe de wê weke ku ew bi fêrûazmûn bê. Ew li ser wê re dihizirê.

Di wê rengê de wê, dema ku ew dihizirê wê, di wê temenê de wê, aliyekê mezdek ê ji hemû hizirên berî xwe wê bi cûdahî wê hebê. Di yên berê de wê, ew wê hebê ku wê, weke ku wê dema ku mirov wê, di çerçoveyekê de wê, bi wê bihizirê wê, bi bawer bikê û hwd wê, di wê temenê de wê, weke girêdanê wê bê. Manî wê girêdanê ku wê berê wê bi olî wê bê ser ziman ew wê bi têtînek civakî wê di wê temenê de wê bêne ser ziman. Ew di wê de aliyê olî red nekê. Lê nexwezê ku aliyê olî derkeve li pêşîya aliyê civakî jî.

Di warê civaketiya demên piştre de ku wê pêşkeve wê, di wê çerçoveyê de wê, weke temenekê ku wê bi wê çerçoveya wê bê hizirkirin bê. Di aslê xwe de wê, civaketiya wê, di wê rengê de wê, mezdek wê bi bendên ku ew girêdide wê, bawerî wê weke nirxek menewî wê tenê wê yek ji wan bendên wê yên ku ew bi wan xwediyê giradaniyê bê. Ji wê zêdetirî wê di mejiyê wî de wê hebê.

Em di demên piştre wê dibînin ku wê, di wê rengê de wê aliyên civaknasî, hisiyetî û hwd ku wê pêşkevin wê bi wan re wê mezdek wê, di awayekê de wê bi wê bihizirê. Di wê rengê de wê, di demên piştre wê, çerçoveya civakê wê hin bi hin wê, rengê xwe wê, derxê li der û wê bide dîyarkirin. Wê bi wê re wê, pêşî wê bi rengê hizirkirin, nirxdarî û ankû bawerîya xwe re wê were dîtin. Lê ji wê zêdetirî wê weke ku wê bi wê re û di wê de wê hebin.

Di pêvajoyên serdemên navîn de wê têtînê civakî wê di wê temenê de wê, hin bi hin wê pêşkevin. Wê çerçoveya sînore keyeniyekê û hwd wê bi serwerîya wê re wê ne tenê wê weke sînore wê biafirênê. Di wê rengê de wê ew wê were dîtin. Di rewşa civaketiya de wê, bi wê re wê, aliyên wê yên ku wê weke ku em bi mezdek re dibînin wê di wê temenê de wê, di dewama wê de wê gelek aliyên din ên bi fahmkirinê re wê hebin. Wê, di wê çerçoveyê de wê, hişmendîya civakî wê, hin bi hin wê pêşkeve û wê derkeve li pêş. Hişmendîya civakî wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin.

Di wê temenê de wê, weke ku wê, bi têngî û çerçoveyek gerdûnî ku wê were dîtin wê, sazûmane olî wê were dîtin. Di nava wê de wê, gelek civak wê di awayekê de wê, werin û wê biafirin. Di wê rengê de wê, bawerîya bi heman baweriyê di nava civakan de wê, wan nekê heman civak. Ev wê di awayekê de wê, weke têngnek civakî wê xwe bi wê re wê, di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê ew wê, hebê.

Di nava jîyane civakî de wê, piştî wê, li navaroka wê were hizirkirin û wê çawa wê were bi sazûmankirin wê bi demê re wê têgihên nû wê xwe bidina dîyarkirin.

Di mijare civakê de wê, piştî ku wê, ew wê biafirê û pêşkeve û pê de wê, di nava wê de wê ew têngîna xwezayî û ya ne xwezayî ku wê bi rêveberiyê û hwd re wê li ser kifşkarîyên wê re wê xwe bide dîyarkirin wê, di awayekê de wê, derkeve li pêş. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman û wê bêjê ku wê civaketî wê, bi wê re wê, di nava wê de wê, êdî wê dualitîyek din wê bi wê rengê wê di nava wê de wê biafirê. Aliyê bi serdestî û aliyê ne bi serdestî ê xwezayî. Wê, di wê rengê de wê, ev wê, di nava wê de wê, di awayekê de wê, bibin. Lê aliyê xwezayî wê, li gorî hizra mezdek ku em li wê bihizirin wê weke ku ew dibînê wê hertimî wê kifşkar bê. Wê bixwezê ku ew aliyê din ê serdestî wê li gorî xwe û navaroka xwe wê bide sererastkirin. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê din wê, dikarê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê, aliyên di nava civakê de em mudahaleker û ne mudahaleker wê di awayekê de wê werina ji hevdû cûdakirin. Wê aliyên mudahaleker wê çawa wê encamak xirab wê bi xwe re wê bênin wê ew jî wê were dîtin. Di wê temenê de wê, rêveberîyek wê li gorî xwe û xwestek û rengên rêgezî ên destûrî ku ew xêzdekê wê rê nîşan bide wê, bi wê re wê, aliyên din wê çawa wê, dervî wê bimênin û wê, bo wê weke aliyana werina tûnakirin wê werina dîtin û yan jî wê di nava wê de wê werina bişavtin û hwd wê, ew jî wê were dîtin. Di wê rengê de wê, ev wê weke aliyana ku wê mirov bi wê bihizirê bê.

Mezdek wê dema ku wê, li bawerîya xwe wê bihizirê wê, di wê temenê de wê, di nava hewldanaka ku wê heta wê demê ti kesekê nedayî nîşandin de bê. Wê ew jî wê ew bê ku wê, baweriyê ji wê rengê weke ku ew bi serdestî were li holê wê bi wê civakê wê, rêya wê derxê wê, li wê bihizirê.

Mezdek wê li ser şopa bawerîyekê wê were. Lê wê baweriyê wê di awayekê de wê, di aslê xwe de wê di wê temenê de wê bikê mijare nîqaş

ku wê çawa wê pêwîst bê ku ew pêşkeve û awayekê çawa wê bi wê re wê, pêwîst bê ku ew pêşkeve. Di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku ew nêzîkatîyek civakî ku wê ji binî ve wê, xwe bi ber jor ve wê bide nîşandin de bê. Ev jî wê weke aliyekê wî yê cûda bê. Di dewama wê de wê, ya ku wê hizrên wî ji çerçoveya bawerîyekê zêdetirî wê bi çerçoveyek felsefeyî wê bikê ku wê bide fahmkirin wê hinekî jî wê ev nêzîkatîya wî ya bi wê a hildana li dest bê.

Bi wê nêzîkatîyê wê serdemên navîn wê weke demên civakî pêşkevin

Serdemên navîn wê di pêvajoyên wê yên pêşketinê de wê ew wê bi wê re wê, werê dîtîna ku wê weke demna civakî wê pêşkevin. Wê di wê temenê de wê, hişmendîya ku wê biafirê û wê, kesên weke mezdek wê bi rêxistin bikin û wê bi felsefeyekê wê werênina ser ziman wê di wê temenê de wê, encamên xwe wê bidina nîşandin. Di wê temenê de wê, dema ku em bahsa derketina ola islamê weke olek desthilatdarîyê li herêmê wê hinekî jî wê di aslê xwe de wê têkiliyek wê bi wê nêzîkatîyê ve girêdayî wê di zane min de wê hebê.

Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, mirov dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê nêzîkatîya civakî wê dema ku wê pêşkeve û wê rengê xwe yê hizirkirinê wê bide dîyarkirin wê di awayekê de wê, bi wê re wê, pêşkeve. Di nava jîyanê de wê, civak wê, pêşkevin. Wê bi wê re wê, bi wê re wê, rêveberîyên wan wê hin bi hin wê bi wê rengê wê bi kesên weke oldarê, leşker û hwd re wê biafirin. Di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, oldar wê, di wê rengê de wê weke kesna ku wê di wê rengê de wê bi rengê ku ew dibînin re wê, bi aqilê xwe re wê, rê bikin ku ew şanî civakê bikin. Wê di wê temenê de wê, dema ku em bahsa dîroka oldar, leşker û rêveber ku w biafirin wê, di wê temenê de wê, ev wê, weke aliyna kifşkar wê xwe bidina dîyarkirin.

Di nava civakê de wê, heta wê demê de wê key wê hebûban. Wê bi gotina wan wê hemû tişt wê hetiba kifşkirin û rêvebirin. Di wê temenê de wê, ew jî wê bi wê xwedîyê serdestîyekê ban. Lê wê di demê de wê, dema ku wê civakê wê weke wê di dema mezdek û hwd de wê pêşkeve wê, di wê temenê de wê girseyek mazin ku ew di bin gotina kesekê de ew were dîtîna û ankû ew weke wê bikê wê di wê temenê de wê were lêpîrsîn. Mezdek tam jî ev di dema xwe de kir. Ankû wê bi kiryar û rengên hizirkirina xwe ew da kirin.

Di aslê xwe de wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê mezdek wê di wê temenê de wê, bixwezê ku ew civakê ji bin gotina kesekê dervê. Ev di wê demê de wê dema ku wê derve li wê were nerîn wê weke ku ew weke keriyek paz wê wê bê şivan bihêlê wê were dîtin. Ji wê xwe wê, rêveber û ankû kes wê weke kesê şivan wê xwe di wê temenê de wê bibînê û wê, herkesekê wê weke paz wê di bin dest û gotina xwe de wê bibînê. Di wê rengê de ew wê, di wê temenê de wê, mijare mezdek ku wê têngîna civakî wê li wê dihizirê ew di wê temenê de ew dixwezê ku herkesek di wê temenê de bi deng, gotin û biryar bê di rewşa xwe de û li ser jîyane xwe.

Gengêşîya nava oldar û rêveberîyan ku wê di destpêkê de wê bibê wê, li ser esasê rêvebirinê û bûyina hêz a li ser serê civakê bê. Di wê temenê de wê, dema ku wê dem wê were wê dema mezdek wê tiştêk din wê bi wê re wê, were dîtin wê, kesek weke key wê êdî wê nikaribê bi temenê ser serê civakê wê, bibê xwedî hêz. Ji wê demê û pê de wê, di bin serkêşîya kesekê de bi şewirmend, kesên weke alikar û hwd re ku wê ew wê biikin wê di wê temenê de wê nîşanaka pêşketinek komplika a ku wê bibê bê. Gelek zane û filosofên weke ocalan wê dema ku wê demên civakî û desthilatdariyê wê şîrove bikin wê ji demên sumerîyan wê, civakê di nava sêkika leşker, rêveber û oldaran de ku wê bê girtin û rêvebirin û ev kom wê çawa wê li ser serê civakê wê weke hêzek serdest bin wê li ser wê bisekin in.

Ev çendî ku çendî ku wê rast bê wê ji aliyna din ve jî wê mihtacê fahmkirinê bê. Minaq wê ji aliyê pêvajoyên pêşketina civakî û pêşketina wê ve wê, mihtacê fahmkirinê bê. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, mirov wê rewşê tenê wê ji aliyê serwerîyê ve wê bînenê ser ziman wê weke ku wê kêmbimênê. Ber ku wê, ev her sê kom wê di nava civakê de wê, bi hevdu re wê, çendî ku wê desthilatdarîyek ku wê bi wê sehêtkirinê wê çêbikin jî lê wê ji aliyê din ve jî wê mijare bi pêvajoyên pêşketina civakîyê ve wê, ji aliyekê ve wê, dema ku mirov wê dihilde li dest wê, di wê rengê de wê, dîmenekê wê bide me. Ev hersê kom wê bo kontrolkirinê wê ew wê bikin. Ev wê bi hezaran salan wê bibê.

Di demên manî û mezdek de wê demek nû a nûjen wê di wê çerçoveya civakî de wê bibê. Wê demê ev her sê kom wê mecbûr bimênin ku ew awayên xwe yê rewşên serwerîyê wê bigûharênin. Manî wê li ser hizrên mîtra û zerdeşt re wê temenê wê biavêjê û mezdek wê têngîna civakê wê dervî wê çerçoveya sêkika leşker, rêveber û oldaran wê di awayekê de wê, bi hizir û felsefê bikê. Di wê rengê de wê, rewşa civakê wê di

destpêka demên serdema navîn de wê, bi mezdek re wê, dervî wê sehêta wê sêkikê wê bi têgihîştin bikê. Di wê rengê de wê, şîroveyên mezdek wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê, li ser temenê civakî ku mirov wê şîrove dikê wê dibînê ku wê di awayekê de wê, civakê weke kirdeyekê wê êdî wê bi awayekê objektiv wê şîrove bikê û wê bênê ser ziman.

Di wê temenê de wê, têgînên weke 'li şûnê hizirkirin' û ankû 'girseyê weke kerî dîtin û xwe weke şîvan li ser serê wê hanîna ser ziman' wê di wê rengê de wê, mezdek wê dervî wê têgînê wê di awayekê de wê, hizrên xwe wê werênê ser ziman. Di destpêka miladê û ankû zayinê de wê, bi hizrên mesih îsa bi xwe re jî wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê di aslê xwe de wê pêşketin wê bibin. Lê wê piştî ku wê ev bawerî weke 'fermî' wê bê herêkirin û pê de wê, di wê rengê de wê, di temenekê levkirina rêveber û oldaran de wê, çerçoveyek zêhnî a serdestîyê bi desthilatdarî wê bi wê ser serê civakê wê were çêkirin.

Di wê temenê de wê, weke ku wê ol wê bi wê re wê bê serdest. Lê di aslê xwe de wê rêveberîyek dewletî a ku wê weke ku wê augustinus wê bi gotina 'dewleta xwûdê' re wê şîrovebikê û wê werênê ser ziman wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê, derkeve li pêş. Augustinus di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, tiştê ku eê Manî û bawermendên wî pêşnîyar nakin wê ji hizrên wan wê derxê. Ew jî wê ew bê ku ew têgîna dewleta xwûdê ku wê di nava wan de wê were ser ziman bi têgîna 'rûhanî' ew wê, li dûnyayê wê çawa wê, qarîqatûrê wê di awayekê de wê bideçêkirin wê li ser wê bisekinê. Ev rengên hizirkirinê ên weke augustinus ku wê bikê wê çerçoveya 'dewleta olî' wê bi demê re wê biafirênê û wê derxê li holê. Ya ku wê ji aliyekê ve wê serdemên navîn wê di wê rengê de wê bikê dema dewletên olî wê di wê temenê de wê, ev bê. Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, di wê temenê de wê ev awa wê weke awayekê tundrew ku wê destpêka wê hin bi hin wê bi zêhnî wê li ser hizra olî re wê bê çandin û pêşxistin bê.

Di wê temenê de wê bi demê re wê, dema ku wê, bi wê rengê wê dewletên olî wê derkevin li holê û wê bi wê re wê, civakên wê yên olî û ankû yên wê têgîna olî wê bèn kirin ku ew werina pêşxistin wê di wê temenê de wê, pêvajoyek hizirkirinê wê êdî wê destpêkek nû a demî wê bi wê re wê bibê. Ev rengê ku wê li ser wê temenê wê weke encam bi têgîna dewleta olî re wê bê gihiştin li wê, di aslê xwe de wê, ne tiştê ku nû bê. Lê bi wê re ya nû wê ew bê ku wê, di çerçoveyek çandî û zêhnî de wê ew wê, bê pêşxistin. Wê derketina dervî komekê, klanekê, qabileyekê û hwd. Mijare zêhnan ku wê di wê temenê de wê pêşkeve wê, di wê rengê

de wê, di çerçoveya wê de wê, civakî wê hewlbêdayin ku ew were pêşxistin. Ya ku wê ji wê demê û pê de wê, weke renekê din ê hizirkirinê wê çerçoveyên civakî wê êdî wê derxê li pêş ku wê pêşkeve wê êdî wê weke aliyekê xwezayî wê bibê. Mezdek wê di nava wê rewşek wê rengê de wê, dema ku ew dibînê ku wê civak wê li ser wê temenê wê berê wê bi kû ve wê herê êdî ew mijare civakê wê, hilde li rojava xwe.

Di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê din jî wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di demê de wê têngîna olî wê bi wê re wê, derketina li pêş û di wê rengê de wê şîroveyên wê yên bi wê rengê ku wê bibin wê, aliyekê wan ê din jî wê hebê. Di wê demê de wê, heta ku em hizrên Manî jî, mesîhiyê jî, mezdekiyê û derketina islamê jî di nav de hwd ku em werênina ser ziman wê, di wê rengê de wê, çerçoveya civakî a demê ku wê çawa wê ji wê re wê li gorî wê bina bersivek wê li ser wê temenê wê ew wê bibê. Li vir wê hemû jî wê, rewşên civakî, keseyeyî, zêhnî, rewşên têkiliya nava mirovan, rewîst û hwd bi gelek aliyên din ên weke wê re wê ji xwe re wê bikina mijar wê di wan de wê bi têkiliyên hizrî û hwd re wê kûr bibin.

Xiristiyanî wê, di awayekê de wê, bandûra mîtrayîyê, zerdeştî û cihûtiyê wê pirzêde wê li ser wê bibê. Îsa wê dema ku wê were wê bi têngnek nû ku wê di wê de wê, di temenê xwe radestkirinê û serî li tûndûtûjiyê newê xistin wê bi wê re wê, werê. Wê gotinên weke gotinên Îsa ên bi rengê “ku şaqam li rûyekê de hat xistin rûyê din jî bide ber’ û hwd re wê, di wê rengê de wê, ev wê weke aliyekê wê yê ku wê bi wê re wê di wê rengê de wê were ser ziman bê.

Di wê çerçoveyê de wê, ev wê, bi gotinên xwe re wê Îsa wê referansaên civake xwezayî wê, di aslê xwe de wê, li wê bihizirê û wê li ser wê re wê bènê ser ziman. Wê, di wê rengê de ew pêşî wê serî ji desthilatdarîyê wê neêşênin. Wê alaqayê wê zêdetirî wê li nava girseyan wê bidina nîşandin. Wê di wê rengê de wê di temenekê de wê bê ser ziman.

Ev rewş wê, piştî wê di dewama wê de wê, çerçoveya hizra îsa wê bide afirandin. Lê Di wê temenê de wê, piştî ku wê ola Îsa wê bê fermî wê di wê rengê de wê ji aliyekê ve wê ev aliyên wê yên xwezayî ku ew bi wan dihizirê wê weke ku wê, ji rastiya wan dûr wê di awayekê de wê, werina ser ziman. Wê, di w rengê de wê, weke olek bûyî desthilatdar wê piştî wê pey hegomeniya xwe ya gelemper wê bikeve.

Îsa wê, tenê wê li ser esasê olî û peyamên olî wê bihizirê. Wê zêdetirî wê di gotin û rengên hizirkirinên wî de wê ev wê li pêş bin. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê bi wê re wê bihizirê. Ev rengê hizirkirinê ku wê

bi hizrên wî re wê bibê wê, di awayekê de wê, derkeve li pêş. Têgînek olî a bi xweşbînî wê di wê temenê de ku wê ji tûndûtûjîyê dût û hwd wê bi wê bihizirê. Ev wê, rastiya îsa wê bi xwe re wê bide hanîn li ser ziman.

Di wê rengê de wê, çerçoveya ku wê, îsa wê werênê ser ziman wê çawa wê navaroka wê ya civakî wê bê tişîkirin wê di aslê xwe de wê weke aliyekê din ku wê ji bawermendên wî re wê weke mîrete wê bimênê. Ew jî wê, di wê temenê de wê hewlbidin ku ew li gorî navaroka wê tişîbikin. Bawermendên wî wê, di wê demê de wê dem bi dem wê xwe bigihênina nava bawermendên Manî, mîtrayî û ankû zerdeştî û yazdanîyan. Di wê temenê fahmkirina xwe wê bi wê re wê, çêbikin.

Di nava Manîyî û mîtrayîyan de wê, civaketiyek ku wê di wê temenê de wê mînaq wê were girtin wê hebê. Cihûtî jî wê bi demê re wê, xwe di nava wê jîyanê de wê biafirênê û wê bigihênê li felsefeyê.

Lê di wê demê de wê Manî wê heta dema mezdek wê di wê temenê de wê, çerçoveya civakî wê bi wê re wê bîna ser ziman. Farqe di nava Mîtra û Zerdeşt de wê, ew bê ku Mîtra wê, li ser esasê civaktiyê wê zêdetirî wê bisekinê. Zerdeşt wê zêdetirî bi felsefeyî wê li ser wê bisekinê û werênê ser ziman. Manî wê, di dema xwe de wê zêdetirî wê bi civakî û felsefeyî wê bi hevdû re di zikhevdû de wê, hilde li dest. Lê mezdek wê zêdetirî wê, civaketiyê wê di dewama wan de wê li ser temenê hizirkirina wan wê derxê li pêş. Di nava wê çerçoveya giştî ku wê hemû çerçoveyên ku wê werina ser ziman wê bi olî bin bo civakê wê mezdek wê di nêzkatîya xwe ya civakî de wê zêdetirî wê weke ku wê li pêş bê. Li ser wê temenê de wê, serwerîya civakî wê, ew wê derxê li pêş. Lê dem wê bi xosletên serwerîya olî re wê bimeşê. Di wê rengê de wê li kurdistanê wê pêvajoyek nû wê bi wê re wê bibê. Li kurdistanê heta ku mirov mezdek bi temen û çavkaniyên wî re wî fahm nekê mirov wê nikaribê xwe bi rastî bigihênê çerçoveyek fahmkirinê a giştî ku wê bi rastî mirov wê karibê xwe bi wê bigihênê fahmkirinek rast.

Di hizra kurd a demê de kifşkirinên bi zanî û pêşxistinên wan ên di demê de ku wê bibin

Di aslê xwe de wê, hizra kurd a vê demê wê li ser temenekê civakî wê, di serî de wê pêşketinek pîrr zêde giring wê bi xwe re wê bide çêkirin. Li ser wê re wê, mirov dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê mîreteya demên kevnera a hizra kurd wê di temenê pêvajoyên pêşketinê ên piştre de jî bin.

Ji aliyê bawerî, civakî û hwd ve wê, di aslê xwe de wê di dewama ya li jor de ku me hanî ser ziman wê hê gelek aliyên wê yên din ku wê pêwîst bin ku ew bèn hanîn li ser ziman wê hebin. Wê weke aliyekê wan ê din jî wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê di awayekê de wê, bide nîşandin.

Lê li vir wê, jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê pêşketinên ku wê bibin w ne tenê wê di awayekê de wê tenê weke ku me li jor bi civakê re hanîn ser ziman re wê bibin. Wê jî wê zêdetirî jî wê jî aliyê zanînê ve wê, di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman.

Wê gelek zaneyên demê ku wê mijarên felsefeyê ên demê wê hildina li dest û wê bènina ser ziman wê bibin. Di wê rengê de wê gelek mijarên felsefeyê ku ew di demên kevnera a herêmê de wê, di demên dawî de wê bèn hizirkirin bi wan wê di demên piştre de jî wê, di awayekê de wê, werina domandin.

Mijarên weke stêrzanîyê, matematikê, mantiqê û hwd wê, çend ji wan mijaran bin. Lê wekî din wê gelek mijarên din jî ên ku wê bi wan re wê bèn ser ziman wê bibin wê hebin. Ev jî wê weke aliyna din ên ku em dikarin wê werênina ser ziman bin.

Di nava civakê de wê hizrên ku wê pêşkevin û wê bi wê re wê, werina ser ziman ên weke li ser têngîna rastiye, rastteqînîyê û hwd re wê, di awayekê de wê, zêdetirî wê derkevina li pêş. Gotinên weke rastiye, rastteqînîyê, başîyê û hwd wê, weke gotinên ku wê êdî wê di wan de wê bi hizirkî wê kûr bibin û wê di wê temenê de wê di wan de wê bê gihiştin li hizrên din jî. Di wê rengê de wê, di awayekê wê, mijarên bi ziman re wê girêdayî jî wê derkevina li pêş. Minaq wê wê filosofên kurd ên weke Qalî(li dora sedsale 9' min jîya) ku wê mijarên zimanî wê ji xwe re wê li ser têngînên baweriya xwe re wê hildina li dest wê bibin.

Di demên piştre de jî wê filosofên weke kûrê dînar, fexredinê xelatî û hwd wê, di warê bioloji û bijîşkiyê de wê, di awayekê de wê hizrek mazin wê bènina ser ziman. Di wê rengê de wê, di warê başkîrin, dermankîrin û hwd de wê hizrên xwe wê bènina ser ziman. Di wê rengê de wê, têngîna tendûristiyê wê di awayekê de wê bi zêdeyî wê pêşkeve û wê derkeve li pêş. Di wê rengê de wê ev wê jî rewşên weke yên simyageriyê wê cûda wê pêşkevin. Wê li ser temenekê zanistî wê pêşkevin.

Wekî din wê di warê aliyên din ên weke wan de wê, pêşveçûnên li berçav wê bibin. Di dewama wê de wê weke aliyekê din jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê a bi wê re wê

pêşkeve. Wê di wê warê de wê têtînên bi sazûmanî wê pêşkevin. Di wê warê de wê, hinekî berî wê demê wê, di dema derketina bavê henifê dinwerî de ku mirov bihizirê wê, temenekê baş wê bi hizirkî wê bê çêkiirn. Hizirên dinwerî ên li ser botanîkê û ankû şinahîyan wê ne tenê wê bi armanca bi naskirina wan a biolojikî bi tenê bê. Wê ji wê zêdetirî wê di warê naskirin û bi karhanîna wan a bi dermankirinê û hwd de jî wê, weke aliyekê hizirkirinê wê bi wê re wê, biafirê û wê werênê ser ziman.

Di awayekê din de jî wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê hizirkirinên bi botanîka kurd de ku wê di wê temenê de wê, temenê wê bi zanîni wê bê avêtin wê piştê jê wê li ser wê re wê di dewama wê de wê, hizirên ku wê werina ser ziman wê hebin bin. Wekî din wê, ev alî wê weke aliyna giring ên ku em dikarin wê di serî de wê di awayekê de wê, werênê ser ziman bê. Di aslê xwe de wê, di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê hizirên ku wê werina ser ziman wê di wê rengê de wê, weke hizirna ku wê çerçoveya fahmkirinê wê bi xwe re wê, di awayekê de wê biafirênin bin.

Ev aliyên hizirkirinê wê weke mijarna ku wê di dewama hizirkirina felsefeyî de wê bêt pêşxistin bin. Wê bi wê re wê, hizirkirinên nû wê bêt pêşxistin. Wekî din wê di wê demê de wê weke ku em dibînin wê filosofên kurd ên weke dinwerî ku wê derkevin wê ne tenê wê di mijarekê de wê bi wê rengê wê hizirên xwe wê bêtina ser ziman. Wê di dewama wê de wê li ser gelek aliyan wê hizirên xwe wê werênina ser ziman. Mînaq wê, dinwerî wê mijarên weke stêrzanîyê jî wê werênê ser ziman. Pirtûka wî ya bi navê “pirtûka pozisyona stêrkan” wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê bi navbikê wê werênê ser ziman.

Ji dinwerî heta kemeledinê Yunus, ismailê cizirî û hwd wê di wê warê de wê li ser stêrzanîyê wê gelek zaneyên kurd wê derkevin. Wê di wê warê de wê hizirên xwe wê di wê warê de wê bêtina ser ziman. Di wê demê de wê, di wê warê de wê gelek kifşên weke ku wê dinwerî wê bi pirtûkên xwe yê li ser botanîkê wê bikê û ismailê cizirî wê bi têtîna fîzîkê wê bikê wê, di wê warê de wê hinek mînaqên wê bin. Wekî din fexredinê xelatê wê weke stêrzanekê wê bi tûsî re wê, rasatxaneyekê wê avabikê û wê di wê de wê xabatên xwe yê stêrzanî wê bidê domandin.

Di dewama wê de wê jî wê weke aliyekê wê yê din mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê hizirên vê demê de wê, di wê temenê de wê bi zêdeyî wê di awayekê de wê, di wê rengê de wê derkevina li pêş. Kifşkirinên ismailê cizirî wê di wê warê de wê, çerçoveyek fahmkirinê a

têgîna fîzîkê bi têgîna 'sibernetîkê' re wê bide çêkirin. Wê di dewama wî de wî hizrên xwe yên li se têgînên fîzîkê ku wê di wê warê de wê pêşbixê wê bibin. Wê bi wan re wê, hizirkirinên xwe wê, bi wan re wê, werênê ser ziman.

Wekî din wê di dewama wê de wê, felsefe wê hê jî wê bê nîqaşkirin. Felsefeya kurd wê di wê demê de wê mijarên ku wê li wan bihizirê wê mijarên felsefeyî ên mantiqê, matematîkê, metafîzîkê û hwd bin. Wê, di wê warê de wê, gelek zaneyên herêmê jî wê di dewamê de wê van mijaran û mijarên felsefeyê ên li dora wan wê bi wan bihizirin û wê hizrên xwe wê werênina ser ziman.

Hizirkirinên bi têgîna fîzîkê re wê aliyekê wan ê din wê hebê. Ew jî wê bi temenê lêpîrsîn û pîrspirînên weke li ser temen û çavkaniya jîyanê û hwd re wê bîn ser ziman. Filosofên weke kûrê rûşd, kûrê sîna, şemsedîne hemedênî û hwd wê li ser mijarên metafîzîkî wê bi zêdeyî wê hizrên xwe wê, bînina ser ziman. Weke wan wê gelek filosofên din jî wê hizrên xwe wê bînina ser ziman.

Em dema ku em li hizirkirinên zaneyên wê demê dinerin wê di çerçoveya van mijarên felsefeyê û mijarên din ên weke ku wê li ser wan re wê aqil bê meşandin wê bi zêdeyê wê hebin. Wê li ser wê re wê di awayekê de wê, hizirkirinên xwe wê, bidina çêkirin. Di mijara hizirkirinê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê giring wê ev we, hizrên lêpîrsînê wê bi felsefeyî wê derkevina li pêş. Çendî ku wê felsefe wê awayekê ontolojîkî wê bistênê û wê mijarên wê hilde li dest jî lê wê di awayekê de wê, bi fahmkirina xwe re wê temenekê baş wê di wê rengê de wê bi afirênê.

Di wê demê de wê mijarên mantiq û matematîkê wê bi zêdeyî wê li ser hizirkirinên bi têgîna cebirê û hwd re wê, di awayekê de wê bê kirin. Wê bi wê re wê, mijarên matematîkî wê bîn hildan li dest. Di nava hizra demê de wê, bi teybetî di nava hizrên stêrzaniyê û hwd de wê, bi temenê hasibandîne û hwd re wê li ser têgînên geometriyî re wê pêşkevin û wê derkevina li holê. Di warê hizirkirinên serdemên navîn de wê, di wê rengê de wê, têgînên hizirkirinê wê bi wê re wê, bi zêdeyî wê bibin. Wê di wê de wê kifşkirin wê bibin. Wê, di nava jîyanê de wê çendî ku wê aqil wê pêşkevewê çêkeriya bi aqil wê zêdetirî wê pêşkeve û wê di nava jîyane mirov de wê bicih bibê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê, werênê ser ziman ku wê mijarên hizirkirinê wê bi wê rengê wê pêşkevin.

Hizrên serdemên navîn wê dema ku em li navaroka wan dinerin wê di çerçoveya rengê hizirkirina demê û mijarên ku ew di wê demê de dihên nîqaşkirin de ku wê bibê bê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, ew wê di serî de wê bi wê re wê were dîtin.

Lê di wê demê de wê weke aliyekê giring wê dema ku em çerçoveya hizirkirinê bikê em di serî de em divê ku em bahsa sazûmana hizirkirinê ku ew pêşdikeve û ew bi demê re wê, zaneyên civakê wê di dewama wê de wê bi xwe re wê, derxê li holê bê. Minaq wê piştî derketina Sêx Adî di çerçoveya têgîna êzdayî de di wê demê de wê piştî wê, bi sazûmana hizirkirî a wî de wê, gelek zaneyên demê wê werin. Zane û filosofên demê ên weke şêx faxrê adîya wê kesên weke wî kesên ku em dikarin bi hûrmet navên wan bibîrbikin bin. Minaq piştî Sultan Sahaq re wê zane û filosofên weke **baba** serhengê dewdanî em dikarin navê wan bi heman rengê bibîr bînin. Di wê rengê de wê weke kevneşopîyek hizirkirinê wê ku wê li ser şopa xwe wê pêşkeve wê temen û çerçoveya wê were dîtin.

Di nava hizra kurd de wê, ev têgînên hizrî ên bi pergali wê, di wê rengê de wê, di serî de wan bi çerçoveya wan hinekî em divê ku em di dewama wê de li ser wan bisekin in. Wê pergale baweriyê a êzdayî, ya yaresanî, elewî, feyli, şebekî û hwd wê, di wê rengê de wê pêşkevin. Wekî din wê bi serwerî wê islam jî wê pêşkeve û wê wele hizrek kurdistanî wê hin bi hin wê reng û awayekê wê bistênê.

Lê li vir em tiştêkê din jî wê di dewama wê de wê, werênina ser ziman ku wê her hizirkirin wê di dewama wê de wê, derkeve li holê wê, di nava çerçoveya civakî de wê 'weke nirxek civakî' wê hin bi hin wê reng û awa wê bistênê. Ev ji du aliyan ve wê, dikarê wê bi wê temenê de wê werênê ser ziman. wê di wê çerçoveyê de wê, bi rengê jîyanê wê re bûhûrandina pêvajoyên pêşketinê û li gorî wê çerçoveya civakî xwe bi reng, awa û pergali kirinê bê. Aliyê din jî wê, di dewama wê de wê, di wê rengê de wê weke pergale baweriyê wê, di wê çerçoveyê de ku wê reng bistênê wê, ew weke têgînek pergali a baweriyê ya nava wê civakê ku wê xwe bide dîyarkirin bê.

Li vir wê, temenê gotina nirxîyê wê, di awayekê de wê, ev çerçoveya ku ew afirîya wê biafirênê. Di nava wê de wê hatina ser ziman û wê, bi wê re wê, çawa wê weke ku wê rengê jîyane wê bi nirxên wê re wê esas bigirê wê di wê rengê de wê, dikarê wê werênê ser ziman îslame ku wê li kurdistanê wê pêşkeve wê, di wê rengê de wê, ji ya li herêmên din wê cûdatir bê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê, bi şîroveyan filosofên kurd ên olî re ku wê pêşkeve û wê çerçoveyek wê ya fahmkirinê wê

biafirê wê, êdî wê di wê temenê de wê, ew jî wê li dora wê xwe bidina li hevdû.

Di nava civaka kurd de wê, dema ku wê di wê rengê de wê bahsa pergale baweriyê wê bê kirin wê, di wê temenê de wê, di serî de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê pêşketin û rengên pêşveçûnên demên berê ên kevnera wê di gelek awayan de wê weke ku em dibînin wê di temenê hizirkirina wan a wê de wê, kifşkarîya wê xwe bide dîyarkirin. Wê di wê rengê de wê, ev wê weke kevneşopîna civakî wê, xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Dema ku wê bi gotina 'baweriyên me' wê were ser ziman wê gotina 'me' wê li dawîya wê weke kirde û nîşanaka pirranîyekê wê di wê de wê bi têgîn û çerçoveyek civakî jî wê di awayekê de wê bi xwe re wê awayekê wê di mejî de wê bide mirov. Di wê temenê de wê, ev wê, weke aliyekê wê yê din ê giring ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Aliyê din ê bi pergale baweriyê ku em bînin ser ziman wê, di wê temenê de wê, bi zêdeyî wê di awayekê de wê, xwe bide nîşandin. Minaq wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke ku mirov wê, dikarê wê werênê ser ziman wê, xwe bide dîyarkirin. Wê di nava civakê de wê, gelek şaqên bi pergaliê ên bi pergalek baweriyê ku wê di wê demê de wê werina dîtin wê bibin. Li rex êzdayî, elewitiyê û yareseniyê wê, têgînên weke zerdeştî, maniyî komên din ên mezdekî û hwd jî wê bibin. Çendî ku wê di awayekê de wê, li ser temenekê hevbeş jî bin lê wê bi demê re wê çawa wê pêşkevin wê bi wê re wê, di awayekê de dîmenekê wê bidina li berçav. Di dewama baweriyên kurdistanî de wê, weke xosletê wan ên bi pergaliê pêşketinê wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, bi wê rengê wê li ser têgînan re wê, herêm bi herêm wê weke beşên civakî wê bi wê xwe bi rêxistinê dikin li ser hizrên nû ên ku wê pêşkevin re wê yên berê wê, bi rengê xwe wê, di nava wê de wê, weke aliyekê û ankû weke têgînek bi serê xwe li rex wê jî wê karibê xwe bide dîyarkirin bê.

Di nava pergale baweriyê a kurd de wê di çerçoveya rengê hizirkirina wan de wê, ev wê weke aliyekê giring wê xwe bi wan re wê bide dîyarkirin. Wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di mijare hizirkirinê de wê, bi wê re wê di dewama hevdû de wê, weke şaqên wê yên ku ew bi ber pêşarojê ve diberdin wê di awayekê de wê werina dîtin. Di wê rengê de wê, di wê temenê de wê ev têgînên hizirkî ku wê pêşkevin wê bi çerçoveyên xwe yên pirtûkî re wê pêşkevin. Weke avêsta ku wê bi deştê zerdeşt wê werê nivîsandin wê Manî jî wê hizrên xwe wê binivîsênê û wê werênê ser ziman. Piştî re wê Mezdek û hûrrem jî wê

hizrên wan wê bèn rijandin li ser rûpel. Sultan Sahaq weke pêşengê yaresaniyê wê di wê demê de wê, bi tégîna pirtûkî a 'serencamê' re wê, di wê temenê de wê bi wê re wê hizrên xwe wê yên pîroz ên ku wê çerçoveya pêbawerîya wan a pîroz wê biafirênê wê werênê ser ziman. di nava êzdayîyê de wê, pirtûkên weke yên 'mishafa reş' û 'pirtûka cêlwê' mirov dikarê werênê ser ziman. Ev wê di wê xate pergalek hizrî a civakî de ku wê çerçoveyên wê yên hizirkî ên dem bi dem ku wê biafirênin jî bin.

Di wê rengê de wê, ev wê, weke aliyna din ên ku mirov dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku ev pirtûkên civakî ên bi pergale pêbaweriyê ku wê hebin wê bi wê re wê, di wê rengê de wê, di çerçoveya hizra civakî, afirîna wê û temenê hizirkirinê de wê, di awayekê de wan divê ku weke aliyna giring hilde li dest û dahûr bikê. Wê bi wê re wê, reng û temenê hizirkirinê wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin.

Em wê jî wê di dewama wê de wê weke aliyekê din wê dikarin wê werênina ser ziman ku wê mijare hizirkirinê a bi wê rengê wê di wê serî de wê, di wê temenê de wê, dema ku wê li ser temenekê pêbaweriyê ku wê pêşkeve wê, di wê rengê wê temenê hîsiyetê û hwd jî wê bi xwe re wê biafirênin. Hîsiyet wê aliyekê wê yê civakî jî wê bi wê re wê hebê. Di wê temenê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê hizirkî wê kifşbikê û wê werênê ser ziman.

Pêvajoyên hizirkirinê wê dema ku em li ser bi rengê ên pirtûkên pîroz ên civakê ku wê temenê hizirkirinê wê yên dem bi dem re wê biafirênin re ku wê werênina ser ziman wê di awayekê din de jî wê, mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, hizirkirina civakî wê bi wê re wê, çerçoveyên hizirkî wê bi wê re wê biafirênin. Hizirkirinê civakî wê bi wê re wê, bi demê re wê, biafirênin û wê bi wê re wê, bi xwe re wê bide dîyarkirin. Rengê jîyanê û awayên jîyanî ên bi jîyane civatî ku wê di nava wê de civakê de wê bi wê re wê biafirin wê, weke aliyên wê yên bi pêvajoyî ku wê pêşkevin wê dikarê fahmbikê bê.

Di aslê xwe de wê, di nava civakê de wê, ev aliyên hizirki wê, di wê temenê de wê, weke aliyna giring ên temenê civakê ên hizrî ku wê bidina nîşandin bin em divê ku wan fahmbikin û werênina ser ziman bin. Di çerçoveya civaketiya ku ew bi demê re pêşdikeve wê, ev pirtûkên pîroz wê di awayekê de wê, regekê rêgezî ê bi wê jîyankirinê jî wê di dewama wê de wê bi xwe re wê werênê li holê. Di wê rengê de wê, sînore kirinê mirov ên bi başî û nebaşî wê biafirênê.

Pirtûkên pîroz wê dema ku wê werina xwandin wê weke minaq bi 'gathayên zerdeştîyê' bê û ankû 'qawlên êzdayîyê' û hwd bê ku em li wan dinerin wê, di wê temenê de wê, çerçoveyek bi rêgezî ku wê bi wê re wê xwe bidina dîyarkirin wê bi wê re wê, werina dîtin. Di wê temenê de wê, ew wê, weke tégîna bi pergali ku wê li ser rewşên pêbawerkirinê re ku wê temen û çerçoveya hizirkirinê wê biafirênin bin. Di wê rewşê de wê, di nava civakê de wê li ser wan aliyên jîyanî re wê, rewşên vegotinî û hwd ku wê weke 'vegotinên ku ew ji wan fêr were derxistin' wê derkevin li holê. Wê di wê temenê de wê, serboriyên ku ew dibin wê bi encam û pêvajoyên wan ên pêşketinê re wê di wê temenê de wê temenekê hizirkirinê wê biafirênin.

Her dem û pêvajoyên jîyankirinê wê bi xwe re wê tiştêkê wê werênê li holê. Ew jî wê ew bê ku wê di dewama wê de wê, çawa wê, di awayekê de wê, pêkhatinek wê ji me re wê bê fêrek bê. Wê bi wê re wê di awayekê de wê, ew wê were ser ziman. Em bi wê rengê ji wan fêran derdixin û bi wan xwe digihênina li zanîn û tégînan.

Pergale baweriyê û civak

Ku mirov ji kîjan aliyê ve binerê wê têkiliyek di nava pêşketina civakê pergalek baweriyê de wê hebê. Ev têkili jî wê li ser hizirkirinê pêvajoyên hizirkirinê re wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Mirov dema ku wê bahsa hizrekê di nava civakê de wê bikê wê di wê çerçoveya hizra civakê de ku wê ew wê werênê ser ziman wê ew hizir weke hizrek ku ew hatî bi tégîhiştin kirin, dihê zanîn û di awayekê de wê, bi wê were yaqînkirin. Ev jî wê weke aliyana ku wê bi wê re wê, were hizirkirin bê.

Çerçoveyên hizirkirinê wê, di awayekê de wê, li ser dûalîteya ji hevdû cûdakirina başî û nebaşîyê re wê pêşkevin û wê, di wê rengê de wê, xwe wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê giring bê ku mirov wê, di awayekê de wê, karibê wê werênê ser ziman bê.

Kirinek wê di nava civakê de wê çawa wê were pênasekirin? Wê ew rengê kirinê ku ew pêşî were pênasekirin û pê de wê li ser wê re wê, ew wê bê bersivandin. Lê wê mirov di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê tégînên ku em bi wan bawer dikin wê, di awayekê de wê, çerçoveya hizirkirina me û bi wê jîyankirina me wê bidina jîyankirin. Minaq wê, heta ku wê jin û mêrek wê bi hevdû re wê ne zewicê wê têkiliyek zayendî wê bi hevdû re wê nekê. Di wê temenê de wê, ew wê, weke temenê zawacê wê were dîtin.

Gelek şêwayên hizirkirinê ên weke bi menewî û ankû awayekê din ku wê bi wan wê bê xwestin wê bê ghiştin li rastteqîniyê wê di wê armanca wê de wê, tişteke wê hebê. Ew jî wê ew bê ku ew kirinek bê û ankû tişteke bê ku ew hat kirin ku ew ya rast bê ku ew were kirin. Wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, mijarên weke di hizirkirinê kûrbûnê û hwd wê, di wê temenê de wê, werina kirin.

Di wê temenê de wê, minaq wê di nava baweriyên kurdistanî ên weke yên êzdayî ên berê de wê kuştina mirovan a hevdû wê qadaxa bê û wê, weke gûnahakê mazin wê were dîtin. Di wê temenê de wê, ew wê, bi awayekê tûndî wê were redkirin. Di wê temenê de wê, hildana canekê wê weke ku mirov xwe beremberê xwûdayê xwe weke xwûdê bibînê wê di awayekê de wê, bê dîtin. Di kurdî de wê gotina 'şîrkîtiyê' wê li ser wê weke gotineka ku wê were ser ziman bê û wê, weke yekê ku xwe bi xwûdê re şîrik dît wê weke ku ew bikevê nava gûnahakê mazin de wê were dîtin û wê li wê were nerîn.

Di wê çerçoveyê de wê, minaq wê, bahssa têgîna 'meşrû dîtinê' bikê wê di wê temenê de wê hinek aliyên ku wê bi wê re wê bêna ser ziman jî wê hebin. Minaq wê olên piştre ku wê werin ên weke islamê û hwd wê, di wê temenê de wê têgînên weke yên 'şerîatê' û hwd wê pêşbixin ku wê weke temenekê rêgezî. Yan jî wê di dewama wê de wê, têgînên fetwayê' ku wê mirov wê dema ku wê gûnahakê wê bikê û ankû wê tişteke xirab bikê wê bi wê xwe bi wê qanî û bawer bikê ku ew tişte ku wî kirî ne gûnah a û ankû ne xirab a. Minaq weke kûştina mirovekê û hwd. Di wê temenê de wê, ev têgîn wê di wê rengê de wê werina ser ziman. di wê temenê de wê, têgînên wek e'şerîatê' û hwd wê sînore wan wê heta kûderê wê biçê wê di nava aliyê olî ê li kurdistanê de wê pêşkeve wê jî aliyê zaneyên kurd ên weke teymiyê harranî û hwd ve wê di awayekê de wê bêna xistin ber hinekî nîqaşkirinê de. Li vir di aslê xwe de wê armanca wê nîqaşkirinê wê çî bê wê ew li aliyekê din bê. Lê di wê temenê de wê, dikarê wê weke aliyekê wê yê din wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di dewama wê de wê dikarê wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê werênê ser ziman ku wê ev nîqaş wê bi xwe re wê tişteke wê bidina nîşandin. Ev jî wê ew bê ku wê sînorekê têgînî ê civakî wê bi rêgezên wê yên hişmendî re wê biafirê û wê li gorî wê gelek tiştên ku ew dihên kirin wê weke li gorî wê rast newina dîtin. Di wê temenê de wê hişmendîya mirov wê pêşkeve. Wê di wê temenê de wê, kirinan wê bidest lêpîrsênê wê bikê. Pêşîya lêpîrsînê girtin wê di nava olên piştre wê bi têgînên baweriyê ên weke 'ne bi derfeta ku em hemû tiştî zanibin' tenê wê jî xwûdê re

berdin. Tenê tišta ku ew ji wer hafî gotin ku ew were kirin wê bikin.' Ev wê weke aliyekê ku wê bi wê were hizirkirin û wê bi wê re wê, li wê were hizirkirin. Di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare hizirkirinê wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê di awayekê de wê li wê bihizirê.

Hizirkirinên di wê temenê de wê ku wê werina kirin wê li ser ol û baweriyê re wê, di wê temenê de wê, weke aliyekê din ê giring wê di serdemên navîn de wê bi aliyekê wê yê din re wê were dîtin. Wê bi hebûna civakî re wê hatina hemberî hevdû re wê, di awayekê de wê, were dîtin. Wê di wê temenê de wê, mirov wê, civaketîya xwe wê hilibijêrê û ankû wê bawerîya xwe wê hilibijêrê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê di nava wê duitiyekê de wê bê hiştin.

Ev wê çî bi xwe re wê bide nîşandin? Ev wwê bi xwe re dide nîşandin ku wê civaketî wê weke çerçoveyek hişmendî ku wê di wê temenê de wê bi rêgezî jî wê bide dîyarkirin bê. Wê bi wê re wê ew wê xwe di awayekê de wê bi wê re wê bide nîşandin. Civaketî wê, derkeve li pêş. Di nava wê baweriyê de wê, têkiliya wê baweriyê wê bi wê civaketiyê re wê çawa bê wê di wê temenê de wê li wê were hizirkirin.

Kifşkirina civakê û hebûna baweriyê wê di awayekê de wê weke du aliyên ku wê di wê temenê de wê, derkevina li pêş bin. Di serdemên navîn de wê nîqaşên di nava aqil û baweriyê de ku wê werina kirin û wê bi wan wê bê hizirkirin 'aqil pêş baweriyê tê û ankû bawerî pêş aqil tê' û hwd wê weke du aliyên ku wê bi wê rengê jî wê dikarê di awayekê de wê fahmbikê bê. Di wê rengê de wê, ev wê weke aliyana hizirkirinê wê dikarê wê werênê ser ziman bê.

Di temen û cewherê baweriyê de wê xwenûkirinê wê nebê. Yan jî wê tenê di awayekê de wê xwe bide dîyarkirin. Ew jî bi awayekê wê bi pêvajoyên pêşketinê û bi wê re pêşketin û zêdebûna wê azmûn û zanînê a bi wê re wê, di pêvajoya herîkîna dîrokê de wê, ew wê ji aliyekê ve wê temenê hizirkirinê ê vegûhar wê bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Aliyekê din jî wê, di wê rengê de wê li hemberê wê rewşê wê civaketî wê bi jîyane xwe û pêvajoyên xwe yên jîyankirinê re wê, pêşve wê herê. Di wê temenê de wê, her demê wê, demek wê ya pêşketinê wê xwe bi awayekê wê bi wê re wê bide nîşandin. Ev jî wê di awayekê de wê, bi wê re wê, di awayekê de wê, xwe bide nîşandin.

Mirov wê, di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê werênê ser ziman ku wê di wê temenê de wê, 'ya rast' wê di wê temneê de wê, li gorî civakê wê awayekê wê yê bi jîyanî wê bibê û wê derkeve li

pêş. ' Aliyê din jî wê ji aliyê baweriyê ve wê, ew wê, xwe bide dîyarkirin. Wê di nava wan herdû aliyan de wê, çawa wê herî hindik wê di awayekê de wê levkirinekê wê were çêkirin wê di wê temenê de wê, li wê were hizirkirin. Mezdek ber çî wî civak didanî li pêş di wê rewşê de? Ber ku wî temenekê vegûharîner di wê rewşê de wî didît û di dewama wê de wê, dem bi dem wê bi wê re wê ew vegûharînî wê weke aliyekê pêwîst wê xwe bide dîyarkirin. Li ser wê re wê di wê rengê de wê, êdî wê bi wê re wê, ew wê bi zêdeyî wê li têkiliyên civaknasî ê nava mirovan, rengê hizirkirinê û hwd wê bi wê re wê li wê bihizirê.

Di wê temenê de wê, weke aliyekê din wê weke ku em dibînin wê di temenekê serwerî de ji wê zêdetirî wê di temenekê bersivdayîna li jîyanê û li fahmkirinekê rast de wê ew wê li wê bihizirê. Di wê rengê de wê, ew wê çerçoveyek hizirkirinê wê bi wê re wê di mejiyê xwe de wê bide çêkirin.

Li kurdistanê wê, di wê serdemên navîn de wê sê alî wê bi teybetî wê xwe bidina dîyarkirin. Aliyekê wê baweriyên kurdistanî bin ku ew di awayekê de dikin ku ew li gorî civake xwe bihizirin bin. Yan jî ew di nava civake xwe de weke xwe bihizirin bin. Ya din jî wê baweriyên derve ku ew dihên wê çawa wê zorê bidin mirov ku ew li gorî xwe bidina hizirandin bin. Di awayekê din de jî wê di wê temenê de wê, rewşên civakî û ankû çerçoveya civakî bê. Ew jî wê di wê temenê de wê, weke çerçoveyek ku ew bê esasgirtin wê xwe bide dîyarkirin bê.

Di çerçoveya têgînekê pergali a baweriyê de wê, di çerçoveyek weke hevdû de hizirkirinê de wê, di awayekê de wê, bi wê were hizirkirin. Lê weke hevdû hizirkirin wê, ji çerçoveyek baweriyê zêdetirî wê weke çerçoveyek ku ew di çerçoveyek têgînekê zêhnî de weke hevdû di rêyekê de bên kirin weke hevdû de bê. Bawerî wê di mrov de wê hinekî wê ji wê cûdatir bê. Wê dikarê wê ji du aliyan ve wê fahmbikê. Aliyê pêşî wê, bi têgînek baweri bawerkirinê bê. Aliyê din jî wê li ser rewşa zanînê re wê, yaqinkirina bi têgînekê ku ew bi wê bihizirê ku ew rast a û bi wê bibê xwediyê qinyat û hwd.

Di nava pergale bawerî û ya civakê de wê, ji demên kevnera û pê de wê tiştêk wê bi hizirkî wê bibê. Ew jî wê ew bê ku wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, civaketîya ku ew pêşdikeve bi aliyên xwe yên cûda re wê, di wê temenê wê herî zêde wê ji hemû aliyên wê yên ku ew dikarê te fikir bikê ve ku ew karibê bersivekê li wê bigihênê wê bi wê re wê, bi wê çerçoveyê xwe bide pêşxistin. Di wê temenê de wê bawerî jî wê weke

bawerîyek civakî wê di wê rengê de wê êdî wê di awayekê de wê rengê wê bi xwe re wê bistênê.

Têgîna olên civakî ku wê pêşkeve wê, li ser temenê wê di awayekê de wê bi fahmkirin û bi wê xwe gihandina têgîna weke bersiv ji aliyên wê yên jîyanî re wê, bi wê re wê xwe di awayekê de wê di çerçoveyek pergali de wê bide dîyarkirin. Mezdek ev alî didît. Ber vê yekê wê di wê temenê de wê bi awayekê civakî wê ji awayekê ve wê bihizirê. Wê di wê rengê de wê, civake ku wê li gorî têgînên me ku me ew afiriya di mejiyê xwe de wê ji wê zêdetirî wê di awayekê de wê, çawa wê, ew civaketiya rast a di jîyanê de heya ku wê bibînê, fahmbikê û bi wê re we pêvajoyên wê yên pêşketinê wê bijî û ji wê re wê bi wê re wê weke têgînek fahmkirinê hebê bê.

Di nava civakê de wê, têgînên weke 'bihûşt', 'dojeh' û hwd jî wê, weke têgîna bergirî ên ku wê çawa wê li gorî wê çerçoveyê wê bi wê bidina jîyankirin bin. Ji hebûn û nebûna wan têgîna di rastiyê de wê ji wê zêdetirî wê di wê temenê de wê ew wê, weke aliyna bergir ku wê bi wê re wê mirov bi wan re wê bên kişandin li sînorekê jî bê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê weke aliyekê wê yê din ê giring wê dikarê wê di awayekê de wê bi wê re wê fahmbikê bê. Di nava civakê de wê, ji aliyekê ve wê, bi bergiriya xwe ji ya xirab dîrkinê û ya başkirinê re wê bide nîşandin. Ji aliyekê din ve jî wê, di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê din jî wê, bi zêdeyî wê di çerçoveya baweriyê de wê, di awayekê de wê, xwe bidina nîşandin bin. Lê ev têgîn wê, ne tenê wê bi baweriyekê re bi sînor wê hebin. Mirov nikarê wan tenê bi têgînek bawerî bi tenê werênê ser ziman. Di nava hemû rengên baweriyê ên ku wê ji destpêka pêşketina şariştaniyê ve ku wê bibin ve wê di awayekê de wê, bi wê re wê werina dîtin.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê, di wê rengê de wê, ev wê weke zimanekê gerdûnî ê olî jî wê di wê temenê de ku wê xwe bi wê re wê bide nîşandin jî wê bide dîyarkirin bê. ..

Li ser têgîna ya baş û nebaş re wê di awayekê de wê bi wê re wê di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman. Têgîna başî û nebaşîyê wê dema ku wê mijar wê were sser rengê jîyanî ê civakî wê di wê de wê bi gelek wateyên din jî wê xwe bidina dîyarkirin. Di wê temenê de wê bi wateyên weke yên jîyane civakê û pêşxistina wê, aliyên baş û nebaş ku mirov wê li hemberî hevdu wê bide nîşandin û hwd re wê werê ser ziman.

Di navba jîyanê de wê, di wê rengê de wê, bawerî wê, di wê rengê de wê, dema ku mirov wê ji aliyê civakê ve wê hilde li dest wê ji aliyekê ve wê, di çerçoveya kevneşopîyên wê de jî wê, bi çerçoveyekê wê bi wê re wê, were fahmkirin.

Di aslê xwe de wê, mrov dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê bawerî wê, di awayekê de wê, dema ku em di xate pêşketina hizra mîtra, zerdeşt, Manî, û heta mezdek û hwd wê werênê ser ziman wê di çerçoveyek hizirkirinê de ku wê bi xwe re wê temenekê hizirkirinê wê bide afirandin. Di wê çerçoveyê de wê têngîna metafîzîkê a yazdanî wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, di awayekê de wê xwe bide nîşandin.

Di têngîna metafîzîkê a hizra kurd de ku mirov wê di wê xate wê de wê bi pêvajoyên fahmkirinê re wê werênê ser ziman wê hingî wê baştirin wê mirov karibê wê bi wê re wê, bi wê bigihijê têngînekê. Di aslê xwe de wê, têngîna nepeniparêzîyê a Manî wê, di wê temenê de wê, li ser temenê Zerdeştîyê wê werênê ser ziman wê bandûra xwe wê piştî jî wê bide nîşandin. Pêvajoyên hizirkirina wê de wê hebûn, bûyîn û gerdûnîtî ku wê di wê temenê de wê li wê were hizirkirin û wê were pirsîn li wan re wê weke aliyekê wê yê ku em bi wê re dibînin bê. Di nava hemû têngînen bi vegotinê ên civakî de jî minaq weke destana şahmaran û hwd em dikarin wê di wê çerçoveya têngîna metafîzîka kurd de wê, di awayekê de wê, li wê bihizirin û wê werênina ser ziman. Wekî din wê, di wê temenê de wê, hizirkirinên weke di destana gilgamêş de ên weke bi lêgerîna li jîyane nemir û lêpîrsîna li ser jîyanê bi têngînek hebûnî û hwd re wê dikarê wê di wê çerçoveyê de wê fahmbikê û wê werênê ser ziman.

Di dewama wê têngînen weke bi têkiliyê, hebûn, sedem, feze, dem, xwûdê û hwd wê weke gotinna ku mirov dikarê wê di wê temenê de wê li wê bihizirê bê.

Di wê çerçoveyê de wê, weke ku em dibînin wê, di nava têngîna Mitrayiyê, zerdeştîyê, Manî, mezdekiyê û hwd re wê, di çerçoveya hizirkirinên wan de wê, di wê rengê de wê, bi wê re wê, di awayekê de wê bi wê re wê bihizirin. Di aslê xwe de wê, li vir em dikarin ji aliyekê din ve di çerçoveya wê mijarê wê di awayekê de wê li ser têngîna baxtê re wê hinekî li wê bihizirin. Di wê çerçoveya hizirkirinê û ankû pêşdîtî de wê, hizrên bi armanca xwe gihandina têngînen weke yên di derbarê pêşarjê de û ankû wê hewldan pêşdîtina ku wê çawa wê bûyînek wê bibê wê, di wê temenê de wê, di dewama wê de wê, weke aliyekê li ser temenekê lêpîrsîner re wê, ew wê di awayekê de wê bibê.

Em bi hizirkirinl digihijine tiştekekê. Bi wê re digihijine hişmendiyekê. Em wê bi gotin dikin. Lê di dewama wê de wê, di awayekê din de wê, dikarim wê werênima ser ziman ku wê, ew bi gotinakirina wê hizrê ku mirov wê li ser wê dihizirê wê ji wê gihiştina hizirna din jî wê bi wê re wê, xwe bidina dîyarkirin. Di destpêkê de wê çendî ku ew çerçoveya hizrî me xêzkir ku em wê bi awayekê wê, werênina ser ziman jî lê wê di wê temenê de wê, weke ku em hizirna din wan bi wê hizra xwe re wan xêz dikin û bêî ku em di farqê de bin em wan kifşdikin.

Di wê rengê de wê, tişt wê, bi hebûnî ku ew dihê ser ziman wê çawa wê were salixkiriin ku ew zindî bê û ne zindî bê wê di aslê xwe de wê, weke aliyekê wê yê giringê û zor bê di fahmkirinê de. Di çerçoveya fahmkirina hebûnê de wê pirsên weke hebûn çîya ku mirov wê dihizirê wê di wê rengê de wê, li ser têngîna demê re ku em wê salixdikin em weke demek û kêliyek wê salix dikin. Di dewama wê de wê, pêvajoyên wê yên din ên hizirkirinê û pêşketinê ku ew dibin wê bi wê re wê pêşxistin û afrînerîyê wê bi wê re wê werênê li holê.

Zerdeşt wê dema ku em hizrên wî di wê temenê de wê werênina ser ziman wê bi têngîna tekoşîna nava du hêzan ku wê fahmbikê wê, di awayekê de wê, bi bandûra wan a li hevdû re wê, di awayekê de wê, dikarê wê, di awayekê de wê, werênê ser ziman.

Minaq wê dema ku em têngîna sekinînê wê hildina li dest wê bi hebûnî wê ya beremberê wê û ankû vajî wê çî bê. Wê tevgerî û ankû nesekinîn bê. Wê di wê temenê de wê, di wê rengê de wê, sekin in û nesekinin wê di awayekê de wê, çerçoveyek rêgezî a hebûnî wî bi xwe re wê salixbikin û wê bênina ser ziman. Di wê rewşê de wê, ew wê, bi wê re wê, weke hebûnekê wê were dîtîn. Tevgerî wê, di wê rengê de wê, weke hebûnîyekê wê dema ku em wê bi kirinî û hwd re wê dikin wê di wê çerçoveyê de wê ew wê, weke kirinek bûyî û ankû pêkhatî wê, di wê çerçoveyê de wê, were li holê. Wê weke tiştekekê heyî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman. Hebûn wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, ku ew hebê wê çawa wê windabibê û ankû wê di çî awayekê de wê hebê? Wê weke aliyna ku mirov dikarê wê di dewama wê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê, di serî de wê, bête ser ziman. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê, fahmbikê ku hebûn wê di wê rengê de wê weke têngîneka ku wê çerçoveya wê pîrr zêde wê fireh bê. Ji aliyekê ve wê, zindî û ji aliyê din ve jî wê nezindî wê di wê de wê bi awayekê heyî wê hebin. Di wê çerçoveyê de wê, hebûn wê temen û çerçoveya wê li ser ya heyî û pêkhatî bê. di wê temenê de wê, mijare hebûnê û fahmkirina wê weke ku em di

felsefeyê de wê dibînin wê di aslê xwe de ku ew ya ku ew heya wê ji xwe re wê bikê mijar wê, di wê rengê de wê dema ku em tiştêkê minaq weke navê xwûdê bi gotin dikin û wê dihênina ser ziman wê, beremberê wê hebûnek wê hebê? Di wê rengê de wê ev jî wê weke aliyekê ku wê dikarê wê bi wê were hizirkirin. Ji aliyekê din ve jî wê, tiştê ku wê ew heyî zindî û ne zindî wê di nava rengê hizirkirina bi hebûnê a demên kevnera û piştî a serdemên navîn de wê, weke nîşanaka hebûneka ku em di wê gotinê de wê werênina ser ziman wê bi wê re wê were pênasekirin.

Yan jî wê berê hebûnê wê bi kûve bê wê weke aliyekê din ku wê li wê were hizirkirin bê. Hebûn wê, dema ku ew pêvajoyên jîyankirinê dijî û piştê dimirê wê ew rewşên jîyanî wê, çawa wê, piştî wê bên pênasekirin? Ew jî wê bi wê re wê bimirin? Di aslê xwe de wê weke van aliyan wê gelek pirsên ku mirov dikarê wan bikê re wê, di awayekê de wê, çerçoveyek hebûnî wê re wê were dîtin. Lê li vir wê mirov dikarê wê di dewama wê de wê, werênê ser ziman ku wê, hebûn wê, di awayekê de ku em bi çerçoveya zinditiyê re wê werênina ser ziman emê aliye zinditiyê wê bi wê re wê, weke aliyekê din wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Çerçova û temenê hebûna zîndîyî wê çi bê? Ya ku wê zinditiyê wê diafirênê wê çi bê. Yan jî ku ew zindîbê wê piştê wê çima demek piştê wê ne zindî bê. Berî wê, dema ku ew bibê wê ew çima nebê? Di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê mirov dikarê gelek pirsên weke wê di çerçoveya têgîna hebûnê de wê bikin.

Di nava felsefeya herêmê de wê ev pirs wê weke ku em dibînin wê ji gelek aliyan ve wê bên kirin. Di wê temenê de wê ber ku wê di nava xate baweriyê de wê, bersivên wan wê ji aliyekê ve wê bên dayîn wê zêdetirî wê li wê xwe girtin wê bibê. Lê di wê temenê de wê, lêpîrsîn jî wê di awayekê de wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di nava hizrên zerdeşt de wê, têgîna lêpîrsînîtiyê wê di awayekê de wê, di aslê xwe de wê, birengê ku ew dihênê ser ziman wê dikaerê wê bi temen bikê û wê werênê ser ziman. Wê di wê rengê de wê, ew wê, werênê ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, hebûna civakê wê bi wê re wê re wê dema ku wê were hizirkirin wê, çivak wê li ser çi temenê wê were fahmkirin? Wê ev jî wê weke aliyekê wê yê din wê li wê were hizirkirin. Em civakê wê li ser temenekê jîyanî ê bi jîyane komî re wê, hildina li dest û wê, werênina ser ziman. Di nava wê de wê, bendên çandî û ankû kevneşopî û xizmî wê weke du rengên bendî ku wê di ahengekê de wê navaroka wê di awayekê de wê bi wê re wê, di awayekê de wê, bide dîyarkirin bê. Ya ku

wê civakê wê li ser wê temenê wê bide nîşandin jî wê di awayekê de wê ev bê.

Di serdemên navîn de wê, civaketîya ku wê were ser ziman wê, di awayekê de wê, pirr zêde wê giring bê ku mirov wê li ser wê bisekinê bê. Ber ku wê di wê demê de wê, rengê civaketiyê ku wê li ser çerçoveyên têngîni ên bawerî re wê biafirin wê, di dewama wê de wê, ew wê, weke aliyna ku wê di wê çerçoveyê de wê bi bendên îteatê re wê, bi temen bin. Ya ku wê mezdek wê bi felsefe bikê wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke di çerçoveyekê de wê xitabî hêst, hisiyet û azadîya mirov wê bikê. Di wê temenê de wê, li ser temenekê azadî wê, bê ser ziman.

Bo kurdan wê di her demê de wê, gotinek wê were bi lêvkin. Wê bê gotin ku 'ew li azadîya xwe pirr zêde dihizirin, heta ku wê dest li wê newê avêtin wê ew wê destê xwe nedina ber xwe û wê, ne rabina ser xwe.' Di rastîyê de wê, di wê rengê de wê, di nava wê rengê jîyanê a civakî de wê, di wê temneê de wê, mirov bi kar û barên xwe yên jîyanî re wê bijî.

Di serdemên navîn de wê civak wê dema ku wê derkeve li pêş wê, di wê temenê de wê, li gorî wê, di aslê xwe de wê bawerî wê, di xwe de wê bi gûharin û wê, pêşveûnê wê bi teybetî û gelemperî wê bidina çekirin. Ev wê, weke aliyekê ku em bi wê re wê kifşdikin bê.

Di dewama wê de wê, dikarin wê werênina ser ziman ku wê, civakên serdema navîn wê, di xwe de wê, xwediyê qariqaturek afirî a xwezayî bê. Lê di awayekê de jî wê, hewldanên bi çerçova kirina wê û di wê temenê de wê, bi jîyankirina li gorî têngînekê wê di wê temneê de wê, bê jîyîn. Kengî oldar wê, bixwezê ku ew bi desthilatdarîyê re wê dest bide hevdû û wê bi hevdû re wê bi dest civakê bi rêve bibê? Kengî ku wê, dema ku wê, xwest ku ew li ser serê civakê weke kesekê serdest were dîtin û herkesek li gotina wî bihisênê û hwd wê, hingî ew wê bikê. Di wê rengê de wê, nûqtaya ku wê, rêveber û oldar wê weke ku wê, di serdemên navîn de wê levbikin û wê bi hevdû re wê, sazûmanakê wê biafirînin wê ew nûqte wê nûqtaya ku wê ji civake xwezayî wê bi hewldana ji wê dûrketinê ku wê bi xwe re wê bikin û wê, təkiliyeên hîyaraşîkî wê li ser werê wê bînin pêşxistin weke yên jêr û jor û hwd re wê, hingî ev wê xwe bide dîyarkirin.

Mezdek weke ku em bi têngîna wî re dibînin ew levkirinek weke li ser bawerîyê re bi rêveberîyekê re kirinê ew di çerçoveya fahmkirina xwe weke xefkekê dibînin. Di wê rengê de ew di wê rengê de wê weke ku wê xwediyê nêzîkatîyekê bê. Ber vê yekê ew li ser navê civakê ne dixwezê

bi rêveberiyekê re gotinê bibêjê û ne jî ew levkirinê bo serdestîyekê bi wê rengê bikê. Ev rengê weke ku wê bi mezdek re wê were dîtî wê di dema Manî de jî wê were dîtî. Manî bo wê serê xwe da lê ew levkirina ku wê bi wê rengê ku ew jê dihat xwest ew neda kirin. Ew nekir. Di wê rengê de wê, di wê rengê de wê weke aliyekê wê giring bê ku mirov wê werênê ser ziman bê.

Lê beremberê wê jî wê serdema navîn wê di tememîya xwe de wê weke ku wê bibê dema serdestîyê a bi wê rengê. Wê di wê rengê de wê her têgîn, bawerî û hwd wê, bixwezê ku ew bibê serdest û wê hêsta serdestî têjbikê. Di wê rengê de wê, îslam wê di destpêkê de wê, ji xwe weke oleka ku wê pêşî wê li pey serdestî û desthilatdariyek ramyarî a hegomonikî de bê. Di wê rengê de wê weke olek hegomonikî wê xwe bide nîşandin. Beremberê wê çendî ku wê bawerîya Îsa wê ne di wê rengê û awayê de wê di destpêkê de wê pêş jî keve lê wê, piştê wê di wê rengê de wê, bê gihandin li şêwayekê rêveberiyê. Di wê temenê de wê dema ku wê seferên xaçîyan wê bibin wê ew wê, di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê weke bi ew bawerî weke ku ew ji idealên xwe yên bi navê mirovatîyê jî weke ku ew dîrkevin wê di awayekê de wê bi wê dîmenê re wê were dîtî û ew weke ku wê bibê nîşanaka wê jî. Ber ku ew bi wê rewşê bi tememî ji mirov û mirovatîyê û hêsta wê dîrdikevin tenê di çerçoveya têgînek serdestî a desthilatdarî û ankû hegomonikî de wê, derkevin li pêş.

Di aslê xwe de wê di wê çerçoveyê de wê, di wê rengê de wê, destpêka demên hegomonikî ên bi impatarorîyên ruhanî ku wê pêşkevin wê serdema navîn wê di wê temenê de wê bi tememî wê weke demek wê bê. Di wê rengê de wê di awayekê de wê, ew jî wê di wê rengê de wê çendî ku ew karibin serdest bibin, herêman bikina bin destê xwe û aligirên xwe zêdetirbikin wê ew weke mazintir bin wê li mijarê binerin. Wê mazinbûnê wê di wê aliyê de wê bibînin.

Di wê demê de wê, civakek bê olek xwedî serdestî wê hema bêja wê newê dîtî. Yên ku ew hena jî wê weke ya mezdekî û piştê ya babekiyan wê werina tûnakkirin. Wê di wê temenê de wê di awayekê de wê rewşek wê xwe bide dîyarkirin. Dema imparatorîyên ruhanî wê di wê temenê de wê, êdî wê di awayekê de wê, zêdetirî wê rengê xwe wê bide serdemên navîn. Bawerîyên piçûk ên ku ew ne serwer û ankû ew di wê rewşê de ne xwediyê rewşek serdestî a giştî bin wê bi mecbûrîkirina ku ew xwe li aliyekê bigirin wê bînin hiştin.

Di wê rewşê de wê, di aslê xwe de wê, mijare bawerî û civakê wê di wê rengê de wê, di demên serdemên navîn de wê zêdetirî wê têkiliya wan wê di awayekê de wê weke têkiliyek bi pirsgirêk wê xwe bide nîşandin. Çendî ku wê di bin serdestîya rûhanî a olekê de wê bibin jî lê wê di awayekê din de jî wê, hêstên xwe ne hanîna ser ziman, weke xwe ku ew nebînin û nikaribin xwe bi rengên xwe bidina dîyarkirin û hwd wê weke aliyna ku wê di wê temenê de wê, mirov karibê ku bi wan bihizirê bê.

Di mijare hizirina serdemên navîn de wê, li ser têngîna 'xwûdê' re wê pêşkeve. Lê ji aliyekê din ve jî wê di nava civakî de wê felsefe wê weke aliyekê labitandinê ê civakî wê beremberê wê xwe di awayekê de wê bide nîşandin wê were dîtin. Ber ku wê di warên ku wê tiştên ku wê werina waadkirin ku ew nikaribin tiştêkê bibînin wê ew bi demê re wê bê temenê lêpîrsînê. Ev lêpîrsîn wê bi demê re wê zêdetirî wê di awayekê de wê pêşkeve û wê derkeve li pêş. Di dewama wê de wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê weke aliyekê din ê giring wê werênê ser ziman ku wê mijare civakîyê wê bi wê re wê, were li holê. Pergale baweriyê wê di awayekê de wê weke ku em dibînin wê bi zêdeyî wê, civakê wê di çerçoveya xwe de wê bikê ku ew wê pênasebikê. Gotina navê olekê li pêşîya navê civakekê were danîn bi navê wê re wê fahmkirina wê di awayekê de wê, weke aliyekê ku wê bi wê re wê pêşkeve bê. Lê ev jî wê bi demê re wê, weke aliyekê ji hevdu wê bi felişihê bê. Hin bi hin wê, gotina civakê wê bi tenê bi serê xwe wê derkeve li pêş. Wê dema ku ew bi wê rengê derdikeve li pêş jî wê bi wê re wê aliyên wê yên din ên weka çandê, hizirkirinê, keseyet û hwd wê, derkevina li pêş. Di nava têngînek olî de wê hemû endamên civakê wê tabîî kesekê û ankû têngînekê bin. Wê weke xwediyê wê wîna bin. Lê piştî wê bi civakê re wê kes wê dema ku ew keseyetîya xwe kifşdikê wê bi wê re wê, wîna xwe wê kifşbikê. Wê bi wê re wê, di awayekê de wê êdî wê bi wê re wê derkeve li pêş.

Ya ku wê di wê temenê de wê mezdek wê di destpêka serdemên navîn de wê, bi wê rengê wê di awayekê de wê bînin ser ziman wê di demên dawîya serdemên navîn de wê di rengekê de wê, derkevina li pêş. Wê di wê rengê de wê ew wê weke aliyekê wê yê giirng wê êdî wê temenê kirina şoreşên civakan û hwd re wê xwe bi encamên wê re wê bide dîyarkirin û domandin. Ji aliyê zêhniyeta civakî ve di aslê xwe de mezdek temenekê şoreşî ku ew bê pêşxistin wê derxê li holê. Bi gotineka din em dikarin bêjin ku wê li ser wê zêhniyeta civakî a xwezayî şoreşek kir. Lê bo ku ew civak bi xwe were li holê û xwe di awayekê de bi serê xwe bibînin, şîrovebikê, fahmbikê û hwd wê pêwîstîya bûhûrandina

demek weke ya serdemên navîn bi imparatoriye ruhanî re ku ew derbas bikê bê.

Di wê temenê de pêşxistinên bi helbestî, ankû wêjeyî û hwd wê di çerçoveyek çandî de wê di wê temenê de wê, di temenê wê de wê cihbigirê. Çand wê weke bîreke tégihîştinê a civakê ku wê bi mejiya wê re afirîbê wê were li holê bê. Wê di dewama wê de wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bi wê re wê, di wê rengê de wê di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Li herêmê di wê temenê de wê, mirov dikarê wê di dewama wê de wê werênê ser ziman ku wê, mijare civaketiye wê zêdetirî wê li kurdistanê wê di wê temenê de wê di awayekê de wê xwe bide nîşandin. Di aslê xwe de wê tégîna ummetiye ku wê bi mecbûrî wê di awayekê de wê, pêwîstiya hebûnek civakî wê di temenê xwe de wê bide nîşandin, bo ku ew li ser wê karibê xwe bide jîyankirin û pêşkeve. Di wê temenê de wê pêşketina bi hizirkî wê bi wê re wê, di awayekê de wê, pêşkeve û wê derkeve li pêş.

Di serdemên navîn de şoreşên civakî

Di aslê xwe de ku em li kû binerin wê li ser wê temenê ku em dihênina ser ziman wê civak wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Di wê temenê de wê, dema ku wê dem wê were demên dawî ên serdemên navîn wê mijare sehêtkirinê bi zêdeyî wê bi desthilardarîyan û rêveberîyên ruhanî wê derkeve li holê. Zêdetirî mirov rastî gotinên weke 'ji rê derketinê' û hwd dihêt. Wê wateya zêde hatina ser ziman a van gotina wê çi bê? Di aslê xwe de wê, di awayekê de wê di wê temenê de wê di awayekê de wê bi wê re wê, dikarê wê werênê ser ziman. Di dewama wê de wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare civaketiye wê weke aliyekê giring wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin.

Di demên dawî ên serdemên navîn de wê, zêdetirî wê mirov bi çerçoveya xwe ya civakî û aqilekê ku wê weke aqilê zanistî û hwd wê bi navbikê wê derkeve li pêş. Beremberê pêşketina civakê pêşketina aqilê zanistî wê bêgûman wê ne rasthatinek bê. Di dewama wê de wê, mirov dikarê wê bi wê re wê werênê ser ziman ku wê dema ku wê civak wê bi xwe wê pêşkevin û wê baweriye wê ji rêveberiyê wê bikevin wê aqilê mirov wê bi serê xwe wê weke ku wê êdî wê di awayekê de wê weke ku wê bê desthilatdar. Wê dervî kifşkirineka bi baweriye û hwd re wê, di wê temenê de bi dest hiskirin û hizirkirinê kirin wê di awayekê de wê, di wê rengê de wê, encamên wê ne kêmî ya demên ronansê bê.

Di wê temenê de wê di aslê xwe de wê Mezdek wê di dema xwe de wê di wê temenê de wê hizrên wî yên ku wî hanîna ser ziman wê bi çerçoveya wan û ya herêmê re ku mirov bihizirê wê di awayekê de wê, weke çerçoveyek ronansî ku wê weke encama wê xwe daba li der wê bi wê re wê pêşketiba ba. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ê ku mirov wê di serî de wê weke aliyekê wê yê din ê giring ku wê li wê bihizirê bê. Di dewama wê de wê weke aliyekê giirng wê di wê temenê de wê dema ku wê hizrên civakî wê derkevina li pêş û wê têgihiştina wê bibê wê hingî wê hizrên mezdek wê bi zanîna wî ya zanîna civakî û hwd re wê zêdetirî wê weke aliyna ku wê mirov karibê zêdetirî bi bîr bikê bê. Di wê temenê de wê ji aliye civakî, bawerî, menewiyetî û hwd re wê, di dewama wê de wê, bi wê re xwediyê awayekê fahmkirinê bê.

Li kurdistanê jî wê di demên li dora sedsaên 10´min û pê de wê hin bi hin wê labitînek bi hizirkirinê ên civakî wê bi cûdahi wê bibin. Ew jî wê, yan wê weke ´hizrên ku ew hêrîşê baweriyê dikin´ û ankû ´ên jî rê derketina´ kesên ku ew dihênina ser ziman re wê, bèn bi cezakin û bi dervekirin. Li kurdistanê rewşa hallacê mensur, nesimî û hwd wê çend ji wan minaqên wê bin.

Di dewama wê de wê, rewşa civakê wê di wê demê de wê, di çerçoveyek xwe rêxistinandinê de wê bibê. Di wê rengê de wê, di aslê xwe de ev wê, weke pêwîstiyek demê jî wê xwe bide dîyarkirin. Di awayekê din de jî wê civaketî wê, di wê çerçoveyê de wê, çendî ku wê weke ku wê di dîmenekê de wê, li dora têgînek baweriyî wê bi lev civînê wê bibê jî lê wê, ji wê cûdatir wê bi demê re wê dîmenê xwe bide dîyarkirin. Li kurdistanê wê di aslê xwe de wê, rewşên civakî ku wê di destpêkê de wê di çerçoveya bawerîn xwe yên cûda de wê xwe bi rêxistin bikin û li hevdû bicivênên wê minaqe wê bê.

Di wê temenê de wê, komên civakî ên weke ku wê li ser têgînên xwe yên baweriyê re wê bi rêxistin bikin ên weke yaresanî, êzdayî, elewitî û hwd wê çend ji wan bin. Wê bi rêgezên ji hevdû cûda wê, di wê temenê de wê xwe bi civaketiya xwe re wê bdina dîyarkirin. Wê bi wê demê re wê ew wê, zêdetirî wê li ser wê re wê xwe bi rengê xwe re wê bide nîşandin.

Bawerî wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê civaketî wê, di wê temenê de wê êdî wê, hin bi hin wê xwe di awayekê de wê bide nîşandin. Hin bi hin wê têgînên zimanî û hwd jî wê derkevina li pêş. Gerînen li nava hevdû ên bi armanca bazirgeniyê, çûyina mêhwandariya hevdû û hwd jî

wê weke aliyna ku wê di wê temenê de wê, werina dîtin bin. Têkiliyên ku wê di nava wê de wê ji herêmê li herêmê wê pêşkevin wê temenê parvekirinên nirxî jî wê biafirênê. Civak wê, dema ku wê bahsa wê were kirin wê di awayekê de wê, weke li ser temenekê parvekirina nirxên hevbeş jî wê were dîtin.

Di aslê xwe de wê dema ku em pêvajoyên civaketiyê û pêşveçûnên wê yên vê demê wan hildina li dest em divê ku em destpêka mezdek fahmbikin. Mezdek wê di awayekê de wê nedûrî zerdeşt wê di awayekê de wê bihizirê û wê, weke wî ew wê zerdeşt wê ji xwe re wê minaq wê bigirê. Hin rêgezên jîyanî wê di wê temenê de wê, di nava hizra xwe de wê esas bigirê. Rêgezên weke li ser menewiyetê re jîyankirin wê weke aliyekê wê yê ku ew pêşniyar dikê. Di wê temenê de wê, hişmendîyê wê weke aliyekê giring wê bide dîyarkirin.

Lê aliyekê din ê ku em bi mezdek re dibînin wê ew bê ku ew nexwezê ku zûmreyek oldar bi hêz bibê li ser serê civakê. Di wê temenê de wê, wûcana komên bawermend ku wê di nava civakê de wê çawa bin û wê xwediya nêzîkatiyên çawa bin wê di wê demê de wê weke ku em dibînin wê pîr zêde wê li ser wê nîqaş bikê. Di wê rewşê de wê, bi wê re wê ew dihizirê ku wê komek serdest a bawermend wê pêşiya pêşketina nava civakê bigirê û ankû wê, biwînbûnê wê pêşiya wê bigirê ew li wê dihizirê. Ber vê yekê ew naxwezê ku ew derkeve li pêş. Heta ku wê, bawermend wê, li gorî ne tenê weke kesna ku wê biberhevkirina zad ji nava gel û bi wê jîyankirinê bin. Ew wê li gorî wî weke kesna ku ew weke herkesekê ew diafirênin û bi wê dijîn û didina jîyandin bin. Di wê rengê de wê, weke kesên civakê ên xizan wê bijîn. Wê ne li ser wan re bin. Wê ji wan re wê bina alikar. Weki din wê bîne ser ziman ku wê bawermend wê xwe ji nimetên dînyayê wê dûrbikê û wê bi menewiyetê wê bijî. Wê, heta ku wê, goştê sawalan jî wê nexwê. Bi wê re ew li ser têkiliya komên nava civakê ku ew bi bawerî û hwd ji hevdû cûda na wê li ser wê jî wê bisekinê. Li gorî wî hemû bi hevdû re di nava têkiliyek aşîtyane de bin. Bi hevdû re baş in, qanc bin û rêya rast şanî hevdû bidin. Rêya hev şaş nekin. Ji hevdû re nexweşiyê nexwezî. Di dewama wê de wê bi wê re wê li wê bihizirê ku wê bawermend wê, ne kesekê serdest bê wê kesekê weke kesekê ji rêzê bê. Ew wê derdixê li pêş di nava xalkê de.

Di wê temenê de wê, civaketîya ku Mezdek wê weke ku wê bi tîgînî wê şoreşa wê di dema xwe de wê bikê wê, piştî wî re wê hin bi hin wê, di awayekê de wê, bijî. Wê derkeve li pêş. Li gorî ku mezdek dihênê ser ziman ku wê, bawermend wê, bi rengê jîyane xwe re wê hertimî wê ya

baş de bê. Ev têtîn wê weke têtîneka ku wê piştire jî wê, di nava bawermendan de jî wê weke têtînek minaq wê xwe bide dîyarkirin.

Lê civaketiya ku wê piştire wê pêşkeve wê weke ku mezdek pêşdibînê wê, zêdetirî wê oldar wê li ser serê wê ne kifşkar bin. Wê ne xwediyê gotinê bin. Wê, ne di wê rewşê de bin ku ew biryarê li ser jîyane kesên dervî xwe bidin. Di wê temenê de wê, ev wê weke aliyekê ku wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, ya ku wê di serdemên navîn de wê weke nêzîkatîyeka ku wê li ser esasê jîyankirinê û weke xwe jîyankirinê û hwd re wê, derkeve li pêş wê ev bê. Di wê rewşê de wê, keseyetîya mirov wê pêşkeve. Wê, di wê temenê de wê, di wê rewşê de wê oldarek û ankû kesekê rêveber ê serdest wê nikaribê wê wîna bi hezaran kesan wê bi xwe ve wê girêbidê û wê li ser navê wan wê gotinê bibêjê.

Di serdemên navîn de wê, di wê demê de wê, du nêzîkatî wê bi awayekê tûndî wê bîn hemberî hevdû êw bi hevdû re wê weke ku wê şer bikin. Yek wê ya weke ku wê bi rêveber û oldar û hêzên wan ên leşkerî û hwd re ku wê bibê û ew wê, bixwezin ku wê girse wê weke wan û di gotina wan de bê. Ew wê dema ku ew bixwezin şer bikin wê ew wê bo wan şer bikin. Dema ku ew bixwezin ku ew wan bişênina mirinê û ku ew herin. Lê aliyê din jî wê, keseyetek ku ew wê herê nakê wê bi wê re wê xwe di awayekê de wê bide dîyarkirin. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê xwe bi wê re wê, bide dîyarkirin.

Di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, ev wê, weke du nêzîkatîyên ku wê ji temen ve wê, di wê temenê de wê, xwe di awayekê de wê bidina nîşandin. Li kurdistanê wê ev nêzîkatî wê herdû jî xwe di rengê ji hevdû cûda bawerkirinê û hwd re jî wê bide nîşandin. Di wê rengê de wê, mijare weke hevdû bawerkirinê wê weke aliyekê din ku wê bê temenê tûndûtûjîyê û hwd. Wê di wê temenê de wê, di rengê de wê, baweriyên din ên ku wê hebin wê di wê temenê de wê, bina mijare şer.

Aliyekê wê yê yê din jî wê hebê. Ew jî wê ew bê ku wê, bawerîya bi girseyan wê di nava levkirina rêveber û oldar de wê weke hêzek leşkerî jî wê di destê wan de wê bibê. Di wê temenê de wê, têtînen weke 'bo bawerîya xwe herê mirinê' û ankû 'bo bawerîya xwe şer bikê' wê di wê temenê de wê pêşkeve û wê derkeve li pêş. Ev jî wê weke aliyekê wê yê din ku wê di wê temenê de wê mirov karibê balê bikişênê li ser wê bê.

Hizrên Mezdek wê, bi rastî jî wê, di wê temenê de wê, bandûra wan wê piştî wî jî wê di her demê de wê, ji temen ve wê, xwe bidina nîşandin. Wê ji temen ve wê, bandûra wan wê bibê. Wê, di serî de wê,

hişmendîyekê wê li ser wîna mirov re wê bi mirov re wê di wê temenê de wê çêbikê. Mirov wê dema ku wê xwe bi wîn wê hîsbikê wê êdî wê wînekê din wê ser xwe re wê herê nekê. Wê nexwezê ku wê li ser navê wî gotinê bibêjê. Ew li ser baxtê wî xwediyê gotinê bê. Di wê temenê de wê gotinên weke 'mirov li ser baxtê xwe xwediyê gotinê bê' wê li kurdistanê wê di wê demê de wê, zêdetirî wê, bi deng wê werina ser ziman. Wê ev gotin wê di nava hemû baweriyên kurdistanî de wê, werina dîtî û kifşkirin. Di wê rengê de wê ev gotin wê dem bi dem wê karibin bibina sedema gengêşîyna jî.

Wekî din wê, di wê rewşê de wê, kî wê li ser wîna me xwedi biryar bê? Yan jî wê çî wê li ser baxtê me xwedî biryar bê? Wê weke têngîna ku wê di wê demê de wê bi zêdeyî wê di mejîyan de wê rûbidin û wê li wan werina hizirkirin bin. Wê dema ku mirov wê di jîyane xwe de ew hemû tiştê dikarê bikê wê demê wê li wê rewşa xwe wê binerê û wê, bi wê re wê li wê bihizirê. Di wê temenê de wê li wê bihizirê ku ew heta ku ew zad neçênê wê nikaribê xwarinê ji xwe re çêbikê û bixwe. Weke ku wê li ser wê re wê weke gotineka pêşîyan wê bê gotin wê were ser ziman 'heçiyê ku nekê zehmet wê nexwe nehmet' wê bi wê re wê, were ser ziman. Ev gotin wê di wê rengê de wê, di wê temenê de wê di encama hinek têngînên di wê rengê de ku wê pêşkevin de wê xwe bidina dîyarkirin bin.

Di rengê hizirkirina mezdek de wê awayekê têkiliyî ê diyalektikî wê di awayekê de wê werê dîtî. Di wê temenê de wê, têkiliya xwarin û birçibûnê û ankû zad û xwarinê ku wê bi hevdû re wê dênin wê di awayekê de wê weke ku wê di wê temenê de wê ew wê were dîtî. Li ser wê re wê mirov wê bi hevdû re wê alikar bin û wê bi hevdû re wê parve bikin. Di mijare mezdekiyê de wê, têngîna civakî ku ew bi wê dihênê ser ziman wê, di wê çerçoveyê de wê, di awayekê de wê, were dîtî.

Civaketîya serdemên navîn wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, pêvajoyek xwe ya pêşketinê wê bijî. Di wê rewşê de wê, dema ku em têngînên rêveberî û ankû rêveberiyên rûhanî li wan binerîn wê, di wê demê de wê ji rewşek pêşxistinê zêdetirî wê di awayekê de wê çawa wê, li gorî zêhnê wê werina pêşxistin û wê di dewama wê de wê, çawa wê, di rengê wê de wê bê di bin sehêta wê de wê, bê pêşxistin wê bo wê xwe bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, şoreşên olî ku wê di serdemên navîn de wê bi mesihîyê û ankû piştîre islamê re wê bibin wê, di wê temenê de wê, li ser esasê li gorî wê, rewşa pêşketî rêveberîyek û ankû desthilatdarîyek herêmî wê çawa wê ew wê bi giştî wê bi zêhnê wê re wê were pêşxistin

wê li ser wê temenê wê, xwe bide dîyarkirin. Lê ji ber ku wê tenê serwerîbûn wê li pêş bê wê, girêdayîna bi wê ve wê, were pêşxistin û wê, ummetbûn wê bi wê were ser ziman. Wê ew jî wê li ser temenê nebûna civakbûnê û ankû tûna hasibandina civakê re wê weke ku wê were ser ziman.

Di wê çerçoveyê de wê, çerçoveya tekoşîn û şerê hegomonikî wê bi wê re wê li ser awayê civakê ku ew pêşketî re wê xwe bi wê re wê bide dîyarkirin. Di wê rengê de wê, têngîna civakê wê, pêşketina wê, di wê temenê de wê, di aslê xwe de wê bi xwe re wê, di awayekê de wê weke ku di awayekê ku wê rêya dîtîbê de bê. Di wê rengê de wê dîmenekê wê bi xwe re wê bide nîşandin.

Di mijare civakê de wê serdemên navîn wê ji wê aliyekê ve wê demek pêşketinê a hemdem wê di cewherê xwe de wê bide nîşandin. Di wê rengê de wê, civak wê bi rengê xwe re wê xwe bidina naskirin. Wê pêşkevin. Wê di awayê xwe de wê rengê xwe yê jîyanî wê, bi kevneşopî, orf û adet û hwd re wê, bide çêkirin.

Di wê çerçoveyê de wê, olên demên serdemên navîn wê, di wê rengê de wê, weke pergalên wê civaketiya ku ew pêşketina wê çawa wê xwe pêşbixin û wê, weke ku ew dihênin ser ziman wê çawa wê, ji her aliyê ve wê, bi wê xwe bigihênina fahmkirin û bersivan wê, di wê temenê de wê, werina dîtîn.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê weke ku em di cewherê hizirkirinê de dibînin wê di asta pêşî de wê, bi şewayê hizirkirinê re di çerçoveyek xwezayî de wê dîmenekê wê bi xwe re wê bidina nîşandin. Wê weke ku ew çawa xitabî xwezayê mirov dikin wê di wê temenê de wê gotinên xwe wê werênina ser ziman. Lê di kirinê û ankû pîretikê de wê, di awayekê din de wê, dîmenekê wê bi xwe re wê bide nîşandin. Wê, hewldanên serwerîyê wê bi xwe re wê bîna ser ziman. Di wê rengê de wê, desthilatdarî wê, di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, di cewherê xwe wê ne li gorî hizirkirina olî jî bê. Ber ku wê ew wê, bi têngînek hegomonikî wê tevbigêrîhê. Dema ku ew olê dihilde li dest weke hizra xwe wê, di wê rengê de wê, bixwezê ku ew bi referansên xwe yê desthilatdarî wê bi awa bikê û wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, monisma olî wê di tekîliya xwe ya desthilatdarî re wê weke temenekê wê di wê rengê de wê bicih bikê. Wê bi wê re wê li ser wê re wê xwe bigihê li hevdû. Wê di dewama wê de wê li ser wê re wê bikê ku ew temenekê sehêtê li ser civakê bide çêkirin.

Pirsgirêka civakê wê di wê temenê de wê, dema ku wê bi rêveberiyê wê were ser ziman wê di wê rengê de wê, rêveberî wê weke ku wê ol wê ji kesekê bixwezê wê li ser wê re wê bi têngîna îteatkirinê wê nêzbikê û wê ji mirov bixwezê ku ew nêz bibê. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê giring wê xwe di dewama wê de wê bide dîyarkirin. Mezdek ev alî didîtîn. Ber vê yekê wî di wê demê de wî, di xwest ku ew bandûr û têsîra oldar û rêveberîyan li ser civakê di astek jêrîn de wê, bicih bikê. Ber ku wî didît û fahmdikir ku wê, di wê temenê de wê, bi sehêta oldar û ankû rêveber wê mirovekê bi keseyet û azad wê zêde neafirê û wê dernekeve li pêş. Wê li şûna wê kesekê îteatker wê biafirê. Ya ku wê, ev herdû têngîn jî dixwezîn wê ji wê ne cûdatir bê. Di wê temenê de wê mijare olê a ku wê bi rengê mezdek wê hilde li dest û ya ku wê piştire wê di wê rengê de wê, bi 'olên serdest' re wê pêşkeve wê, di wê rengê de wê ji hevdû wê cûda bê.

Ev rengê ku wê mezdek bi bawerîyî wê li wê bihizirê wê, di awayekê de wê, ji têngînek hegomonikî wê dîr bê. Ber vê yekê wê gelek kesên ku wê, di çerçoveya têngîna ola ramyarî û ankû a serdest de wê li wê bihizirin wê weke ku ew wê ji holê radikê wê rengê nêzîkatîya mezdek wê fahmbikê.

Mezdek di wê rengê de wê, di awayekê de wê, bawerîyê wê di çerçoveya têngînen menewî û hwd de wê, di awayekê de wê nêz bibê û wê weke aliyekê mirovî ê ku wê bi wê re wê bi wê aliyê menewî re wê hertimî wê hebê wê li wê binerê. Lê dema ku ew bi wê rengê weke têngînek serdest bû wê li gorî wê ji wê rewşa menewî wê derkeve û wê dîrkeve. Êdî wê navê wê tişteke din bê.

Di wê temenê de wê, ew dibînê ku wê êdî wê hatina berhevdû û ankû pêşketina serdestî û bindestiyê û hwd wê, bi hevdû ve girêdayî wê di wê rewşê de wê pêşkevin. Li gorî wî serdestî bi xwe re bindestiyê dihênê. Bo ku wê bindestiyê ji holê rabikê wê serdestîyê ji holê rabikê. Vajî wê bo ku mirov wê bindestiyê bişikênê wê serdestîyê jî wê bi awayê wê yê ku ew diafirênê re wê ji holê rabikê. Di wê rengê de wê, di awayekê de wê mijare desthilatdariyê û têngîna hegomonikî wê di awayekê de wê bi wê re wê, hilde li dest. Mezdek wê di aslê xwe de wê, di wê rengê de wê, rewşa baweriyê wê tevli wê rewşa desthilatdarîyê kirinê wê weke rewşek pîr xirab dibînê. Ber vê yekê ya ku wê piştî hatina islamê wê, olên hegomonikî ku wê pêşkevin wê bê armanca wan. Ber ku ew li gorî wan dawiyê li desthilatdarîya wan dihênê. Bi xwezayî ber ku ew hebûna olê di

wê desthilatdarîyê de dibînin wê weke dawiyê li bawerîya wan jî werênê ser ziman.

Di serdemên navîn de şoreşên civakî wê, di awayekê de wê, bibin. Wê dema ku mirov wê hinekî li berî wê demê bihizirê wê kolederî û hwd wê hebê. Û pergalek ku wê li ser wê esasê wê hebê. Li gorî wê ya berê wê, di aslê xwe de wê, pergalek serdemên navîn ku wê weke pergale civakên ku ew di awayekê de weke hevdû di xwediye mafê hebûnê bin wê, pêşkeve. Di wê rengî de wê, serdemên navîn wê di awayekê de wê, ji binî ve wê, pergale koledariyê jî wê bikê berlêpîrsînê de. Wê di wê temenê de wê, rewşa pergale kolederî wê, di wê rengê de wê, destpêka serdemên navîn wê di aslê xwe de wê, di awayekê de wê, weke dawîya wê dema koledariyê jî wê bi zêhnê bê, çendî ku wê di pîretîkê de wê cih bi cih û dever bi dever wê, hinekî wê hebê jî.

Di wê temenê de wê, pergale faodaliteyê ku wê pêşkeve wê li gorî ya berî xwe wê, di wê temenê de wê, zêdetirî wê li pêş û pêşketî bê. Di wê esasê de wê, xwediye temenekê hizirkirinê jî bê. Di wê çerçoveyê de wê, kes û keseyet wê pêşkeve. Wê herkesek wê bi awayekê wê bi azadiya xwe wê bijî. Serdema navîn wê, di wê rengê de wê, di regekê de wê demek azadiyê jî bê. Lê du aliyên ku wê pêşkevin wê, di wê temenê de wê, hin bi hin wê awayekê din ê wîngirêdanê wê bi xwe re wê pêşbixin. Yek wê, di wê temenê de wê, rêveberîyên rûhanî ku wê girseyên xwe wê biafirênin û wê di wê temenê de wê weke xwe dana hizirkirinê bê. Ya din jî wê desthilatdariyên ku wê pêşkevin wê bi xwe ve girêdanê di gotina xwe de ku ew girseyan di dixwezî bin.

Ev herdû alî wê, di dewama wê de wê, weke du aliyên din ên ku wê, wê azadiya ku ew hinekî jî bê di serdemên navîn de hatiya bi dest xistin bi ji holêrakirina pergale koledariyê re wê, nêvî bi nêvî wê bi wê re wê ji holê rabikê.

Di wê temenê de wê, di awayekê de wê mijare berxwedanê ku wê di wê demê de wê pêşkevin wê li ser wê temenê êdî wê weke ku wê were dîtî wê, desthilatdarîyên rûhanî û girse û hwd wê di wê demê de wê werina hemberî hevdû. Di aslê xwe de wê, weke ku wê, mezdek wê çend sedsal berê wê dema raperînên civakî ên li dijî desthilatdarîyên rûhanî ku wê pêşkevin wê, bahsa wê hatina wê di awayekê de wê weke ku wê bikê. Ber vê yekê wî hê di wê demê de wî dixwest ku ew pêşîya wê bigirê. Ber vê yekê wî di xwest ku ew ne hêlê ku ew oldar di wê temenê de ew weke kesna ku wê bi civakê re werina hemberî hevdû bin. Li şûna ku wê bi wê rengê wê werina hemberî hevdû. Li gorî wî li rex civakê ku ew weke wê

bijn û di nava wê de bin û bi wê re ew aliyê wê yê menewî biafirênin bin. Bi wê rengê wî ji rêveberiyê ew dixwest ku wê dûrbikê.

Pêvajoyên ku wê di wê demê de wê, werina jînkirin wê di wê çerçoveyê de wê weke pêvajoyna civakî bin. Di wê rengê de wê, dema ku wê kolederî wê, dawî li wê were bi xwezayî wê dema civakî a weke ya girseyên ne kole wê destpêbikê. Di wê rengê de wê ev pêvajo wê weke pêvajoyek teybet bê.

Di destpêka demê de wê, di wê çerçoveyê de wê, weke têngîna girseyên ne kole wê, çawa wê, bijîn, çawa xwediye renekê jîyanê bin û çawa bi bawerî bijîn, têtikilik wan a çawa wê bi hevdû re wê hebê û hwd wê, di wan rengan de wê hizirkirin, lêpîrsîn û hwd wê bibê. Di aslê xwe de wê, têngînên bawerî ku wê di wê demê de wê bi sazûmanî wê werin wê di wê îdeyê de bin ku ew weke têngînên baş di wê çerçoveyê de wê, mirov bi azad û rûmet bikê wê li ser wê temenê wê werin û pêşkevin Wê îdea, hizir û hizrên wan ên ku wan hanîna ser ziman wê xîtabî van aliyan wê bikin. Wê di wê rengê de wê, dema ku wê di vê dûnya ku ew di wê de dijîn ku ew mirov bi girêdaneka di bindestiyê de wan girêdidin û hwd re û wê lêpîrsîna li ser azadî û serbestiyê re ku wê werina kirin wê weke perspektifa wê jî wê, azadiya piştî mirinê ku wê mirov bi sermedî weke ku ew dixwezê wê bijî wê were hanîn li ser ziman.

Hizirkirinên di wê temenê de wê ku wê bînan ser ziman ku wê bi awa û armanca ku wê çawa wê pêşîya redkirina baweriyê wê were girtin wê bi wê armancê bê. Di wê temenê de wê, dawî li demek pirr zêde xirab a bo mirovan wê were. Wê di wê rengê de wê kolederî wê dawî li wê were. Lê dema ku ew dihê ku wê çawa wê bê weke demek azadiyê wê, di wê temenê de wê, li ser wê re wê hizirkirin wê bibê. Ji aliyekê din ve jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, rewşa hizirkirinê wê weke ku em li ser meezdek re dibînin wê, çawa wê li şûna ku wê oldar wê, civakê wê li gorî xwe wê bi awa û reng bikê wê, ew xwe li gorî wê bikê rewş û pozisyonekê de. Di wê rengê de wê, li gorî wê bijî. Wê fahmbikê. Bide fahmkirin. Derxê li têngiştinê. Di dewama wê de wê, weke kesekê bi wê rengê ê li ser menewiyetê re dimeşê wê, were dîtin wê pênasebikê.

Di wê rengê de wê, piştî demê kolederiye wê, di aslê xwe de wê, demên serdemên navîn wê weke demna bûhûrîner ên fahmkirinê ên di gelek warên weke van aliyan de jî bin. Piştî dawî lê hatina serdemekê bi rengê jîyane wê û sazûmanên wê yên pergâlî re wê dema ku wê demek din wê were wê çawa wê ew wê were jînkirin, rengê jîyane wê çawa wê were fahmkirin, xwediye keseyetek çawa bê û hwd wê, di wê rengê de

wê, ew wê, derkeve li pêş. Serdemên navîn wê di wê rengê de wê, hinekî jî wê, li ser van aliyan wê pêşveûnên bi zêhnî ku mirov wê êdî wê xwe bigihênîyê û di dewama wê de wê zanîn jî wê bi wê re wê dakeve nava girseyan û hwd re wê, di dewama wê de wê, weke encamên wê ku em dikarin werênina ser ziman wê ew rewşên aloz û berxwedanê û hwd wê, bi wê re wê pêşkevin. Mirov wê bi wê re wê weke ku ew xwe dibînê, nasdikê û weke ku ew dixwezê ku ew çawa bê wê, weke ku wê tekoşîna wê êdî wê bide. Wê, di wê temenê de wê, ev tekoşîn wê aliyên wê yên çînî wê hebin. Aliyên wê yên olî wê hebin. Aliyên wê yên civakî wê hebin aliyên wê yên bi pêşketina keseyetiyê re wê hebin. Weke van aliyan wê gelek aliyên din jî wê hebin.

Aliyekê din jî wê bi pêşketina zanîne ve girêdayî hebê. Wê jî divê ku mirov wê bi kirpênê. Di aslê xwe de wê, bi zanîne re wê pêşketina wê ya ku ew dibê wê, di wê rengê de wê, êdî wê sînorê fahmkirinê ê 'fermî' ku ew di mejîyan de hatiya bicihkirin wê derbas bikê. Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê wê yê din jî wê bi xwe re wê bide dîyarkirin. Di aslê xwe de wê, mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê mijare zanîne wê weke faktorekê giring wê di wê rewşê de wê xwe bide nîşandin. Mirov wê di mejîyê xwe de wê bigihîjê zanîne. Wê bihizirê. Wê bi xwe wê fêrî aqilmeşandinê wê bibê. Di wê temenê de wê lêpîrsînê wê bikê. Di wê rengê de wê di serê xwe de wê bigihîjê encamên ji ya ku ew hatî ser ziman ên cûdatir.

Di wê temenê de wê weke aliyekê wê yê giring wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, mijare hizirkirinê wê, di wê rengê de wê, wê di wê temenê de wê weke aliyekê giring wê derkeve li pêş. Wê, mejîyê mirov wê dema ku wê fêrî hizirkirinê wê bibê wê bi wê re wê bi encamên wê re wê xwe di wê temenê de wê êdî wê bide dîyarkirin. Hizirkirin wê bi xwe re wê gelek aliyên din ên hizirkirinê wê bêne li holê. Wê, civakê wê, di wê temenê de wê, bi hizirkirinê wê bikê bi serê xwe. Mejiyekê ku ew dihizirê wê bo xwe wê ya rast wê bikê ku ew kifşbikê. Wê, di wê temenê de wê, 'ezîfî' û hwd wê bi wê re wê hin bi hin wê derkeve li pêş.

Di wê temenê de wê, lêpîrsênên bawerîyan ku wê bibin wê di wê temenê de wê, were ser ziman. Wê, bi demê re wê, her bawerî wê, çawa wê weke ya baştirin ew dihizirê û dikarê bo mirov werênê wê di wê temenê de wê bi argûmanên xwe re wê di wê temenê de wê bikê ku ew bihizirê. Mirovê ku ew dihizirê wê, di wê rengê de wê bidest aqilmeşandinê wê bikê wê hemû argûmanên ku wê werina ser ziman wê bi wan bihizirê û wê, 'rast bibîne' û ankû 'rast nebîne.' Di wê çerçoveyê

de wê, wateya gotinên weke 'rastîyê' û hwd jî wê di wê rengê de wê, gûharînan wê bi xwe re wê bikê.

Li kurdistanê jî wê di serdemên navîn de wê, zanîn wê di awayekê de wê derkeve li pêş. Navendên perwerdeyê weke 'medreseya sor' ku wê li dora sedsale 12'min û hwd wê bèn avakirin û wê weke zaningehên demê wê werina dîtin wê pêşkevin. Wê, di wê rengê ew wê, zaneyên kurd wê bi felsefeya ku ew dihênina ser ziman wê bi demê re wê, têgînên ku ew hatina ser ziman û yên ku ew bêna ser ziman ku ew çawa hatina ser ziman, çawa divê ku ew werina ser ziman, çawa çawa divê ku ew newina fahmkirin û hwd wê li ser wan wê bihizirin. Wê di wê rengê de wê, hizirkirinên nû wê bi felsefeyê wê bikin. Mijarên felsefeyê ên weke metafîzîkê, mantiqê û hwd wê di demê de wê zêdetirî wê derkevina li pêş. Yên ku wê felsefeyê bikin û yên ku wê li dijî wê derkevin wê bibin. Di aslê xwe de wê, di wê temenê de wê, hizirkirin û bi zêdeyî pêşxistina hizran û hanîna wan a ser ziman wê di wê temenê de wê bibê. Tê gotin ku 'seydayê cizirî' ku wê li dora sedsale 15'min wê bijî ser 43 berhemî re nivîsandîya. Gelek zaneyên din ên kurd ên bi wê rengê kêr zêde wê di wê rengê de wê, werênina ser ziman wê bibin. Her wusa zaneyên kurd ên weke ahmedî xanê, feqiyê teyran û hwd wê, weke van gelek zaneyên din ên ku em dikarin navê wan werênina ser ziman wê bibin. Wê di wê rengê de wê, di nava gel de wê, bi hizrên xwe wê, çawa wê, di awayekê de wê, bi zanîna xwe wê rê şanî mirovan bidin wê di wê temenê de wê derkevina li pêş. Di awayekê mutawazî de wê çawa wê werina fahmkirin û herêkirin wê bi wê di nava hewldanekê de bin. Ev jî wê weke xosletekê rengê hizirvanên demê bê.

Di wê demê de wê weke ku em li kurdistanê dibînin wê li gelek deveran wê rewşên weke pirtûkxaneyan wê pêşkevin. Wê di wê temenê de wê, zêdetirî wê, bi wê re wê, deverên ku wê di wan de wê bi wê rengê wê hizir wê werina berhevkin wê bibin.

Zanîn dema ku ew di wê rengê de wê derkeve li pêş wê zêdetirî wê mijarên hizirkirinê wê bibin. Wê hemû rengên jîyanê ên ku ew hebûna wê werina ser ziman. Her hanîna ser ziman wê di aslê xwe de wê tenê wê weke hanînek ser ziman wê nemênê. Vajî wê, weke hizirkirinek lêpîrsîner jî wê di awayekê de wê, xwe bide dîyarkirin. Ber vê yekê wê nivîsandin û hanîna ser ziman wê bi xosletî wê gelek meziyetên wê yên bi wê rengê wê hebin.

Hizirkirin wê bi xwe re wê gelek aliyên wê yên ku em dikarin wê werênina sser ziman wê di wê temenê de wê hebin. Lê di wê çerçoveya

demên serdemên navîn de wê di awayekê de wê, temenekê lêpîrsînî jî wê bi xwe re wê biafirênê. Di wê çerçoveyê de wê, demên serdemên navîn ku wê weke bi hizirkirinê wê di destpêkê de wê dest bi fêrî rê dîtina xwe wê bikê. Di wê çerçoveyê de wê, mirovê ku ew fêrî aqilmeşandinê bi serê xwe dibê wê di dewama wê de wê çawa wê, bi wê jîyane xwe wê biazilênê wê bi wê re wê, di awayekê de wê, li wê têbigihê. Di wê temenê de wê di nava jîyanê û aqilmeşandinê de wê têtikiliya ku wê di kirinê de wê dênê wê, mejiyê mirov wê, di awayekê de wê li wê bihûnê. Em dibînin ku wê di demên navîn û yên dawî ên serdemên navîn de wê, lêpîrsînên li ser keseyetiyê û civakê û bi wê re li ser têtikiliya kes û kes, kes û civakê û hwd wê werina lêpîrsîn. Di wê temenê de wê di awayekê de wê werina ser ziman. Piştî ku kes xwe bi keseyetî dît, naskir û li wê serwer bû û pê de wê, di awayekê de wê, bi wê re wê êdî wê fêrî jîyanbûnê wê bikê. Ev jî wê weke encamak wê ya ku ew bi wê re bijî bê. Bawerî wê di wê temenê de wê, mecbûr bimênin ku ew zor û tûndûtûjîyê ji jîyane xwe derxin. Wê çawa li ser temenekê naçizane wê bi jîyane civakê re wê bijîn wê hin bi hin wê fêrî wê bin ku ew wê fahmbikin ku ew bi wê bijîn. Kirinên ku wê bên kirin û nîşandin wê êdî wê bina sedema lêpîrsînê hem bi başî û hem jî bi nebaşî. Ber vê yekê wê, bi wê re wê, rêyên fahmkirinê dana fahmkirinê bi aliyên baş ve wê li ser wê temenê wê pêşkevin.

Di serdemên navîn ên dawî de wê, aliyekê din ê giring wê di çerçoveya pêşketina civakî de wê xwe bide nîşandin. Ew jî wê di wê temenê de wê, rewşa jîyane civakê ku wê çawa wê bi wê re wê, were jîyankirin bê. Wê civak wê bi serê xwe wê êdî wê were dîtin û fahmkirin. Rêveberîyên rûhanî wê, weke ku wê dema serwerîya wan a li ser serê civakê ku ew bi serwerî bijîn wê dawî li wê were. Di wê temenê de wê, dema şoreşên civakî di çerçoveyek hemdem de wê hin bi hin wê bi ber wê ve wê çûyin li ser wê temenê wê bibê.

Heta wê demê de wê di çerçoveya ol û civakê de wê têtikiliyek rûhanî ku wê were danîn û wê rêveber jî wê bi wê bibê rêveberîya wê, di aslê de wê hin bi hin wê cihê xwe wê tenê ji hebûna civakê re wê berdê. Wê civak wê bi demê re wê zêdetirî wê derkeve li pêş. Di wê rengê de wê, li gorî xwe û rêgezên xwe yên civakî wê çawa wê bi serê xwe û bi serbestiya nava xwe wê bijî wê bi wê re wê bibê. Civake wê civake girseyên azad wê were hizirkirin û wê li ser wê temenê wê, çawa wê ya baş wê mirov karibê wê bijî, pêşbixê û werênê ser ziman wê, êdî wê weke mijare li

pêşîya hizirkirin, aqılmeşandin û hemû têtîgînên ku ew bi civakê ve alaquadarî xwe dihênina ser ziman bê. Bawerî jî wê di nava wê de bê.

Di mijare civakê wê de di çerçoveya demên hemdem de jî ku em di dewama wê de gotinekê li vir bibêjin êdî wê bi zanîna civakê wê, civak û kes û têtîkiliya wan a bi hevdu re a bi destûrî û hwd wê, li ser wê were hizirkirin. Mirov wê, di nava civakê de wê, çendî wê azad bê. Divê ku civak pêşî were û ankû kes pêşî were û hwd wê weke aliyna ku wê di dewama wê de wê bi wê re wê li wê were hizirkirin bê.

Mezdek wê, di têtîgîna xwe ya civakî de wê, cih bide civakê. Lê wê di nava civaketiye de wê, bi pêvajoyên pêşketinê re wê li wê bihizirê ku wê, kes wê derkeve li pêş bê. Têtîgînên olî ên weke islamê û mesihiyê ku wê werin wê, li ser wê temenê wê temenê hemû tengezeriyên ku wê bijîn û wê bidina jîyankirin wê di wê nûqtayê de wê, li ser hebûn û nebûna têtîgîna civakê û pêşketin û pêşneketina wê re bê. Islam wê mirov wê weke 'avd' wê hilde li dest û wê, di wê temenê de wê, di çerçoveyek azadî de wê lê ne hizirê. Her wusa wê, di wê temenê de wê, bawerî wê di wê rengê de wê, dema ku wê bi aqil re wê were hemberî hevdu û ankû wê, bi mirov re wê were hemberî hevdu wê ew temenê ku ew bi wê re dihê hemberî hevdu wê di wê nûqtayê de bê. Pirsgirêka tengezeriyên li ser van baweriyên ku wê di wan deman de û piştî wê xwe bidina jîyankirin wê li ser jîyane civakî û fahmkirina wê re bê. Li xoşa rêveberîyan jî diçê ku wê ol mirov weke 'avd' wê bibîne û wê, bi girêdanên li ser wê re wê, bi wê ve girêbide. Wê êdî wê ew li ser wê re wê, wê xwe bijî. Wê ber vê yekê wê, bo ku ew ji sehêta xwe nede windakirin û revandin wê, mijarên maf û azadiyê zêdetirî wê di wê temenê de wê, aliyên bawerî û têtîgînên bi wê rengê wê, zêdetirî wê giraniyê bide wan.

Civak wê weke ku wê mezdek jî wê fahmbikê wê ne têtîgîn û awayê jîyanê ku wê demekê hebê û demek piştî wê dema wê derbas bibê û wê nebê. Heta ku jîyan hebê û mirov bi girseyî li rex hevdu bijîn û têtîkiliyê bi hevdu re dênin wê ew jî wê li gorî wê demê wê bi awayê xwe re wê hebê. Ber vê yekê wê pirsgirêka civakî wê weke aliyekê kifşkar ê hevdu fahmkirinê jî wê biafirênê. Di wê rengê de wê, têtîgînên weke yên ummetiyê û hwd wê, di aslê xwe de wê, ku ew di wan de ev têtîgînên civakî nebin wê di wê de wê, bi wê rengê wê temenê tengezeriyên demên hemdem wê bi xwe re wê biafirênin.

Di wê temenê de em dibînin ku dîrok maf daya mezdek û rengê hizirkirina wî. Di aslê xwe de wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê,

civaketî ku wê weke bi nerînek serrûyî ku wê tenê weke hebûna girseyan a bi hevdû re dijîn were fahmkiirn jî were fahmkirin wê weke rast ne hatî fahmkirin jî bê. Ber ku wê nirxâtî, keseyet û hwd wê bi wê rengê wê, xwediyê temenekê pêşketinê bin. Civaketî wê aliyê wê demî û berfirehîyî wê bi hebûna wê ya girseyî re wê were ser ziman. Aliyê wê yê din ê bi dirêjehîyî jî wê bi mejuya wê ya dîrokî re wê, were ser ziman. Wê ev herdû alî jî wê li ser wê temenê wê hevdû temem bikin.

Dema ku em bi dîrokê re civakê hildina li dest wê weke pêvajoyên wê yên pêşketinê wê di xwe de wê bi têgînî û ankû çandî û hwd wê çawa wê berhevkirinekê bide çêkirin. Ev jî wê bi wê re wê weke aliyekê wê yê din ku ew li ser wê re bijî bê. Pêvajoyên pêşketina wê di çerçoveya hizirkirinê de wê, zêdetirî wê temenê xwe wê bidina çêkirin. Di her demê de wê hizrên ku ew di nava wê de dihêna ser ziman wê ji aliyên din ve wê, bi rengên ku ew hatina ser ziman re wê bingihê pêşveçûnên jî wê bi xwe re wê bide çêkirin.

Di wê rengê de wê, hizirkirina nava civakê wê, di wê rengê de wê, weke aliyekê wê yê din jî wê rengên hizirkirinê, têgînên ku ew dihên pêşxistin bi hizirkî û hwd jî wê, di wê de wê bi wê rengê wê weyn bileyizin.

Di nava dîroka kurd de wê, pêvajoyên hizirkirinê wê, di wê temenê de wê dema ku mirov wê, hilde li dest wê, zêdetirî wê dîmenekê berfireh wê karibin bi xwe re wê bidina dîyarkirin. Filosofên kurd ên demên piştê ên weke ismailê cizîrî, êlî herîrî, seydayê cizîrî, feqiyê teyran, ahmedê xanê û hwd wê weke van gelek zaneyên din jî wê hebin. Hizrên wan ên ku wan hanîna ser ziman wê, di wê rengê de wê, weyneq mazin wê ne tenê bi têgînên weke wejeyî û hwd wê bileyizin. Wê bi wê re wê ji aliyên din ên civakî û pêşveçûnên bi keseyetiyê re jî wê bileyizin. Di wê rengê de wê, di nava civakê de wê, di wê temenê de wê, were dîtin ku wê, di demên serdemên navîn de wê mijarên felsefeyê ên mantiq, metafîzîk, matematik, stêrzanî û hwd wê weke van aliyên wê gelek aliyên din wê bîn nîqaşkirin.

Di nava xate pêvajoyên felsefeya kurd de wê, mijarên ku wê werina hizirkirin wê, di wê rengê de wê li ser temenê hizirkî û civakî wê di wê rengê de wê bi hevdû re wê were hizirkirin. Li gorî ku mirov dibînê û fahmdikê wê hizrek wê tenê wê bi rastîya wê re hanîna ser ziman wê li gorî wan ne têr bê. Bi wê re wê, çawa wê encamê wê bi xwe re wê, werênê li holê wê ew jî wê weke aliyekê din ku mirov bi wê re li wê bihizirê bê.

Lê em weke ku em bi filosofên kurd ên weke êlî herîrî û hwd re dibînin wê, bi zêdeyî wê felsefe wê di awayekê tasawûfî de wê, di awayekê de wê, xwe bi rengê wê, bi wan re wê bide nîşandin. Gotinên weke 'lêgerîna li rastteqîniyê' û hwd wê, weke aliyna têgînî ê ku ew li ser wan re dihizirê û bi wan re dikê ku ew bigihîhê têgihîştinekê bê. Ew ji wê ve dixwezê ku ew wê werênê ser ziman. Ber ku ew bawer dikê mirov çendî ku wê dema ku em di wê de kûr bûn emê bi wê re bigihijina fahmkirina cewherê jîyanê. Ew di temenekê bi wê rengê de ew li wê hizirê.

Seydayê cizîrî wê, di awayekê ku wê ne ji wê dûr de wê, bi wê re wê bihizirê. Lê ew zêdetirî wê mijarên din ên felsefeyê ên weke matematikê, mantiqê û hwd jî wê bihizirê û wê bi wan re wê, bikê ku ew wê werênê ser ziman. Biqasî ku wê, ji agahiyên ku wê werina ji nava gel di derbarê de digihîjênê de em di wan de dibînin ku wê bi matematik û mantiqê wê hilde li dest. Minaq mijarên weke 'cebirê' û hwd wê bi wan re wê bihizirê û wê werênê ser ziman. Di wê rengê de li gorî ku wê were gotin wê gelek hizirên wî yên ku wî hanîna ser ziman û ew hatina qaydkirin wê hebin.

Seydayê cizîrî wê, di roja me de wê, çendî ku wê bê gotin ku wê gelek pirtûkên mazin ên di wê warê de nivîsandin jî lê wê gelek pirtûk û berhemên wî ne dîyar bin. Wê wînda bin. Lê gelek mijarên ku wî di dema xwe de di wê rengê de wî hildana li dest wê, di wê temenê de wê, bi devkî jî bê wê, di gelek aliyên de wê piştî wê, bîna qaydkirin û wê bîna hanîna li ser ziman. Ji aliyê dîrokê ve jî wê, di nava berhemên wî de ji rengê hizirkirin û têgînên wî yên ku ew dihên ser ziman em dibînin ku ew ne tenê bi dîroka dema a serdemên navîn re alaquadar bûya. Ew bi dîroka berî dema serdemên navîn ên demên kevnera û rengên felsefeya wan de jî ew bi wê ve alaquadar bûya. Di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê wê yê din ê giring wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dikarê wê werênê ser ziman.

Minaq di nava berhemên wî de mijarên başî û nebaşîyê wê di çerçoveya dualiteya demên kevnera de ku wî di berhemên xwe de bi gotin kiriya wê were dîtin. Di wê rengê de wê ev wê weke aliyekê din ê ku em dikarin di nava hizirkirinên wî de wê kifşbikê bê. Wekî din ew ji aliyekê din ve jî di dema xwe de wê weke gelek filosofên demê wê li herêmên din ên kurdistanê jî wê bigerihê û hizirên civakî û felsefeyî ên ku ew di nava wan de dihê ser ziman wê, fêr bibê. Di wê rengê de ew di awayekê de wê, di wê temenê de wê, werênê ser ziman.

Di rengê hizirkirina seydayê cîzîrî de wê mirov bi felsefeyî dibînê û kifşdikê ku ew bi awayekê pîrr zêde zelal û safî dixwezê ku ew mijarên tûndûtûjîyê ji nava baweriyên ên demê dûrbikê. Di wê temenê de wê, mînaq wê, filosofên kurd ên weke nesîmî û hwd ku wê ber wê yekê wê werina qatilkirin di berhemên wî de wî navê wî jî wê derbas bibê.

Di dewama wê de wê, jî wê mirov dikarê wê weke aliyekê din wê werênê ser ziman ku wê çerçoveya hizrên cizîrî wê di wê rengê de wê, weke ku em dibînin wê rûniştî bê û wê li ser temenekê civakî wê xwediyê fahmkirinekê bê. Di wê rengê de ew bi wê re di wê çerçoveyê de bi wê dihizirê. Cizîrî biqasî ku em ji hizrên wî fahmdikin ew di dema xwe de dixwezê ku ew gelek mijarên ku ew weke mijarên civakî, felsefeyî û hwd ku ew hena wan hilde li dest. Wekî din mijara baweriyê jî di wê temenê de wê, çawa wê, di temenekê mutawazî de wê, bi reng û awa bikê û wê di wê rengê de wê werênê ser ziman wê di nava hewldana wê de bê. Di wê rengê de wê, renekê hizirkirinê ê bi wê re ku ew bi wê dihizirê wê bi wê re wê were dîtin. Ew ne di wê rengê hizirkirinê de ya ku ew kesekê bawermend û ankû rêveberîyekê li ser gel re bibînê bê. Ew vajî wê, weke yekê ji gel dixwezê ku ew werênê ser ziman.

Di wê temenê de rengê hizirkirina civakî a cizîrî wê dema ku em hinekî serî li ser wê diwastênin em van aliyan bi wê re di awayekê zelal de wê dibînin. Di dewama wê de wê, di warê civakî de ew li rehetî, hevdu fahmkirinê, bi nêzîkatîyek baş nêzî hevdu bûnê û hwd re rewşê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, li ser gotinên biryardarî, fermanî û hwd re wê nexwezê ku wê werênê ser ziman.

Di awayekê din de jî wê mijare jinê a ku wê ji nava berhemên cizîrî dikarê were fahmkirin wê weke ku em bi navê 'gulistanê', 'qanca jîyan' û hwd re di wê temenê de di awayna de bi gotinî ji nava gotinên wî fahmdikin û dibînin. Di wê rengê de ew, di wê temenê de di nêzîkatîyek bi rûmetkirinê û başdîtinê de dixwezê ku ew nêz bibê. Di wê renê de wê mijarê wê bi wê rengê wê hilde li dest.

Di wê temenê de wê, gotinên ku ew di wê warê de dihênê ser ziman ew wan dihilbijêrê. Ew dixwezê ku ew bi gotinên rast wê werênê ser ziman. Di aslê xwe de cizîrî tengezeriyên di wê warê de ên di nava zayendan û rola wan a berjêrbûyî de wê dibînin. Di wê rengê de ew şaşiyên di nêzîkatîyê de jî dibînin. Ber vê yekê ew weke ku em dibînin ew li ser nêzîkatîyên xwe re ew dixwezê ku wê di awayekê de rast bikê û bide rastkirin.

Di dewama wê de wê, di aslê xwe de wê, jinê wê, di têtînek bi nîrx de wê di nava rengê bawerîya xwe de wê werênê ser ziman. Seydayê Cizirî wê, di wê rengê de wê, di aslê xwe de wê, weke kesekê giring û ku wê bandûra wî li pişt wî li filosofên weke feqiyê teyran, ahmedê xanê û hwd jî ku wê bibê bê. Di wê rengê de wê, hizrên van zaneyên civakê ku em werênina ser ziman em divê ku hinekî bi wê bandûrîyê re jî wan fahmbikin. Minaq ahmedê Xanê wê weke ku em di berhema wî ya bi navê 'mem û zînê' de dibînin ku ew jinê di çerçoveya evînek rûhanî de dihênê ser ziman. Di wê rengê de wê, ew bi hizra xwe re wê dihênê ser ziman. Ahmedê xanê wê zêdetirî wê bi çerçoveyek civakî wê hizrên wî di dema wî de wê derkevina li pêş. Têtîna 'nûbahara piçûkan' ku wê mirov binerê wê, di wê de wê, di awayekê de wê, gelek têtînen din wê di wê temenê de wê karibê bide me.

Wekî din em wê jî dikarin wê di awayekê de din bi hizrên feqiyê teyran re wê di dewama wê de wê, hinekî li wê bihizirin. Feqiyê teyran jî rengê hizirkirina wî û hizrên wî dihê fahmkirin ku ew di felsefeya xwe de wê, xwediyê şewayekê xwezayî bê. Ew di wê temenê de wê, bi têtînek ontolojikî a xwezayî wê bihizirê û wê bi wê re wê, di hizrên xwe de wê bi wê re wê werênê ser ziman. Di wê rengê de wê, mijarên ku ew dihilde li dest wê, mijarên weke têtînen bi rasteqîniyê û hwd bin. Ew di wê temenê de wê, di wê rengê de wê bi wê re wê li wê bihizirê û wê bikê ku ew werênê ser ziman. Ontolojiya feqiyê teyran wê di awayekê giring de wê mirov dikarê wê li ser temenekê hizirkirinê a bi xwezayîyê re wê li wê bihizirê. Di wê rengê de wê, di wê temenê de wê, awayekê wî yê hizirkirinê wê were dîtin.

Hizirkirinên feqiyê teyran wê, di çerçoveya mijarên ku em di felsefeya wî de wê dibînin wê di çerçoveya mijarên dîrokî û civakî de bin. Di wê temenê de wê, feqiyê teyran wê zêhnekê civakî wê bi wî re wê hebê. Çendî ku wê di roja me de wê ew wê bi têtînen wêjeyî wê bê hanîn ser ziman û şîrovekirin jî lê ew li ser çî temenê û bo çî wê di wê rengê de wê, dikê ku wê werênê ser ziman wê dema ku em bi wê re bersiva wan pirsan bidin emê bi wê re wê, di awayekê de wê, bi wê re wê, hesantir têtîgihin.

Di nava civakê de wê mijarên dîrokî ku ew dihênê ser ziman ku ew bi vegotinî bin û ankû bi awayê dîrokî û hwd bin wê, di wê rengê de wê di çerçoveya wê têtîna civakî de wê çawa wê, di nêzikatîyek baş de wê, bi têtîliyên nava mirovan bê û ankû bi hizirkirina bi hevdû û di derbarê hevdû de bê wê, li ser temenekê rast û baş wê ew wê were çêkirin wê weke ku wê ew serê xwe zêdetirî wê li ser wê biwastênê. Weki din wê,

dûrûstbûn, rastîfî, rastteqînî û hwd wê, weke têgînna ku em dikarin di çerçoveya felsefeya wî de bigihijênê û wan werênina ser ziman bin.

Di dewama wê de wê, di wê rengê de wê, di awayekê din de jî wê, mijara zêhn û civakê wê di wê rengê de wê, di awayekê de wê di çerçoveya hizrên feqiyê teyran de wê were dîtîn. Çerçoveya zanîna civakî a tayran ku mirov li wê bihizirê wê, di wê temenê de wê weke ku ew bi çerçoveyek giştî a civakî re wê, pêşketina kes wê, di awayekê de wê, li ser temenekê rastîn wê bikê mijare xwe. Wê bi hêzbûna kes, li hevdû xwedî derketin, berpîrsîyarîfî û hwd wê, weke hêstna ku wê çerçoveya hizirkirinên wî yên di wê temenê de wê biafirênin bin.

Di wê rengê de wê jî wê weke aliyekê din wê di dewama wê de wê dikarê wê werênê ser ziman ku wê ew wê, di wê rengê de wê bi wê re wê, werênê ser ziman. Mijarên civakî û hizirî wê, di awayekê de wê ji hevdû cûda lê bi hevdû re di zikhevdû de ku wê bandûra wan li hevdû wê hebê wê di reng û awayekê de wê weke ku wê bibînê û wê werênê ser ziman.

Feqiyê teyran weke seydayê cizîrî wê gelek berhemên wî yên ku ew dihên gotin wî nivîsandîna wê wînda bin. Lê gelek berhemên wî yên ku wî nivîsandîna wê bi awayekê wê li ser awa û temenekê hizirkirinê ê mijarên civakî, dîrokî û felsefeyî û hwd wê werina dîtîn. Di wê temenê de wê, vegotinên wî yên ku ew di çerçoveyek wêjeyî ew dihên hildan li dest jî wê di awayekê de wê, di wê rengê de wê, hinek armancên bi hizirkirinê wê di wan de wê werina dîtîn.

Di aslê xwe de em wê dibînin ku wê di wê demê de wê, civak, felsefe, dîrok û hwd wê, li keviya ronasankê ku ew bijî bê. Lê di wê temenê de wê, li pêşîya wê, astengiyên ku ew hena wê bi desthilatdarî û hwd wê, di awayekê de wê, nehêlin ku ew wê bijî. Di wê rengê de wê, gelek berhevîyek bi zanînê wê li herêmê di wê temenê de wê hebê jî. Mijarên felsefeyê wê hin bi hin wê zêdetirî wê weke ku em dibînin wê bi hizirkî û ankû felsefeyî û hwd wê bîndan li dest. Lê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke aliyekê din ê giring wê, xwe di awayekê de wê, weke ku wê bide nîşandin û diyarkirin.

Civaketîya demê wê hin bi hin wê bixwezê ku ew bi ber nûjeniyek demî re gavê biavêjê. Di wê temenê de wê, zêdetirî wê, aliyên wê yên bi hizirkî wê derkevina li pêş. Di nava filosofên kurd ên demê de wê gotinên 'karê dînyayê û yên axiretê ji hevdû cûda bikin' wê zêdetirî wê di wê demê de wê derkeve li pêş. Di wê temenê de wê, ev dînya wê, bi jîyane ku ew di wê de heya wê zêdetirî wê bi hebûna xwe û şenberîya

xwe wê were dîtin û kifşkirin. Di dewama wê de wê, di wê temenê de wê, di awayekê de wê, weke ku mirov wê kifşdikê wê were ser ziman. Lê wê jî wê mirov dikarê wê werênê ser ziman ku wê, nîqaşên ku ew di wê temenê de ku wê weke nîqaşên ji hev zelalkirinê bin ku wê bîn kirin wê, di wê temenê de wê, piştê wê weke ku em dibînin wê newina bi dawî kirin. Yan jî wê di awayekê de wê, nîvçû wê bîn hiştin. Bandûra gûharînên ramiyarî bi aliyê rêveberfîyên olî û hwd de wê, bandûra wê pîr zêde wê bibê. Di wê rengê de wê, civaketîya herêmê wê di aslê xwe de wê, di wan deman wê zêdetirî wê, di awayekê de wê pêşketin û pêşveçûnek wê bi wê re wê were dîtin.

Di wê temenê de wê, mirov awayekê pêşketinê bi felsefeyî dibînin ku wê, ji hevdû cûdakirina dînya rûhanî û ya dînya din a jîyanî wê di wê temenê de wê bibê. Wê, bi wê re wê, hizirkirin wê hin bi hin wê pêşkevin û wê derkevina li pêş. Wê, di wê rengê de wê, pêvajoyên hizirkirinê ên demê wê di wan de wê were dîtin ku wê aqil û zanîn wê bixwezê ku ew dakeve nava gel û bi pîrsgirêkên wê yên jîyanî re alaquadar bibê û bidest hizirkirinê bikê. Ev rewş wê, rewşa hizirkirinê wê di awayekê de wê, bikê dîqat. Aliyek ku wê bi wê rengê wê bi felsefeyê bihizirê, bi aqil rêya rastiyê bibînin û bi aqil bigihijê li rastiyê wê werênê ser ziman wê aliyê din wê vajî wê, weke bi felsefeyî bi wê rengê bi dînyayê ve jîyankirin û xwe bi wê ve girêdan wê, weke 'ji olê dîrketinê' û heta ku weke 'ji olê derketinê' wê bibînin û wê, weke 'kifrê' wê bibînin. Di wê rengê de wê, bi awayekê tûndî wê dijî wê dînyabûnîtîyê wê bisekinê. Minaq wê li ser temenê wê filosofên bi aqilê xwe kurd ên weke teymiyê herranî wê bi tûndû wê li wê wê felsefekirinê wê li ser wê temenê wê bisekinê.

Di wê rengê de wê, ev wê weke aliyna giring ên hizirkirinê wê bi xwe re wê werênina li holê. Di aslê xwe de wê ji aliyekê ve wê, herkesekê ku ew hem li dijî wê ya û yên ku ew hem aligirê wê ya di nûqtayê de wê weke ku wê pêşbibînin ku ew dem êdî weke demek hizirkirinê a bi zanîna zelal a. Di wê temenê de wê, civakbûn, zanyarîtî û hwd wê, derkeve li pêş. Di wê rengê de wê, di wê rewşê de weke lêgerîn wê di mejî de wê bi wê re wê weke ku wê bibin. Lê di wê çerçoveyê de wê, çî û çawa wê bê kirin wê weke ku wê ji hinek aliyna ve wê, weke ku wê ne dîyarî bi wê di mejiyî wan de wê hebê. Qalibên hizirkirinê bi sedalan ku ew heta wê demê hatina wê, di wê temenê de wê, weke aliyna ku wê, pêşîya wê ji wê derbasbûnê wê bikin wê astengiyê wê çêbikê.

Di wê rengê de wê ev wê weke aliyna ku wê bi wê re wê werina hizirkirin jî bin. Di aslê xwe de wê, felsefe wê, bi gelek aliyên wê re wê li herêmê wê bê hizirkirinê. Kûrê sîna, kûrê rûşd û hwd wê weke wan filosofên ku wê derkevin wê mijarên metafîzîkê, mantiqê û hwd wê, hildina li rojava xwe. Wê bi wê re wê bihizirin. Wê di wê temenê de wê, di awayekê de wê, dîmenekê hizirkirinê ê felsefeyê wê biafirênin. Felsefeyên rexnegirî wê, hin bi hin ku ew li ser rexnegirina li felsefeyên dema kevnera bê û ankû bi awayên din bê wê hin bi hin wê pêşkeve. Ev jî wê weke aliyekê din ê çerçoveya felsefeya rexnegirtinê ku wê hin bi hin wê pêşkeve bê.

Di wê temenê de wê, felsefeya rexnegirtinê wê, di nava rengê hizirkirina demê de wê, di awayekê de wê pêşkeve. Lê wê zêde weke ku em dibînin jî wê dernekeve li pêş. Wê bi mijarên felsefeyê re wê zêdetirî wê dernekeve li pêş. Wê tenê li ser temenên ontolojîkî ên weke metafîzîkê, mantiqê û hwd re wê di awayekê de wê pêşkeve.

Di dewama wê de wê, jî wê weke aliyekê din wê felsefeya rexnegirtinê wê weke ku em dibînin wê di temenekê de wê li ser temenê dînyabûnîtiyê û ne dînyabûnîtiyê re wê, xwe di awayekê de wê, bide dîyarkirin. Ev wê weke aliyekê wê yê giring wê xwe bide dîyarkirin. Wekî din wê, mirov wê li dînyayê wê çawa bijî, çawa divê ku ew bijî ku ew di wê temenê de jî bin wê weke pirsna ku wê bi wê bersivên wan wê bînin dayîn jî bin. Çawa jîyankirin wê li ser temenê bi menewî jîyankirin û ankû ji wê dîrketinê û hwd re wê hizirkirinên wê bînin kirin. Di wê rewşê de wê jî mirov dikarê van qalibên hizirkirinê wê weke aliyna giring ên bi hizirkirina demê re wê, li wê bihizirê bê. Bersivên li gotina 'çawa jîyankirinê' wê, dema ku ew di çî rengê de wê, were dayîn jî lê wê bi xwe re wê, karibê temenê hizirkirinên nû ên din jî biafirênin. Di wê temenê de wê, felsefe wê, ji xwe wê weke aliyekê wê yê giring wê destpêka wê bi pirsên weke 'çawa jîyankirinê' re wê, di awayekê de wê, karibê bê dayîn destpêkirin. Ya ku wê weke temenekê vegûharînê wê bi xwe re wê bide çêkirin û wê werênê li holê jî wê di wê temenê de wê bi wê rengê pirsîn û lêgerîna li pirsên wê bê. Ev jî wê weke aliyekê din ê giring ê pêşketinê ku wê bi xwe re wê karibê biafirênin bê.

Wê bidomê ...

•
Abdusamet Yigit, kurdistan, Cizira bota, sale 2007